

مندرجہ سی :

علی ایشان .

شام خاطر اقی

صافاری .

وعظمر حقندہ

امام م . خلیل یادگاری .

بورجان باشقردلری

آراسندہ

احمد زکی ولیدی .

اجتماعی بر مسئلہ

آخوند السمودی .

ملالقدن کوٹکل صوونو

واوشبو حقندہ سؤالر

آخوند عبد الہادی المجیدی

الاسہ کابی .

اسلام و مسلمانلر

امام ومدرس سرورالدین بن

مفتاح الدین .

یاشگی اورگانچ گہ بارغاندہ

عبد اللہ بیگی .

تربیہ و تعلیم: «زردہ ابتدائی

تحصیل» - معلم حجت اللہ

عبد اللین . «بخارا مدرسہ لری» -

ملا محمد مصطفی . «سمرقند

مدرسہ لری» - نوشیروان

یاوشف . «فن تربیہ» - مرد

عالم . «بالارنک اوینلری ہم

اوینچقلری» - محبوب جمال

آقجورینا .

مطبوع اثرلر .

مراسلہ و مخابره : اورنبورغ ،

قازان ، اورسکی .

مطبوعات خلاصہ سی .

باشسز حکایہ

کبیر بکر .

حوادث .

وفاتلر .

شورا

عدد ۲۰

اؤکتابر ۱۵ = سنہ ۱۹۱۳

محرری : رضاء الدیبہ بہ فخر الدیبہ

ناشری : «م . ساکر وم . زاکر رامیفلر»

«آثار»، حقنده

بوری اویازنده آخوند عارف الله افندی بزگه اوشبو مضمونده بر مکتوب یازادر:

آثارنك ۱۵ نچی جزده طوقتاب قالووی موافق توگل، اول کتاب مطلقا تمام بولورغه تیوشلی، آنك تمام بولورونی بز دورت کوز ایله کوتوب طور دیغمزده «صاتلمی طورغان کتابنی کتابچیلر باصدرمیلر، اوزمزنك کوچر یتیمی، ایندی مین آنی پیتر بورغ شهرنده گی ایپراتورسکی کتبخانه گه بیارمك فکرنده من» دیگان سوزگرنی ایشئوب محزون بولوق. بلی! ایپراتورسکی کتبخانه گه باروب کرگندن صوگ اول کتاب ضائع بولماز، آنده آنی یاخشی صاقلارلر، احتمال بر وقت ایله نشرده قیلورلر، لکن روسلر آشفوجان خالق توگل، احتمال یوز یاکه یوز ایلی یللسز باصمازلر. اول کتاب بیت بزنگ اوز سلفلر مز و اوزمزنك آنا بابالرمز، و استاذلرمزنك ترجمه حامللرندن عبارت ایدی. صاتلماسون، فائده ایتماسون، شولای بولغانده آنی اوزمز بو کوندن باصدره آمامز میکانتی؟ مین اوزمزنی بو قدر جین و بو قدر آقچه اسیرغز دیب بلیم. بزده خیر بوللرغه و دنیاوی مکافات کورلمی طورغان اورنلرغه یاخشی غنه آقچه صرف ایتوچیلر بار. صاتوب فائده ایتوب بولمی ایکان، اول کتابنك اوز اویلرمزده اوز اشکافلرمزده طوروی، وارنلرمزغه قالووی فائده توگلمنی؟. مین اوزم کچکنه گنه بر پوچینکده طورسام ده «آثار» نی برنچی جزء نندن باشلاب ۱۵ نچی جزءینه قدر آلوب تاراتوب طوردم. مینم کامل التاسم شول: اگرده کتاب پیتر بورغه کیتوب اولگرمگان بولسه آزارق صبر ایتوب طورسه گر ایدی، بو بیت ایندی یازلغان بر نرسه. آنی قولدن اچقندر ساق آنی یاگدن نیچوگ یازارمز؟ «سز کملر سگز» دیب صور اوچیلرغه بز بیت شول «آثار» ده یازلغان کشیلرنی کورسه ته مز. بز بیت شول کشیلرمز سایه سنده «بز» بولغانمز. کتابچیلرمز، مطبعه لرمزنك آرتوب طورولری خلق آراسینه علم، کتاب و رساله کوب تارالوغه دلیل بولورغه کیرهك ایدی. کتابچیلر بعض بر زورغنه کتابلرنی ده ایکیشار اوچار مرتبه باصدرسونلرده شول «آثار» نی بر مرتبه ده باصدررغه کشی تابلماسون ایش. بر مونك معناسینی آگلی آلمیمز.

عارف الله آخوند جنابلرینك مکتوبندن چوبله ب آغان مضمونلر شوشیلردر. آخوند جنابلری «آثار» نی تمام توگل دیب بلگان گه اوخشی. اول کتاب، بر روشده تمام بولغان، ترجمه لر حتی شوشی کون گه کیلوب تره لگان. بر وقت بر آنی اوزمز

باصدررغه حاضرله نوب بتکان ایدك. بتوله ی بولماسه ده شول وقت بلکه برر جلد باصلوب قالغان بولور ایدی. آگسزدن بر سبب حیقیدی ده باصلمادی، صوگندن کتابنی باصوچی بولسه قلم حتی آلمی بیره چکمنی اونکان یل ۱۲ نچی «شورا» طشنده اعلان قیلدم (مگرده کیشهلر، پوچته هم ایسکی یازولر حاصل قیلو ایچون طوتلغان دورتیوز صوم قدر مصرفی اوز اوستنده بولاقچ ایدی). لکن باصدررغه صور اوچی بولمادی. بردن بر نسخه (مسوده) نك بولای طورونده بر تورلی آفات غه اوچراب ضایع بولو احتمالی یوق توگل. اگرده زورراق کتبخانه لرنك بر رسینه تابشرلسه بلکه سلامت طورر ایدی دیب فکرله نه در. اگرده باصدررغه رغبت ایتوچی بولسه ۱۲ نچی عدد «شورا» طشنده بیرگان وعده مزگه موافق بز آنی همیشه ده بوش بیره چکمز (مگرده باشقه کشیلرنك دورتیوز صوم قدر آقچه لری شونده کرگان، آنی ایهلرینه تابشررغه کیرهك). «اورنورغ» ده باصدرسه لر صوگ مرتبه تصحیحی اوزم قیلورمن، مونك ایچون حق صورامیم. کتاب، آقغه کوچرلمگاندن مسوده سندن جیلورغه لازم. شونك ایچون حرف جیوچیلرنك کوب رقتده اوزمه یومشلیر توشووی معلوم. اوشبو جهندن کتابنك «اورنورغ» ده باصلوی یاخشیراق بولور. لکن مونی شرط ایتیم. کتبخانه گه بیارلو بولسه، مجبورلک سیندن گنه بولاقچدر. یوقسه آنك باصلوی بزنگ ایچون ده مطلوب. شوشندن باشقه گه کوچر یتیمی، معذومز.

رضاء الدین بن فخرالدین

۱۲ نچی اوکتابر ۱۹۱۳ سنه «اورنورغ».

اداره که مکتوبلر

۱۷ نچی نومر «شورا» ده نعمت الله حاجی حقنده: «بتون دنیا خلقینی قبول ایتوچی وهر کم گه آچیق یوز ایله قارشو بولوچی نعمت الله حاجی نك مشهور شاعر آقوللانی قبول ایتادیکی و بو حقه اوزی: اول کشی قازان ملالرینه قشقار مدرسه سنده اوقو. چیلرغه جنت حرام دیگان. شول سوز خاطرمدن چیقمی، جنت قوغ حقنده آندی حکملر ایتو هیچ ده یارامی - دیب سبب بیان قیلدیغی سویله نه در» دیب یازلمش. تله سه کم امضاسی ایله یازلسه ده بز بو سوزنی درست دیب ایته آماجز؛ چونکه مرحوم حاجی، شاعرلرنی، محمدیه اوقوچیلرنی بیک سو بوچی ایدی. «چارداقلی» عبدالمجید مخدوملر گه آشقازار، تئیللا و جزلرینی جزلاتوب تون یارمیته قدر اوطورا طورغان ایدی. خصوصاً آقوللانك: «اولنده قرن یارین یوروب ایدی صوگندن اولده بولدی محق ملا» دیب

۱۵ اۆكتابر - ۱۹۱۳ سنه

۲۷ ذوالقعدة - ۱۳۳۱ سنه

مشهور آدمير والوغي خادىملىرى

على ايشان

(باصلماغان «آثار» دن كوچرلدى)

على ايشان خىزمىتى ئىزىنىڭ دىناغە كىلۈپ قىرى يىل ھىسابى
ايلى ۱۳۳۳ يىللىرى، وفاتىنىدە اوشبو اوتكان آوغۇست آيندە ۲۰ يىل
ظۇلو مۇناسىبىتى ايلى «آثار» دن اتتخاب قىلۇپ بو يردە تىرجمە
ھالىنى يازۇپى موافق كوردىك. مونىڭ اوزىدىن اوقۇغان شاگىرد
لردن و ھىلقەسىنە ھازىر بولغان بىر قىسىم مۇرىدىلردن بو كۈندە دە
بىر قىسىم بىر سىلامت آدملىرى بولسە كىرەك. شۇشى آدملىرى، على ايشان
ھىقندە بولغان بىر قىسىم بىر خاتىرىلەرنى و مەلۇماتلارنى بىر قىسىم
ايتسەلر «آثار» دە بولغان تىرجمە ھالىنى ھىق قىلغۇچى بولۇپ
آدمىزنىڭ احوالى دىخى دە كامىلرەك تىرتىپ قىلغۇچى سىبىچى بولۇپ
و استاذلىرىنى خىزمىتى و مكافات قىلغۇچىلردن ھىساب ايتۇلۇپ.

على ايشان، «مالىم» اوبازى «توتار» اسمى قىرى دە
بولۇپ آتاسى سىف الله بن عبدالرشىد بن اوتەگان بن يار محمد
بن قوتلوغ محمد بن مۇھىم اسمى آدم ايدى. اوشبو «توتار»
قىرى سەندە تىقريباً ۱۱۸۶ - ۱۷۷۲ نىچى سەنەلدە دىناغە كىلگان
ايدى. (قاسم خانى بولغان فاطمە سلطان وفاتىدىن ۹۰ يىل قىر
و مشھور توكىلوف عائەسىنىڭ باشى بولغان قوتلوغ محمد مىرزا
(قوتلوغقاى - بىرىنچى) مىش مىرزا اوغلىنىڭ وفاتىدىن ۴ يىل قىر
سولۇ تارىخىدە بولادى). يىراق بابالىرى قوتلوغ محمد ايلى مۇھىم
قازان خانلىقى و قىندەغى آدملىرى بولغۇچى ظن قىلغۇچى.

مۇھىملىقى. على ايشان، الك «صاىنا» قىرىسىنە بارۇپ
تاج الدين بن عبدالرشىد الاىشىزىكى ھىزۇرىدە تىھسىل ايتىدى
و آندىن «مىچكارە» گە محمد رحىم آخۇند مۇدرسەسىنە كىتۇپ اوقۇدى.
مونىڭ آندە و قىلغۇچى عبداللە بن بىچى اچىرتۇشى دە بىخارادىن
قايتىدىغىدە الك الك على ايشان ايلى شىرىكلىرى مونىڭ ھىزۇرىدە
دوانى ئىڭ عىقائىدە بولغان شىرخىدىن دەرس باشلامىشلىرىدە.
عبداللە چىرتۇشى بىخارا اسلوبىچە دەرس اوقۇتۇرغە ماھىر
و ھىصوصا مۇدكۇر كىتابدە مۇتەخەسس بولدىغىدىن شاگىردلىرىنىڭ
آ كىلاب اوقۇلغۇچى سەب بولمىش و شاگىردلىرى دە (شۇل ھىجەدەن
على ايشان) مونىڭ بو طۇغۇر دەغى كىلا تىنە مۇقتۇنلىك دەرىجەسىنە كىلەمىشلىرى.
كلام اھلىنىڭ مۇسلىكلىرىدىن تىمام خىبىردار بولغان على ايشاننىڭ
كۆكلىنى: «الله تەلى طرفىدىن يىبارلىگان دىن اوشبو اعتقادلردىن
عبارت ايدىغى؟ رسول الله بىر گە شۇشى نىرسەلر ايلى تىكىلىپ قىلدىغى؟
ايدى بىزنىڭ نىجاتىمىز اوشبو عىقىدەلر گە توقىف قىلغۇچى؟ بىز شۇشى
نىرسەلر ھىقندە مۇسئول بولماقچىمىز؟ بو عىقىدەلرنى تىتزام ايتىمەگان
آدملىرىنىڭ ھالىرى نىچۇنلە بولماقچى؟ بو طۇغۇر دە قىرآن و سىتىلدە
دلىللىرى بارمى؟ ھىق ايلى ناھىق نى آىرو طۇغۇر و سەندە قولمىزغە بىر
مىزان بىرلىگىنى؟ بىرلىگان بولسە بو مىزان نىدى نىرسەدىن عبارت؟
بو قىسە شۇشى كىتابدە يازلغان سوزلردە مۇسئولغە تىقلىد ايتۇ
و اىرو ايلى مۇكلف بولدىغى؟ بو طۇغۇر دە اوز عىقلىمىز بىرلە ھىماكە
يۇرتتۇرگە ھىقەمىز بارمى؟ . . . » كىبى لا يىدە ولا يىھىشى شىھەلر
تۇشارگە و بىرىنى دىفە ايتۇپ بىرمازدىن، بىش آلتى يا كى شىھەلر
كىلۇرگە باشلامىشلىرىدە.

فلاسفہ سینک مختلف و بر برینہ مناقض بولغان فکر لریفی ایشکان بولسہ لری ایدی، اول وقتدہ اشتر دخی دہ باشقہ و «بحران» دخی دہ تہلککلی وائری بولماز ایدی دیورگہ جسارت یتمیدر۔ ہر حالہ شیخ علی حضرتلرینک تردد ایچندہ قالووی، عقلینک صباوت چاغندن چیقوبدہ کمالات دورینہ کرگان وقتندہ غی «عقلی انقلاب» دن باشقہ نرسہ توگل ایدی۔ شیخ حضرتلری اوزینک «دین» اسمندن او قوغان علملری و مدار نجات دیب یورگان عقیدہ لری حقندہ اوزاق مدنر حیران بولوب یوردیکندن صوگ، اوزاوزینہ خطاب قیلوب:

ترسم نرسی بکعبہ ای اعرابی!

این راہ کہ تومیروی بترکستانست!

دیش و قرارسزلق ہم دہ ایچ پوشوغہ عاجز بولدیغندن صوگ وطن ہم ممالکتینی قالدروب بخارا طرفینہ سفر قیلمشدر۔ موندی اضطراب و حیرانقلرنک بردن بر دواسی ستر و سیاحت ایدیکی، اوزینک اربابی طرفندن دہ اقرار قیلندہ۔

بخارا، شول وقتدہ دہ ایسجولاستیق ایلہ مبتلا بولوب مکتب و مدرسہ لرنندہ گی تحصیل شرح و حاشیہ او قومقدن عبارت بولسہ دہ «فی الزوایا خبایا فی الرجال بقایا» مصداقتیچہ عزلتخانہ لردہ یاتوچی کامل آدملردن و سلف عصرلرنندہ تألیف ایدلمش ایسکی اثر لردنہ خالی توگل ایدی۔ ایشتہ علی ایشان اوشبو وقتدہ اسملری و جسملری بیک آز کشیلرگہ گنہ معلوم بولغان عارفلر و متفکرلر حضورندہ یوروب استفادہ قیلورغہ و بخارادہ قیمتلری توبان کورلگان ایسکی اثرلر ایلہ شغلنورگہ و اوشبو سیدن اضطراب و حیرانقلردن قورتولورغہ، اساسلی بر مسلک انتخاب قیلورغہ موفق بولدی۔ بخارادہ اون دورت یل طوردی، صاحب زادہ و میان فضل اسمندہ شیخلردن تصوفدہ اذن آلدی۔

علی ایشان، اوزینک وطنینی قصد قیلوب بخارادن ایرلدیغندہ شیخی و استاذی بولغان صاحب زادہ عبدالقادر اوزینک یارانلری ایلہ برلکدہ بر قدر مسافہ لری جایہ ولہب اوزاتا کیلمش و اوشبو وقتدہ کوب نصیحتلر وائری سوزلر سویلہ مشدر۔ بو مملکت کہ قایتوب کرولری ۱۲۴۶-۱۸۳۱ نجی یلدہ ایدی۔ شوندن صوگ «توتار» قریہ سینہ امام و مدرس ہم دہ استارشی محتسب عنوانلری ایلہ حکومت طرفندن تصدیق ایدلدی و وفات کونینہ قدر اوشبو منصبندہ طوردی و عمری بارنجہ مدرسہ تریہ قیلوب شاگرد اوقوتدی و بیک کوب اماملر، مدرسہ لر تشدددی۔ مریدلری دہ کوب بولدیغی مرویدر۔ بو کونندہ سلسلہ سی دوام ایتمہ یوقی؟ بز بلماذک۔

فیاضی و اہلوفی۔ شیخ حضرتلری اورتا بویلی، گوزل

علم اہلترینک باشلرینہ موندی حال کیلووی بختیارلق سانالورغہ تیوشلی۔ چونکہ بو اش، عقلنگ بلاغت کہ ایرشوب کمالات دورینہ کرووینہ علامتدر۔ انسانلر صیلق دورلرندن چیقوب ایرلک دورلرینہ کرگان وقتلرنندہ بدنلرنندہ، روح و فکرلرنندہ الوغ بر انقلاب غہ اوچرارلر۔ شوشی حال بعینہ «عقل» دہ دہ باردرد۔ عقل، صیلقندن چیقوب بلاغت دورینہ صکرگان وقتندہ حیرت کہ غرق بولور و الوغ بر «بحران» ایچندہ قالور۔ بو ایسہ ہر توری ترددلر، شک و شبہلر کیلو و شونلرنی دفع ایتوب و یا کہ یاکی بر مسلک انتخاب قیلوب شغلنودن عبارت بولور۔ بو حالی بز «سیاسی انقلاب» دورینہ اوخشاتوب «عقلی انقلاب دوری» دیب تعبیر ایتمہ مز۔ «عقلی انقلاب»، عقلنگ بالغ بولووینہ، استعداد و استقلال کسب ایتووینہ و ہر توری تقلید بغاولرندن آزاد قیلووینہ دلیلدر۔ اسلام دنیا سندنہ اکفار ایتلو فلاکتینہ اوچراغان الوغ آدملرنک کوبلری اوشبو مقامدہ و اوشبو حاللرنندہ سویلہ کان سوزلری ایچون، حقیقی علمندن خبردار بولمادقلری حالہ اوزلرینی «عالم» دیب اعتقاد قیلوچی آدملر طرفندن ظلم قربانی بولغان کسمہ لردر۔ «یقین مرتبہ سینہ منہ طورغان باسجچنگ اولگی باصمہ سی شبہہ در»، «کافر بولی طوروب مسلمان بولا ائادم» دیوچیزلرنک سوزلری دہ اوشبو یردہ ذکر ایدلگان معنی ایلہ تاویل قیلنور و ابراہیم پیغمبر ماجراسی دہ اوشبو حال ایلہ توجیہ ایدلور۔

کلام اماملرنندن ابن الحوینی نک: «عمرم بوی کلام ایلہ شغلندم، لکن ہیچ بر اشمہ یارامادی، ایندی نساہور شہرندہ گی خاتونلر عقیدہ سندنہ اولہم»، «فخرالدین الرازی نک: «کلام ایلہ شغلندم، لکن حقلقتی تابار ایچون قرآندن دہ اشانچلی یول تابادم، منیم درجہ مدہ تجربہ قیلوچی کشی، سوزمنک درستلگینی بلور»، شہرستانی نک: «فلاسفہ ایلہ کلام اہلترینک عاقبتلری واجتہادلرینک نتیجہ سی حیرانلق و اوکئودن باشقہ نرسہ توگل»، اہل کلامنک پیش قدملرنندن بولغان ابن ابی الحدیدنک: «کلام ایلہ شغلنوب خراب بولدم!» مضمونندہ سویلہ کان سوزلری و غزالینک دہ ترددلر ایچندہ حتی کہ سوفسطا مذہبہ کروب طورووی اوشبو «عقلی انقلاب» وقتندہ بولغان اشلر ایدیکندہ شبہہ لورگہ اورن یوق۔ بو الوغ آدملر اوز زمانلرنندہ و اوزلری ملکہ حاصل ایتکان «کلام» قنلرینہ کورہ اوشبو روشدہ سوز سویلہ رگہ مجبور بولغانلر۔ اگر دہ یونان فلاسفہ سینک بیک کوب نظریہ لری یا گلش ترجمہ قیلنوب دہ شوگا کورہ اوزلری ردیہ لری یازوب شغلندیکلرینی، غزالینک «تہافت» نام اثرندہ گی بیک کوب اساسی قاعدہ لری بتولنہ ای اصلسز بولووینی و بو کونگی آوروپا

محلە نك فطر و عشر ، عموما واجب صدقه لرینی مؤذن و باشقه ملالرغه ، فقیر شاگردلرگه یر و حقنده دلالت قیلور و یا یلر قولنده غی نرسالرگه طمع ایجاز و وارنلری ایچون بایلق بریکدرماز ایدی .

عائلسی . شیخ حضرتلرینگ خاتونی عبدالغفار بن عادلشاه اسمنده امامنک عزالنساء اسملی قزی بولوب شوشی خاتونی ایله عمر ایتدی و باشقه خاتون آلمادی . اوشبو خاتونتدن بر قاچ ایر بالا دنیاغه کیلمش ایسه ده هر بری یاش و قتلرنده وفات ایتدی لر و یالکز عقیفه اسمنده بر قزی اوزون عمر سوردی (مونک ترجمه حالی محترم زوجی شمس الدین حضرتلری ایله بر لکده ذکر ایدلنه چکدر) . عزالنساء ایسه ۷۶ یاشینه ایر شوب ایرندن صولک ۱۲۹۸-۱۸۸۱ تاریخنده وفات ایتدی . قبری « توننار » مزارلغنده و زوجی یاتنده در . عمرینی قز بالالر اوقوتوب کیچردی ، وعظ سویله رگه مهارتی بولدیغندن قریه ده بولغان عائله لرنگ توزه لولرینه سبب بولدی . دیر لر . هر وقت : « خلقلر صفر آیندن شومالانلر ، مینم نکاحم صفر آینده بولدی ، صفر آینده توننارگه کوچوب اولگی نیگرمزگه توشدم ، صفر آینده یاکی نیگر و یاکی یورتمزغه کوچدک ، اما دنیا ده میندن بختلی و میندن راحت طور وچی کشی بولماغاندر دیسه م جائز » دیب سویله ر ایش . غیرتلی و جسارتلی ، لازم در جه ده علملی و تدبیرلی بر خاتون بولدیغندن « توننار » مدرسه سینک شاگردلری علی ایشان غه کوره موندن قورقوب طور دقلری مرویدر .

الک و قتلرده ایشاتنک دنیاسی تار بولدیغندن اوشبو خاتون اوزینک ایزو تسک لرینی صاتوب مدرسه بنا ایتدردیکی و هر وقت اوزینک زوجینه یاردم و تسلی ، تشویق و ترغیب قیلوب طور دیغی و علی ایشان اوزی ده : « عزالنساء نك صبرلی و تدبیرلی بولووندن یك فائده لندم ، بر وقت ایرته نمازندن قایتوب کیلدیکمده بزگه عائد بر مسئله حننده ، ژاندرمارلر ایله غویبر ناتورنک اویازگه چیقوب کیتدیکی یازلغان بر نیلیغرام کیتروب ببردیلر ، مفهومی نی آ گلاب یك بورچولدم ، اوی گه قایتوب عزالنساء نی اویغاتوب حالتی سویله دم ، موگا قارشو عزالنساء : - الله تعالی گه تابشردق ، تقدیرده یازلماغان اش بولماز . کیسه لر شول وقته کوررمز ئلی - دیدی ده یاتدی ده یوقلادی ؛ شونک سوزینی ایشتوب معامله سینی کورگچ کوکلم طنجلانندی ده ، مین ده یاتدم و راحتله نوب یوقلادم » دیب سویله دیکی مرویدر .

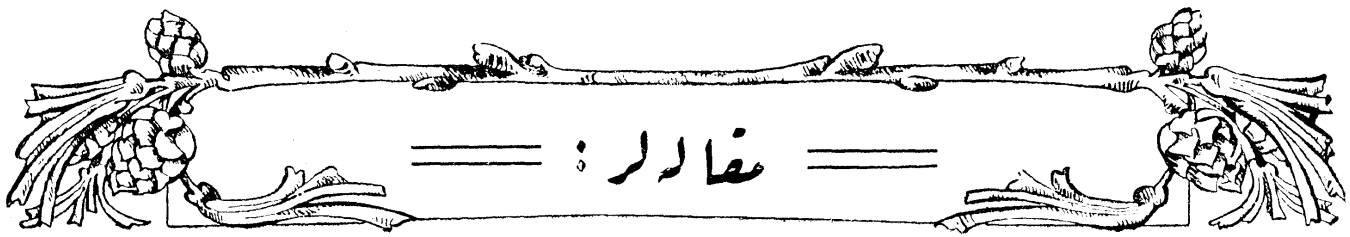
(آخری بار) .

یوزلی ، اوتکن و آچیق سوزلی ، سیردک صاقاللی ، غیرتلی ، فکرنده ثباتلی و شفقتلی ، متین و عقیف ، طاهر الذیل بر ذات ایدی . ازل عمرگه یتدی ایسه ده حواسینه ضعیف نك کیلمادی ، الک اقرون تاوشلرینی ایشتور و الک واق یازولرینی اوقور ایدی ، کوزلک استعمال ایتادی . فقط صولک و قتلرنده آیقلرینک قوتلری بتدیکندن مسجدگه آت ایله بارر ، مسجدگه کردیکندن صولک قولتوقلاب یورتورلر ایدی . آخرده آیقلری بونله ی ضعیفله ندی و وفاتندن مقدم برر یل قدر مدنده مسجدگه بارا آلماز بولدی .

علی ایشان ، یك آز کیسه لر حتی که مستثنی شیخلرگه گنه نصیب بولغان گوزل خلق ایله متصف ایدی . یرنده غیرت کور . ساتور و اورنینه قاراب تحمل قیلور . هر اشدتوسط و عدالتنی رعایت ایتار ایدی . یك متواضع آدم بولدیغندن اوزینی الوغلاب آیاق غه طوررغه رخست ایتادی ، قولینی هیچ کیمدن اوبدرمادی ، « تقصیر دعاده بولکرا ! دیوچیلرگه : « اوزگرده بزنگ ایچون دعا قیلکمز ، دعا مسلمانلر آراسنده مشترک حق بولدیغندن بر برمزنگ فائده سینه دعا قیلوومز دینمز اقتضاسینه کوره لازم بر اش » دیر ایدی . مجلسنده غیبت و فضول ، مالایفی و عموما آفات لسان سویله غاز ، بتون مذاکره علمی نرسه لر و خصوصا مهمات دینی و ملی احتیاجلر حقنده بولور ایدی . گرچه شیخلق ایتدی و مرید تربیه قیلدی ایسه ده ختملر فلانلر اوقوتوب شغلانمادی . صحبتی زیاده اثرلی بولدیغندن مجلسینه کور ایله جانلر راحتله نور ، کوکلرده گی اضطراب و تشویشلر بر طرف بولور ایدی . شول و قتلر شرق خلقنده معتبر بولغان اصول ایله طب علمنده یدطولا صاحبی بولدیغندن جسمانی خسته لکلرگه دوا هم قیلور ایدی . صحبتی ، روحانی خسته لکلرگه شفا ایکانلگی کوب دفعه لر تجربه قیلنمش ایدی .

معاسره و معامله سینی . علی ایشان زیاده متورع بولدیغندن واجب صدقه قبول ایتاز و اوزینک کدینی و کسی ایله کون کیچرر ، وکیلی آرقلی سودا قیلدرر . زراعت ایله شغلنور ایدی . شوشی اشلری سببندن باشقه لرغه محتاج بولمقسزین کیچنوب طورر حتی بر قدر آرتق بایلق ده حاصل قیلور و اوزندن آرتقان مقدارینی مسکینلر ، فقیر و محتاج شاگردلرگه صرف ایتار ایدی . حیوانلری کوب بولوب هر وقت ایلی باش آت و اوتوز باش صغر آصرار ایدی . مدرسه ده گی شاگردلرگه اوشبو صغرلردن سوت یرلور و اوزی یورز ایچون قیمتلی و یاخشی آتلی بولور ایدی . آت اوستنده یوررگه ماهر بولدیغندن و کوبره ک وقته آت منوب یوردیکندن شونک ایچون مخصوص یورغا آتلر طوتار ایدی .

شام نك سوریه، فلسطين و عربستان ایچون مهم بر صناعت و تجارت مرکزی بولوب کیتوی یك ممکندر.

باشقه شرق شهرلری شیکلی شام نك ده ایك دقتی جلب ایته طورغان اورنی بازارلری بولسه کیرهك. بو بازار و چارشولر ایرته دن کیچك قدرلی قایناب طورالر. آلارنی بر نه یابه نوب چققان کشی شام اهالیسن فعال واش سویوچن ایکان دیب اوپلی. واقعا آنده هر بیرده بر فعالیت و هر کم اوزاشی برلن مشغول. بر کشینك ماستر سکوی برلن کیتی ایکسیده بر بیرده بولا. نیهسی، کشی کیسه ساتوایته، اگرده مشتری بولمسه نرسه یاصی. شام ده طورغان بر آطنه ده، طبیعی، هر کون ایکی اوج مرتبه چار شولردن اوتهرگه طوغری کیلدی. لکن هیچ بر وقتده کیت آلدینه جینالوب سویله شوب اوطروچیلرنی کورمادم. کیتده گی کشیلر یا ساتالر یا اشیلر. البته ایرته دن کیچك قدری یوزیتمش ایکی قهوه خانه نی (بو حساب موندن اوطز یل مقدم یاصلغانلقدن بو کونده قهوه خانه لرنك عددی آندن کوب آرتقدر. چونکه مسلمانلر آراسنده مکتب مدرسه، جمعیت خیره شیکلی نرسلر ایوالوتسیه قاعده سینه تابع یورماسه لرده قهوه خانه، صره خانه شیکلی نرسلر ایوالوتسیه نك آریاغینه چغوب کیتلر) طورتوروب. صوغان ساتوب اوطوروچی اشسزلرده آرتوگل.

۷

مکتب مدرسه لر و کتبخانه لر

ایسکی زمانلرده «شام» اوزینك لطافتی، منظره سینك گوز- لنگی، صوینك موللغی، تیشلرنك کوبلگی و اهالیسینك لطفکارلگی برلن نی قدر شهرت طابقان ایدیهه آنك علوم و معارفده گی شهرتی ده شول قدر ایدی. «بغداد» درجه سینه اوک ایرشه آلماسده شام نك مدرسه و کتبخانه لری خیلی مکمل ایدی. خصوصاً امویلر دورنده کوب مدرسه لر انشا ایتلوب علم یولینه کوب نرسلر وقف ایتولگان ایدی. لکن بر وقتلرنی مقتدر مدرسلر و اجتهادلی طلبه لر برلن طولی بولغان اول مدرسه لرنك بو کونده اسملری گنه قالغان، بنلری خراب حالنده دارالعجزه گه نه یلنگانلر. وقفلری اهلیتسز کشیلر قولینه کروب غائب بولوب بئکانلر.

شام خاطراتی

IV

«شام» نك تجارت و صناعتی

صوگهی و قتلرغه قدر «شام» تجارت جهتدن ایك آلدینغی شهرلردن بولا کیلدی. خصوصاً «تدمر» شهرینك سقوطی بتون هند، عجم و عراق سوداسن آگا کوچرگان ایدی. ایکنجی جهتدن قوری دن کیته طورغان حج کاروانینك یولی ده آندن اوتوی آنك تجارتن کوتاره ایدی. لکن ۱۹ نیچی عصرنك اورطه لرنده بحر سفیده تجارت کمیلرینك یوری باشلاوی «شام» نك استانبول، روم ایلی، آناطولی برلن بولغان مناسبتن کیسکان شیکلی «سویس» قنالیك آچلوی ده آنك قولندن هند، عجم، عراق سوداسن آلدی و شول کوندن اعتبارا بو شهر بین الملل بر سودا مرکزی بولو اهمیت غائب ایتدی. ومع ذلك آنك سوداسی بو کونده ده خیلی اهمیتلدر. اول اطرافنده غی صحرالقغه آوروپا ماللرن طاراتقان شیکلی اوزی ده چیتکه باقچه و ایگن محصولاتنی برلن یون و تیری چغارمقدده در. هر یل حاجیلر طرفندن قالدیرلغان آقچه نك یکونی ده آرتوگل.

ایسکی وقتلرده شام نك شهرتی تیری ایله و، صدف باطروب نرسلر یاصاو، تورلی چچک، حیوان ویشلر صورتی توشروب بر تورلی ماتیریا حاضرله و، تورلی قانچ و پچاقلر یاصاو و نرسلرنی بیک گوزل ایتوب بویا برلن ایدی. بولردن باشقه صابونچیلری و بالظه اوستالری ده خیلی ماهر ایدیلر. بو کونده شام نك ایك آلدینغی صنعتلری کوزگی، کربصلا، کامود شیکلی قیمتلی میبل حاضرله و تورلی نوع صومکله رتگودر. کوزگی و کامودلرنی صدف باطروب ده یاصیلر. کوبدن توگل برسی بر بیلا زاوودی ده آچقان. یاصانان صاوتلری اطرافقه طارالوب طورا. برمی ایکیمی قماش فابریقاسی ده بار. یازلیق کییم ایچون کئانندن، یفا کدن گوزل ماتیریا لر حاضرله ب طورالر. طازقلری برلن شهرت طابقان بو نرسلرنی هر کم یاراطوب آلا. اگرده اهالینك کوزی بر آرتوچلوب آرغه صوگهی صناعت اصوللری بر آرتو کورسه تیلسه

بىكانلر. عبدالحىم دورندە شولرنىڭ قالدقلىرى غنە طويلا نوب «ملك الظاهر» تىرىپەسىنە قويولغان و كىتابلارغە بر فەهرست دە تىرىپ ايتولگان. ايكي مك دورت يوز آتمىش يىش جلد كىتابنى حاوى بولغان بو كىتبخانە بو كوندە «ملك الظاهر كىتبخانەسى» اسمى برلن يوروتىلە. موندە غى كىتابلر: علم القرآن، تفسىر، حدىث، اصول فقە، فرائىض، توحىد، تصوف، لغت، نحو، صرف، بيان، منطق، سىر، تارىخ، ادبىيات، جغرافىيا، طب، كىمىيا، حكمت طىبعىيە، حساب، هندسە، هىئت، زراعت فىللىنە عائد اىمىش. وە موندە ابن عساکرنىڭ سىكسان جامدەن عبارت شام تارىخى دە بار اىمىش.

۷۱

شام

پوزد باروب توقتاغاچدە واقرالغە توشوب شەهرگە كىتو چارەلرن توشىدىك. يانزردە آغر نرسە بولغانلىقەن جىاو كىتودە مەكىن ايدى. بر وقتلرنى استانبولدە چەغە طورغان معروف بر ژورنالده مەجرىلنىڭ ايتكان قىرغىلى بر ھىمىھىرى: «تاتارغە پاسپورت كىرەككى» دىيە موندەن «تاتار قايدە غنە كورنەسەدە آچىق طانلوب طور» دىيۈنى قىصد ايتە ايدى. بز سومكە مەزنى اوتلگە آلۈب بارو اىچۈن بر حمال برلن سويىلە شوب طورغاندە يانزردە باشكەن بر كشى كىلوب تاتارچە خطاب ايتدى. اول بزنى قىياقتە مەزىن طانىغان، بزىدە آنىڭ كىلگانى كورو برلن اوز كىشىمىز ايتكانلگن ظن ايتكان ايدىك. ايشتە قىرغىلى افندىنىڭ سوزلىرى درىستدر.

بو افندى شامنىڭ «مكە مكرمه» اوتەلىندە ساغرلر قبول ايتوب طورۇچى روسىيەلى طالب افندىدر. اول بزنى طوغرى اوزلىرىنىڭ اوتلىنە كىتوردى و آندە قالغان بر ھفتەدە ھر جەھەدن بزنى راحت ايتدى. تور كىدەدە بر آچە مسئلەسى باركە، قايدە غنە بارسەكەدە شونىڭ زحمتن كورەسك. سىن استانبول يا پروت دە استرسەكە بتون عمرىك بويى اوطور. شام، حلب، بغداد شىكلىلى باشقە بر يىرگە بارسەكە آچە مسئلەسندە آتقاراب قلاسك و برنجى مرتبەسندە مطلقا آداناسك. طالب افندى بزگە بو خصوصلردەدە ياردم ايتدى و بزنىڭ بر تىمىزنى باشقە لرغە يىارمادى. شامدە آدانغى، طالانغى، راحت راحت كون اونكاروب كىتەرگە تله وچىلر مذكور طالب افندىگە يولقسەلەر جەھەدن نمون قالاچقىلرئىنە امين من. طالب افندى آلارنىڭ مشهور زيارت محللرن يوروب چغولرئىنە و يول اىچۈن لازم بولغان اسبابلرنى، قايتوشلى بولسە روسىيەگە كىتەرەچك شام خاطرەسى ھىدەلرنى آدانىمى آلورئىنە ياردمچى بولاچقدىر. مناسبتى چققاچ شونى دە ذكر ايتوب اوتىم الى: بزنىڭ

بو كوندە شامدە حكومت طرفىدن آچلغان بر اعدادى (بو يىل سلطانى غە تحویل ايتەچك دىلر)، بر طىبە مەكتىپى، بر عسكىرى رشدى، بر عسكىرى اعدادى و بر دارالمعلمين بار. عسكىرى اعدادى سلیمان قانونى طرفىدن تاسىس ايتولگان ايش. خصوصى مەكتىبلرن تلگە آلۈب سويىلە رلىگى بولسە «مدرسة عثمانىة» بولور. بز آنى كىتوب كورە آمادىق. لىكن چىتدن ايشتولونە قاراغاندە گوزل بر مەكتەب بولماسە كىرەك. بر وقتلرنى اول مەكتەبە بزنىڭ ھىمىھىرىلردن برسى كىلوب كرگان ايش. لىكن استفادەسز بولغانلىقەن طاشلاب چققان.

مدرسة عثمانىة دن باشقەدە، غونۇتە ترقى، مدرسة علمىة، دارالفضل فلان شىكلىلى بىك ماطور اسملى مەكتىبلر بار، دىدىلر. لىكن شەبەه يوقكە آلارنىڭ اسملىرى گنە ماطور. وافعدە آلار غونۇتە تدنى، مدرسة چەلە، دارالعذابدر. بو كون گنە بر ايداشم استانبولدە غى «دارالسعادت» اسمندە بر مەكتەب نىڭ مەدىرى طابە-لرنى (كىچكەنە مەصوملرنى) حىوان اورنىنە آياقلىرن بە يەب قىناغانلغىن، و مبصرنىڭ دە بتون وظىفەسى بالالرنىڭ قوللرن طاياقلاودن عبارت دىب آڭلاغانلغىن. شول مبصرنىڭ قىناوى سببلى بر بالانىڭ قولن آيلرچە موبىننە آصوب يوررگە مجبور قالغانلغىن و بر كوتى مەدىرنىڭ، بر كاغد كىتوروب تىنا ايتوب طورغان بر بالانىڭ باشىنە يىپلىتسە برلن صوغوب آرتىدن قىناپ چغارغانلغىن سويىلەدى. افندى شولرنىڭ بارسىنى دە اوز كوزى برلن كورگان. «دارالسعادت» اسمى نى قدر ماطور. لىكن سعادت شولای بولورمى؟ بىچارە تورىك بالاسى نىلر كورمى؟ تورىك بالاسىنىڭ ذكا واستعداد فطرسى نىندى حىوانلر قولندە يوغالوب كىتمى؟ بو دىنادە اوظقە اطلورغە مستحق ايكي صنف خلق بولسە آنىڭ برسى شەبەسز شول «دارالسعادت» زبانىلر بىدر. فقط مەصوم بر بالانىڭ اوزلوب اوزلوب: «مەدىرچىك، آياقلىرىكى اوپەرم. آھ مەدىرچىك...» دىب يىغلاوويالور و وندەن متأثر بولورلىق بر حسكە مالك بولماغان مەدىر و مبصرلرنىڭ اوظىڭ قزوون حس ايتولرى گنە شەبەلى. بو مەكتەبنىڭ استانبولدە ايتكانلگن خاطرەن چقارماكز. يانزىختندە شوندى بر مەكتەبنىڭ دوامىنە مساعده ايتكان بر حكومت؟... منقرض بولورغە حقى بار...

شامدە غى اجنبى مەكتىبلرنىڭ كوبسى ابتدائى و بر آزدە رشدى بولسە كىرەك. طابەلردن برسى: فرىرلرنىڭ بر اعدادىلرئى دە بار دىدى. بولارنى تىكشروب يوررگە لزوم كورمادىم.

ايسكى وقتلردە شامدە مرادىة، عمربە، شىخ خالد، عبدالله پاشا، اشماسىة اسملرنندە كىتبخانەلر بولغان و وقتىنە كورە خىلى باى بولغانلر. باشقە ھۆسسەت شىكلىلى بولارده طارالوب تلف بولوب

روسیہ مسلماناندر نہ تشبث شخصی تورکلر و عربلر دہ گیندن کوب آلدہ دیلر . مونہ موکا بر مثال کیرہک بولسہ کینہ طالب افندیدر . شامدہ بر نیچہ یلدن بیرلی حاجیلر قارشیلار و اوزاتو برلن شغلانگان بو افندی چیتدن کیلوچی مسافرلر گہ شام ننگ مشهور زیارت محللرن کورسہ تورلک دلیلر یوقلغن اعتبارغہ آلوب ، آلازغہ بر آز یاردمچی بولو امید ی برلن بو شهرننگ مشهور اورلرن بیان ایتوب بر رسالہ ترتیب ایتکان واجینہ شام مسافرلرینہ لازم بعض معلومات و تہیہات دہ قوبولغان . اول آنی تیزدن باصدروب چغراچق . موندی رسالہ لر ننگ سیاحلر ایچون بولغان اہمیتی یازوب بترگیسزدر . تاریخی اورنلرننگ رسملرن گنہ کورو برلن آلازنگ نی ایکانلگن بلمی گنہ قاراب چغو آراستدہ کوب فرق یوق . طالب افندی ننگ بو تشبثی موندہ غی تورک و عرب ضیالیلرینہ بر عبرت بولورغہ تیوشدر . لکن امین من کہ ، آنی اعتبارغہ آلوب اویلاب قاراوچی بولماس . آمریقادہ اوطورغان بر خرستیان ننگ سوریه خریطہ سن یاصاب بیروندن متأثر بولا آلمانگان کشیلر اوز دینداشلرندن برسینگ شام دلیلی یازوب چغراوینہ کوب اعتبار ایتاسلر . موندن صوگ شام نی زیارت ایتوچیلر بو رسالہ دن فائدہ نلورغہ تیوشلی .

نومیرغہ اورنلاشوب بیت کوزلر مزنی یوغاچ ییمک وقتینہ قدر شہرنی قاشا ایتہرگہ کیتدک . مین اوزمنی ہان شول رشید دورندہ حس ایتہ ایدم . اورامدہ کورنگان کبابچیلر ، شربتچیلر ، کبابچیلر و تاغن بر آز چیلر باریسی دہ میکا نللہ قایدہ غی نوادرلردہ اوقوغانم قصہ لردہ ذکر ایتولگان ، کبابچیلر ، شربتچیلر . . . شیکلی طوبولار ایدی .

بزنگ باشمزغہ ، اسلامنگ ایسکی شوکتی و ایسکی اسلام پایتختلرینک زینت و معموریتی ، ایسکی اسلام حیاتی ننگ مسعودیتی و ایسکی اسلام مدینتی ، ہارون الرشید دوری برلن غرناطہ و قرطبہ حکومتلری حقندہ اوقولغان نرسہ لر برلن کرگان . اسلام دنیا سینگ بو کونگی قان آغلا تورلق حالندن دہ شخصی مشاہدہ لر بز برلن خبردار بولغانمز . بولارنگ برنجیسی . عرب تعبیری برلن ایتکاندہ . «کان» گہ خبر بولوب قنہ قالغان ، ایکنجیسی ایسہ بو کونگی آچی حقیقت در . ومع ذلك اسلام دنیا سینگ بو کونگی حالینہ تأسف ایتوب اوطورغاندہ کوکل . بر آزغہ یونی کیلدیسہ مسلمانلر ننگ ایسکی شوکت و عظمتلرن ایسکہ توشوروب بر آز تسلی طابارغہ تلی و شول ایسکی دورلرنی ایسکہ توشوردای نرسہ و منظرہ لر آگایک تق تاثیر ایتہ .

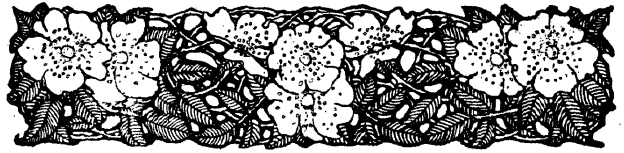
بیروت ننگ ایسکی بغداد لرغہ ، قرطبہ لرغہ ، شام لرغہ اوخشاشی بیک آز . موندہ رشید و عبدالرحمن لر دورن ایسکہ توشوروب

طوررلق نرسہ لر یوق . شولای بولا طوروب موندہ دہ سینی خیالک قایسی وقتدہ بغداد ، قرطبہ اوراملرینہ آلوب باروب طاشلی . بعضا ، اوزکنگ آنا لسانگ یازغان حرفلر گہ کوب مناسبتی بولماغان لاطین حرفلرن برلہ شدہ برلہ شدہ طالغان کوزگنی ، وئلہ قایدہ انگلترہ یا آمریقانگ بر دارالفنوتدہ اوتوب و یازوب یاطقان بر مؤرخ یا فیلسوف یا ادیب یا پیداغوغ ننگ فکرن تعقیب ایتہ ایتہ آرغان باشگنی بر آز یاک ایتدرو ایچون تون اورطہ لرندہ ترہزہ آرقلی طشقہ قازی سک . بتون بیرنی قارانغلق قابلاغان بولا . طب طن ، ہیچ طاوش بولمی . تیک آرا تیرہ قارلیغوب بتکان اتلرگنہ طنچلق نی بوزوب قویالر . آندہ موندہ یولڈز شیکلی گنہ یالطراب کورنگان شہ ملردن باشقہ اوطلر سونگان بولا ؛ اول اوطلی بولملر ایدی برہر ، تونہ عبادت قیلوچی دوریشنگ یاکہ تونلرن یوقلی آلی اوتکاوچی بر آورونک بولمہ سیدر دیب اویلیسگ . منہ شول قارانغلق ننگ دہشتی و اول طنچلق ننگ عظمتی آستدہ فکرک برلن ایکنجی عالمدہ گیزہ باشلاغان وقتکدہ غنہ یراقدہ بر عربینگ بیک موکلی طاوش برلن «افضی الیالی وحیداً . . . وھا انا قدازف الیک الان جنبا الی جنب . . . انی ملائیک یوم الحشر عند یدی ربی» دیب جراب یباروی سینی سیسکاندروب یبارہ . کوگاک قایتوب «دجلہ» بوینہ کیتکن بولا . لکن بو دنیادہ واسپامینانہ برلن یاشاب بولمی . طاتلی خیاللر ، وقوانچلی خاطرہ لر آستدہ اوزگنی بر آز اداب طورہ آلہ کدہ آخرندہ حقیقت بتون دہشتی برلن اوزن اقرارغہ مجبور ایتہ . ذاتا کشی اوزن اوتکاندہ گی شہرت و شوکت برلن اغفال ایتہرگہ تیوش توگل . عثمانلی تورکلری بابارینگ آلی یوز یلق مجد و شوکتی برلن افتخار ایتہ ایتہ بو حالگہ کیلدیلر . ایکی سوزنک برندہ «بابالرمزویانہ قبولرینہ کتمش» دیلر . لکن اوزلرینک ، شول ویانہ قبولرینہ قدر کتمش بابالرنک بالالری بولغان خالدہ اسکدار قبولرینہ قدر جیگنولرن ذکر ایتیلر .

شام ننگ کیچکی منظرہ سی غایت شاعرانہ در . قہوہ لر و باشقہ اجتماع اورنلری غایت روحلی . اوراملرنک بعضیلری الکتریک برلن یاقورتولا . طبیعی قہوہ خانہ لر ، آشخانہ لر ، دکانلر ، اوتہ لردن بیک کوبلری دہ الکتریک آلار .

آش آشاب قہوہ لر اچکاتنگ صوگندہ «زہرہ دمشق» اسمندہ بر سینما توغرافتہ کروب بر آز کارتینالر قاشا ایتدکدہ اوتہ لمزگہ قایتوب طاتلی خیال وحسلر آستدہ راحت یوقیغہ کیتدک . . «صاقاری» .

شورای

وعظله حقنده

مکتب و مدرسه لمزده ملت بالائزیه بیرله چک تعلیم و تربیه اصولینی اصلاح ایته باروومز نی قدر مهم ایسه ، شولایوق مسجد و جامع لمزده شول بالائرنک آنا و بابالزیه و آغالزیه بیرله چک وعظ و نصیحت درس لرینی ده اصلاح ایتموومز شول درجه ده اهمدر . چونکه مکتبلر ده محله نك ۴۰ - ۵۰ قدر بالاسینه تعلیم و تربیه دن درس بیرلدیکنده مسجدرده شولوق محله نك ایکوز قدر کشیسینه وعظ و نصیحتدن درس بیرله در . شهر و باشقه زورراق بیرلر ده جمعه و عید غازلر نده و اعظ افندینگ سویله به چک وعظ درس نده مگدن آرتق کشیلر حاضر بولادر . بوندای بیوک جمعیتده شونجه خنقغه سویله نه چک وعظ و نصیحتلر البته اک مهم موضوعده ، خلقغه اک فائده لی وعظله بولورغه و آنلرغه دنیا و آخرت سعادت تابارلق بولر کورساتورگه ، اخلاصلری قایتورلق سوزلر بولمی بلکه هر وقت شوندای وعظ مجلسلر نده حاضر بولونی کولکلمری آرزو قیلوب طوررلق تأثیرلی سوزلر بولورغه تیوشلی . جناب حق وعظ و نصیحتنک تأثیر و فائده بیره چکن قرآن کریمده ذکر ایتمشدر : « و ذکر فان الذکر تنفع المؤمنین » . افندیمز حضر تلرینه ده خلقلر نی هدایتکه حکمتلی سوزلر و گوزل وعظله ایله دعوت ایتهرگه امر ایتمشدر : « ادع الی سبیل ربک بالحکمة و الموعظة الحسنة ... » . همده بزنگ آرامزده خیر اشلرگه دعوت ایتهرک و اعظ و ناصحلر بولورغه و آنلرغه معروف اشلر ایله امر و منکر اشلردن نهی ایتموش و نصیحت قیلورغه امر ایتموش و آنلرنک فائده لی وعظله سابه سنده امتنک سعادت و فلاح تاباچقلمن بلدرمشدر : « ولکن منکم امة یدعون الی الخیر و یأمرون بالمعروف و ینهون عن المنکر اولئک هم المفلحون » . افندیمز حضر تلری اسلام دینینک عین نصیحتدن عبارت ایدنک : « الدین النصیحة » دیگان حکمتلی سوزی ایله آکلتمشدر .

شوشی سوزلر نی اعتبارغه آوب بولسه کیردک مسلمانلرنک آراسنده اول اولده نوک و اعظ و ناصحلر بولونه کیلمش و وعظله حقنده بایناق کتابلر تالیف ایتمشلر در . لکن مسلمانلر ده کوب اشلر یاگنلش آکلانوب کیلدیکی کبی وعظ و نصیحت حقنده بولغان فکر لر ی ده کوبسنجه خطا بولمش . وعظ بالکر ، خلقلر نی دنیادن بیزدروب درویشلکگه و عبادتکه دیمه و ، اولم ، قبر و قیامت

احوالن سویله و ، اوجماخ و حور العین لر ایله بشارت . صراط و تموغ ایله قورقوتوند عبارت دیوب آکلاملر . وعظ کتابلر نی کوبسنجه شول حاللردن خبر بیروگه قاراتور اراق تالیف ایتمشدر . قبر و محشر ، اوجماخ و تموغ احوال قرآن کریمده و حدیث شریفده بیان ایتملگاندن آرتوغراق خبر بیرلر . بر شیخنک توشنده شول حاللر نی کوروب خبر بیروونی یاگه قبرستانده و یا باشقه بر اورنده شول حقده هاتندن طاوش کیلوونی دلیل ایدرلر . نقل عبادت لرگه و آی خاصیتلرینه فرض عمللردن مستغنی درجه سنده اجر لر کورساتوب عوام قاشنده فرض عمللرنک اهمیتن کیموتورلر . موضوع حدیث لرگه ، روی و حکمی عبارده سیله کیلمش اصلسز و توسز اسرائیلی قصه و حکایه لرگه کیگ اورن بیرلر . ملالر قولنده قرآن کریمدن و حدیث شریفدن آرتوغراق استعمال قیلونه طورغان وعظ کتابلر نیگ بر ایکسندن برر موضوع حدیث و حکایه نی و آنده بیان ایلمش حسابسز اجر لر نی یازوب کوستارسه ک یوقاریده سویله نگان سوزلریمه شاید دلیل بولسه کیره ک : « عن عبدالله بن عباس رضی الله تعالی عنهما قال قال رسول الله صلی الله علیه و سلم من صام یوم عاشوراء من المحرم اعطاه الله تعالی ثواب عشرة آلاف ملک و من صام یوم عاشوراء من المحرم اعطی ثواب عشرة آلاف حاج و معتمر و عشرة آلاف شهید و من مسح یدیه علی رأس یتیم یوم عاشوراء رفع الله تعالی له بكل شعرة درجة و من فطر مؤمنا لیلة عاشوراء فکأنما افطر عنده جمیع امة محمد علیه الصلاة و السلام (۱) . دخی عیسی پیغمبر ایله بر طاو باشنده دورت یوزیل عبادت قیلمش بر شیخنک حکایه سی سوگنده ایته در : « فاولحی الله تعالی الیه یا عیسی ان رجلا من امة محمد ادرك شهر شعبان فصلی لیلة النصف صلاة البرائة فهو افضل عندی من عبادة اربعائة سنة فقال عیسی علیه السلام لیتنی کنت امة محمد (۲) . دیمک : بر من عاشوراء کونده روزه طوتسه اون مگ فرشته ثوابی همده سفر مشقلمن یوکلاب اوزاق بیرلردن کیلوب ذمه لرینه فرض اولمش ایگ بیوک عبادتی ادا ایدوجی اون مگ حاجینک حج ثوابی ، و آنک اوستینه یورتن بیرن ، جماعت و بالالرن طابلااب الله یوانده جانلرن فدا ایتموشی اون مگ شهیدنک ثوابی قدر اجر بیرله چک . دخی شول کون بر یتیمک باشن صپرسه باشنده غی توگی عددنجه درجه بیرله چک هم شول کیچ بر مؤمننی افطار قیلدرسه نیچه یوز میلیون امة محمدنی افطار قیلدرو اجرینی آلاچق . ایکنچیسینه کیلسه ک :

(۱) تنبیه ۱۳۷ ص . موضوعات علی القاری ده صوم عاشوراء فضیلتی حقنده اوشبو مآله بر ایکی حدیثی باطل دیمش .
(۲) دره ۲۴۹ ص - رغائب ، برانت ، عاشوراء نمازلرنک فضیلتی حقنده کیلگان حدیثلر نی موضوع دیمش .

سویله نه ظورغان خارق العاده کر امانت مسئله لری (۴)، طوب طوری دعائرنگ قبولیتی. هر اشنگ تقدیرگه تاشلانوی کبی مسئله لری (۵) مسلمانلرنگ خصوصاً عوام خلقینگ فکری حقیقتدن اوزاق بولووی و سببیز دعا ایله تقدیرگه یابشولری ده مسلمانلرنگ قایغیسز و حسرتسز، احوال دنیادن خبرسز نیچه عصرلر یوقلاولرینه سبب بولمشدر. ایشته اسلام واعظلری طرفندن محراب و منبرلردن طوروب نیچه عصرلردن بیرلی ملت اسلامیگه بیردکاری وعظار کوبسبب شونلردن عبارتدر.

روسیه نگ کوب شهر و اول مسجدرنده حضرتلرمن طرفندن وعظ و نصیحتلر ایشدیکم کبی استانبولنگ انک یوک جامعلری بولغان آیاصوفیه، یازید، ساپانیه، فاتح جامعلرنده تورک خواجهلری طرفندن سویله نمیش وعظ و خطبه لرنی ده ایشتم. شولایوق عرب خطیلری طرفندن شام شریفده جامع امویه ده، مدینه منوره ده حرم نبویه، مکه مکرمه ده کعبه دیواری یاننده و عرفات تاغنده آق توره اوستنده بیش یوزمک حجاج مسامین گه قاراب سویله نمیش خطبه و وعظ لرنی ده ایشتم. لکن هیچ برنده بزم حضرتلر سویله گان وعظ و نصیحتلردن آرتق و باشقه نرسه تابمادم. شولایوق یرنگ باشقه طرفلرنده یاشی طورغان مسلمانلرنگ حرکت و فکرلرینه قاراب افغان و هندستان مولوویلرنگ، ایران و بخارا

الدنيا لعب ولهو وزينة و تفاخر ببتکم و تکاثر فی الاموال، کبی آیتلر بولسه ده بونده حقیقتده دنیانی ذم قیلوب آندن آملرنگ کوکلن بیزدرو توکلدر، بلکه انسانلرغه تدبیه و توبیخ مقامنده دنیانی یالغز و تکاثر، کیف و صفالرگز اوچون گنه اتخاذ ایتمه گز، بلکه آندهغی آثار و حکمتلر الله ننگ رحمتی بولدقندن تدبیر، تفکر و اعتبار نظری ایله اتخاذ ایتکز. الله ننگ خلق قیلدغی شیلرنی اهمیتسز برافاگز، دیمکدر. فانظرو الی آثار رحمت الله. و ابتغوا من فضل الله. اولم یروا الی ما خلق الله. ان فی ذلک عبرة لا ولی الا بصار. ان فی ذلک لایت لقوم یتفکرون. دنیا و ما فیها ده بولغان الله ننگ خلق قیلدغی آثار و حکمتلرنی کورمیسسز می، آنلر تدبیر و عقل صاحب لرینه عبرتدر. آندهغی شیلر بنم آثار رحمتهم و سز لرگه طلب قیلیم ایچون فضلهم دیمشدر. اگر دنیا و آنده بولغان شیلر دنی و خیس نرسه لردن عبارت بولسه آثار رحمتیمه قاراگز، فضلهم طلب قیلوگز. آنلر عقل و فکر صاحب لرینه عبرتدر دیمک نه قدر اورنسز بولور ایدی. بلکه انسانلرنی اوزلری یاشادغی دنیایه (بیرگه) خلیفه قیلدقن و آتی ده صالح بولغان بندهلر وارث بولاجن بلدرمش (انی جاعل فی الارض خلیفه. ان الارض یرثها عبادی الصالحون).

(۴) جنید بغدادی، حضرت زفامی، خواجه بهاء الدین نقشبندی کراملری بولسه ده زماننده بولمشدر. آنلرنگ کراملرینه عاشق بولوب یاتمی، شمیدیکی مسلمانلر اوزلرن خارق العاده و کراملر کورساتورگه کیردک. یوروپا لیلر هر کون دیراک بزرگه تورلی خارق العاده کورستروب طوردر. (۵) جناب حق هر اش الله ننگ تقدیری ایله بولاجن. و دعازلرنی قبول ایته چکن «ادعونی استجب لکم» کبی آیت ایله بلدرسه ده لکن تقدیر شولایدر دیب کراواتده قول کوراروب دعا قیلوب یاتورغه غنه قوشمی، بلکه عالمی عالم الاسباب قیلوب هر اشنی سببگه تابع قیلمشدر.

امت محمدنک لیله بر آتده اوقوغان نمازی عیسی پیغمبر زماننده طاو باشنده بر شیخنگ دورت یوز یل قیلغان عبادتدن الله قاشنده آرتق بولاجق. شول برات فضیلتینه قزغوب عیسی پیغمبر: کاشکی محمد امتی بولسامچی دیمش. شمدی بو ایتولگان سوز لرگه بر مرتبه قایتوب اویلا براق قاراساق نی قدر اصلسز و موضوع ایدیکی اوز اوزندن معلوم بولور. الله تعالی حضرتلرنگ، بر قومنه احکام دینی تبلیغ ایتمک اوچون اختیار ایتمش رسولی یوک بر پیغمبر بولغان حضرت عیسی نگ یالغز برات نمازینگ فضیلتی ایچون محمد امتی بولسامچی دیمکی عقل سلیم قبول ایتما سلیک بر سوز، بلکه الله ننگ پیغمبرینه افتادر. همده اول زماننده دورت یوز یاشلک کشی بولوون فرض قیلوب، بارلق عمرنی طاو باشنده الله سینه عبادتده زهدلکده اوتکارمش بر شیخنگ دورت یوز یللق عبادتی الله قاشنده امت محمدنک برات غاز ثوابی قدر بولماوی حاکم عادل بولغان الله تعالی گه عدالتسزک کورستارو بولادر. چونکه جناب حق انسانلرنگ سعیری قدر نیچه اجر بولاجن اوزی ذکر ایتمشدر: «وان لیس للانسان الا ما سی». اولگی حدیثده ذکر ایتولمش سوز لرده عقلی ناقص، فکری تار بولغان کسه لرنگ اعتقادلرن صا تاشدررغه، تورلی احتماللر یورتورگه یولدر کورساتوله در. چونکه اون مگ حج، اون مگ شهید ثوابی بر کون صوم عاشوراً اجری ایله برابر بولاجن پیغمبرمن سویله گان بولسه اسلامیتده ایک یوک عبادت بولغان حج ایله جهادنگ عوام قاشنده اهمیتلری کیموتولوگه یولدر آچولادر. نادان خلقنگ زحمت و مشقت چیگوب حجگه باررغه جماعت و بالا چغاسن طاشلاب شهید بولوغه لزوم کورمای، صوم عاشوراً ایله مستغنی بولاجاغم دیب کوکلرینه کیلوی احتمال. محراب و منبردن طوروب کتابدن قاراب پیغمبر ایتمش دیگاج احتمال غنه توکل بلکه شبهه ده یوقدر. دخی بزم اماملرنگ خطبه و وعظ لرنده قوملرنگ قولقلرینه ایک کوب توقوغان وعظلری دنیانی دنی و خیس کورستاروب آندن کوکلرن صوندررغه و بیزددرگه و آنک مؤمنلرگه دارمحت و بلا ایدیکن (۱) و آنک ایله شغلنمک و آنده بولغان اشلرگه اهمیت بیرمک جاهلک، شقیلک، لثیمک (۲)، مسلمان بولغان بنده گه یالکز آخروی بولورغه تیوش کبی سوزلر اماملرنگ هر جمعه اوقوغان خطبه لرنده ایشتولدیکی بر آز آ کلاغان کشیلرگه معلومدر (۳). تصوف هم وعظ کتابلرنده شوق و ذوق ایله (۱) اعلما ان الدنيا دارالحن والبلاء و دارالخرن والوباء. جامع الخطب ۷۶ ص. (۲) ان الدنيا دنیته لا یهتم بامورها الا الجاهل والشق والمثیم. جامع الخطب ۲۴ ص. (۳) قرآن کریمه وما الحیوة الدنيا الا متاع الفرور. انما الحیوة

تورکی قبیله لر در. اما موندن باشقەلری آرلر، صارالی، اوانیش، کواکان، کارشین، بولار کچی فولستلری فین، اوغور نسللرندن بولسلر کیرهک. کاتانف باشقردلرنی تورکله شان فینلر، دی (۱). لیکن مینمجه بولارنی بر آز فینلر ایله قاتاشدقلری ایچون فین تأثیری کورگان تورکلر دیه رگه کیرهک ایدی. چونکه بولارده فینلک غایت آز. طبیعت و اخلاقلرینه اول اصلا تأثیر ایته آلمان. بورجان خلقن آرستف، فین بولورغه کیرهک، دی (۲). یاوروبیا علماسی بورجانلر حقتده هیچ بر تاریخی خبر کوچرمیلر. بولار حقتده غی تاریخی خبرلرنی دیناغه چغارو شرفی مراد افندی رمزی گه قایتا. اول «تلفیق الاخبار» ی نك ۱ نچی جلدنده بورجانلر حقتده عرب محررلرنی تا ۵ نچی عصردن باشلاب یازغان خبرلرن جیغان. آلارنک سوزلری بونجه بورجانلر اوشبو کونگی خیوا خانلغی یاتده مانغشلاق تیره سنده طورغانلر. ابن الاثیر قایدن آوبدر، بولارنک انوشروان ایله محاربه لرن ذکر ایته. ابو عییدالبکری، حضرت عثمان خلافتی وقتده صحابه لرنک بو بورجانلر ایله صوغشلری بولغان سویلی هم شول وقتقی شاعر ابونحیل التمیمی دیگان کسه:

بدینا بحیوان فرزلر عرشهم کتائب ترحی فی الملاحم فرسانا

وعدنا لاشبان بثل عداتهم فعدوا حوالی بین روم و برجانا

دیب بورجانلرنی شعرنده ذکر ایسکان. بورجانلر اول وقت همان باشقردلر ایله برگه یا که باشقردلرنک بر قبیله سی صورتده بولغان بولورغه کیرهک. چونکه باشقردلر اون التچی عصرلرغه قدر ایرتیش ایله آرال کولی آراسینک شمالنده بچناک وکیماک خاقلری ایله کورشی یاشاگانلر (۳). سوکندن قزاقلرنک قضاوی ایله گنه شمالغه حاضرگی اورنلرینه کوچکانلر (۴) هم شونده بعض فین قبیله لری ایله قاتشقانلر. بو بورجانلرده حاضرگی اورنلرینه شول وقتلرده کیلگان بولسلر کیرهک. خانلری قران فتحی سوکندده

(۱) آنک بله بی اویازینه ۱۸۶۷ نچی یلنی سیاحتینک حسابن قاراگر.

(۲) Этнический составъ тюркскихъ племень. 1896г. Спб. стр. 132.

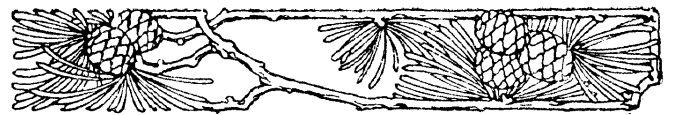
(۳) آکادیمیا ناوکنک تاریخ هم علم لسان شعبه سینک زایسکه لرنده ۱۸۹۷ نچی یل ۱ نچی جلد نومر ۴. ص ۱۰۹ نی قاراگر. هادی آطلاسی بو یلغی ۹-۱۰ نچی «شورا» لرده باشقردلرنک حتی ابن فضلان وقتلرنده (IV نچی عصر مجری باشنده) اوق اوشبو اورنلرنده اولون سویله گان. لیکن کردیزی نك «زین الاخبار» اسمنده ۴۴۲ هجریده تألیف ایسکان اثری آگا معلوم بولماغان هم اول بچناک خلق نك قاید طورغانلری حقتده ده یاگلشقان. اوشبونک ایچون اول جنوب شرقیگه سوزلورغه تیوش اولغان ۲۵ مرحله نی شمالغه سوزغان.

(۴) Живая Старина, за 1896 г. вып. III-IV, 45.

هم مستفاد الاخبار جلد ۱ ص ۱۰۲.

ایشانلرنک و مغرب شیخلرنک قوملرینه بردکلری وعظ و نصیحتلرده اولگیلرندن آرتق بولمایه چینیه شهبهم فالما دقندن ملت اسلامیه نك اعتقاد و ایمانلرینه، اوهم و خیالات قاتشدر و چیلر، آنلرنی دنیادن یزدروب جنلک، مسکینلک و درویشلککه اوستره و چیلر، و الحاصل اسلاملرنی بو حالگه کیتروب یتکرو و چیلر، محراب و منبرلردن طوروب ایسکان و عظلملرنک اصلن وسندن تیکشرمه سدن هر برنی دین و شریعت اسمندن سویله وچی خطیلر و واعظلر ایکاننده شهبهم قالمادی.

اگر تورک خواجه لری شول درجه ده آراتور (خطیلک) و واعظلک لری ایله هم عرب شیخلری شونچه بلیغ و فصیح لسانلری ایله قوملرینه ایسکان تأثیرلی و عظلملرنک بر آزیغنه احوال زمانغه موافقراق، علوم و معارف لری، ابتباه و ترقیلری طور یسندده بولسه ایدی، بلکه حاضرگی زمانده ایگ مترقی ملت عثمانلی ماتی و عرب قبیله لری بولوب، دنیاده ایگ مسعود یاشاگان خلق بوللر بولور ایدی. شولایوق بزم حضرتلرده، وعظ تکلارغه اخلاصلی و اماملر ایسکان سوزنک قدرن بلوچان و هر ایسکان سوزگه اشانو. چان بولغان تاتارلرغه روح و حس بیرلک و زمانغه موافقراق و عظلم سویله بکیلگان بولسلر ایدی، بلکه بزدرده بو حالزدن بایتاق مسافلر آده بولور ایسک. امام م. خلیل یادگاری.

بورجان باشقردلری آراسنده

[1]

بورجان باشقردلری دیدک. بولار نیندی خلق؟ موگا جواب بیرر ایچون باشقردنک اوزن بلورگه کیرهک بولور. باشقردلرنک اصللری حقتده علما همیشه بر فکرگه کیلوب یتمه گان. باشقرد تاریخی کتابنده بعض فکرلر سویله نگان. هادی افندی آطلاسی ده بولارنک صاف تورک بولولرن دعوا ایته. بو حقتده سوکغنی زمانده ایگ مقبول بولغان فکر «باشقردلر قزاق - قرغز هم ایدل بوی تاتارلرنک اصلی بولغان قپچاق کچی زور روغلرنک بعض فین قبیله لری ایله قاتاشووندن تشکلر ایسکان قوم» بولویدر. ۱۷۶۲ نچی یل ریچکوف طرفندن (Топографія Оренбургская) کتابنده) سانالغان باشقرد فولستلرندن مین، ناین، قپچاق، تاینان، میرکیت، قاطای، گیره ی، تازلار، قرغز کیلری شهبه سز

روسیه‌گه عرض اطاعت ایتکانلر هم ۱۷ - ۱۸ نجی عصرلرده باشقرد فته لرنده بورجانلر ایگ آلدنغی اورنده بولغانلر. شول روشچه بزنگ بو، آراسنده بولدغمز بورجان خلقی تا ییغمبرمز محمد علیه السلامک طوغووندن ایلگاری اولک تاریخ بیتنه کروپ قالغان هم بو کونگه قدر اوتتولمی کیلگان بر قوم. بولارنگ آراسنده یورگاندهده قدرن بلوب یوررگه کیرهک ئلی دیب اویلاق.

III

بز بورجان آراسینه فنی بر مقصد ایله کرمدک. اوشبونگ ایچونده یوروومز فنی بر توس آلا باشلاماغای ایدی دیب، ایشکان قورایلر، جرلر. حکایه لرنک همه سنده قزق ایچونگنه دیب طکللاشدردیق. ایسکی یازو فلان جیماقدق. جر هم حکایه لرنی یازوب ماتاشماقدق. هر اچوب طورغان آولزده ره تله ب قورای بلگان باشقرد یوق ایدی. بر قارت اویناب قاراسده بولدا آمادی. اچکی بورجان باشقردلری بلورلر ئلی دیدک هم بولده بارغاندهده قورای طاوشی ایشتماسمی دیه قولاق صالا صالا باردق. یالطران جایلایونه بارغاج، توشکان خواجه مزدن اول تیرهده قورایغه اوستا کیشیلرنک اسملرن یازوب آلدق هم شول اولدن بر ایکی قورایچینی اوینارغه چاقردق. زین الدین هم خیرالله اسمنده گی یکتلر ایدی. قورانی اول آراسنده جیولوب اوینارغه اوگعایسزلانلر ایکان. عادتلرنجه کیچ بولغاج جایلایونک چیتده طاو باشینه مندروب اوط (کاستور) یاقدیله هم آقرتغنه اوینی باشلادیله. بز باردق. اویناویچیلر ضررسزغنه اوینیلر. بز بورنی کویلرنی صورادق. اویناشدردیله. لکن آز بله لری ایکان. بورنی باشقردنگ شاعرانه طورمشی یراقلاشقان صاین خلق آنک جرلرنده کویلرنده اونوتا بارلر، آنک اورینه ینه معیشی رهک اولغان تاتار تاماقلرن، چاستوشکلرنی قبول ایته بارلر. حاضر باشقردده چن انقلاب وقتی. بورنی نگ قالدقلری ایدی آلرده بیک عزیز صانالورغه تیوش. اوزاق اوتماس اول اوزون موگلی کویلر کروپ قالسه لرن نوطه دفتلرنده گنه قالورلر. آلارنگ اورنن تاماق اشغال ایتوب بتر. بو یاش یکتلر بزگه یولطی، قازاق، ایشمرزا، آشقازار، سالکاوسکی، قارابایف، یوسف مایور کویلرن اوینادیلر هم پیرووسی، چوق مویول، زهره دیگان کویلرگه بیودیلر. ایکنجی کون ایکنجی اولده ینه شوندا یوق اوق کاستور یانده جیولوب اوینادیلر. مونده بختیار دیگان یگت ساعت طوغزدن ۱۲ گه قدر بر طوقتامی اوینادی. اول: واق طاش، آیو مایور، قالماتای کبی کویلرنی اوینادی هم برسی یخشی غنه دیهرک تینور طاوش ایله قوشلوب جیرلادی. بز بو اوینچی لرغه

یکرمیشار تین آقچه بیرگان ایدک، آخرسی بولارده بو آقچه کوب کورنده در، دخی کوکله نوب دخی اوینیلر ایدی. بزگه بر بورجان، شول اورندن یوز چاقرم قدر یرده تاج هم کوچی اوللرنده بر کشی «مرادم» دیگان کونی اوینی دیب سوبله دی. مین مونی ایشتورگه بیک تله دم. چونکه اول غایت قزقلی تاریخی بر جرنک کویدر. آتون اوردا خانی توقتامشنگ وزیر ایدگو، اوزینگ بالاسی نورالدین (مرادم) ایله بوزولوشقان. اوشبو حادثه حقنده بتون شمالی تورکرده ئله نبقدر حکایه لر وجرلر سوبله نه. رادولف، پاتانین، میلیورانسکی، ولیخاتف و غیرلر بو حقده غی حکایه وجرلرنی یازوب آغانلر. باشقردلر آراسنده غی «مرادم» جری یادکار صاحبی امید بایف طرفندن یازوب آلوب شول کتاینده باصلغان. اما آنک جرن، کوین باشقرد آتزدن، قورایندن ایشتوب یازوب آغانده اول خدا طرفندن بیرلگان دنیا بهالی بر نعمت بولور ایدی. خدا نصیب ایتارمی شونی باروب ایشتورگه و یازوب آورغه؟ تیک بو یولی نصیب بولمادی؛ یا کترلر اول یرگه باروب یتهرگه ایرک یرمه دیله. الله دن صورادم، شونی ایشتسم ایکان دیدم. چونکه اول بزنگ شمالی اورتا تورکرنگ منگولک بر تاریخی رومانس لریدر. خلق آنی حاضر بیش یوز یلدن بیرلی صاقلاب کیله. اگر بتوب یوغاوب کیتسه زور بختسزلک بولور. باشقرد جرلری و کویلری جیو خصوصنده روس علماسی بیک آز اعتا ایشکانلر. ایگنایف کیلر ۱۸۷۰ نجی یلله تیره سنده امپراطورسکی کیا گرافچیسکی جمعیتک اورنبورغ شعبه سینک مجموعه لرنده باشقرد جرلری باصدرغانلر. پرافیسور بیرزین نگ تورکی خرساماتیا سنده III نجی جلدده باشقرد جرلری باصلغان باشقرد کویلرن جیو خصوصنده نفاق طرشقان کسه ریا کوفدر. اول باشده ۱۸۹۴ نجی یل Живая Старина ژورنالینگ IV - III نجی جزلرنده باشقرد، تیتز، تاتار جر و کویلری حقنده دیب بر اثر یازدی (زور قولده ۴۰ صحیفه). مونده اول بایتاق قنه تیتز، باشقرد، تاتار کویلرنک نوطالرن یازغان. ایکنجی ۱۸۹۶ نجی یلنی امپراطورسکی موزیقالننی اوپشتوا مجموعه سنده قورای حقنده بر اثر یازدی. ۱۸۹۷ نجی یل آکادیمی ناوک زایسکه لرنده هم آیرم صورتده «اورال مسلمانلرنک موزیقه هم جرلری» دیگان الوغ اثرینی نشر ایتدردی (بو صوگفین آکادیمی نشر ایتکان). اول صوگفی اثرنده بایتاق باشقرد کویلرن وجرلرن درج ایتکان هم باشقرد لرنک طورمشلری حقنده بایتاق نرسه یازغان. قورایچیلرنک رسمالن آغان. آنک بو یازولری ۹۵ - ۱۸۹۳ نجی یلرده ۋیرخورال او یازنده اوشبو باشقرد موزیقه سی جیو نیتی ایله

اجتماعی بر مسئلہ

روسہ دہ اسلام خانگری حاللرینی اوبلاغاندہ کو گلدن نلله نیندی بر آ گللاشماو کیچہ در. آلا رغه یوغارتن قاراب، آلا رنی قورقو آستندہ طوتارغه تیوشلی ایدلوب، توبسز اصلسز کتابلرغه یازلوب قالغان تعلیمات برکاتندہ، مظلومیت جزاسن چیکدکلری کوز آلدندن اوتوب طورادر. تعلیم اسلامیہ، خانملرنی ایرلر حمایہ سنده قیلسہ دہ، بو اش آلا رنک خلقتلرنندہ گی نزا کتلرندن کیلگان طبیعت اقتضاسینہ کورہ بولوب، اصلا و قطعاً ایرلر ظلمی آستندہ ایزلمکلری ایچون تو گل ایدی. بز اوزمزننی متبوع صاناساق اوزمزنک شول تبعہ لرمزگہ شفقتلی نظرلرمزنی، لازم حقلرمزنی اوتہ دکمز همان دہ تیوش ایدی. تعلیم تعلم خصوصندہ آلا رنی زمانہ تربیہ سینہ موافق یولغہ سالورغہ، عقیدہ لرینی توزاتوب عبادت ارکانن و آدابن بلدررگہ، آنا آنا وعموم انسانیت حقلرینی آیرلرینہ اہمیتمزننی بیررگہ، ادارہ بیت و تربیہ اولاد آدابن تمام آ گلاتوب، حقوق زوجیت و اصول اقتصاد وعموم مکارم اخلاقی آلا رغه تلقین ایدوب توشندررگہ بزگہ لازم ایدی. لکن آلا رنک شول حقلرینہ بز فعلا مانع بولوب توشمادکمو؟ لا اقل آنی اوتادہ ہیچدہ حرکت کورستماسدن حمیتسز قاراب تورمادق مو؟ شول آرقلی توشولرمز وشول حمیتسز لکلرمز عموماً آلا رنی اضرار ایلہ تربیہ و آلا رغه ظلم بولہ کیلمادیعو؟ بولارغہ جواب بیرگانده، خانملر فاشندہ یوزمز بر قدر قزارمی قالہ جق تو گلدر.

مونه بولار، ہر حامینک - کیرہ ک ایر و کیرہ ک آنا، یا توغان بولسون - اوز حمایہ سندہ بولغان ذاتنک قوہ فکریہ سن ترگرودہ. آنک کو گلینہ معرفت صالو سبیل آندہ انتقال حسی طودرودہ. شونک ایلہ آلا رنی زمانہ معیشتہ حاضرلاودہ بولغان بورچلریدر. ایندی موندن اوتوب خانملر حقتندہ عمومی معاملہ گہ کیلسہ ک دخی دہ تأسلی و خانملرنک دخی دہ مجبوریتلری برہم برہم کوز آلدینہ کیلہ در. بزده خانملر تربیہ سی تعلیم اسلامیہ ایلہ تطبیق ایدلمادیکی اوستینہ، عموماً قاراغندہ دہ آلا ر اہمیتلی حقوقلرندن محروملردر. تعلیم تربیہ یولندہ حقوقسز لقلرندن بحث قیلسہ ق بیچارہ لرنک بو یولندہ محرومیتلرندن ناشی اوزلرینہ ہمیشہ توبانلک یوکللی باردقلری کورلوب طورمقدہ در. معلملر، بر توری اوزلرینہ معلمک شہادت نامہ سی آلا دقلری حالدہ بیچارہ خانملر موندہ دہ نلله نیندی آ گللاشماوغہ دوچار بولمقدہ لر.

سیاحتندن صوگ چقدیلر. موندن باشقہ لیدسغ دہ و پیتربورغدہ بعض بر باشقرد کویلرینک نوطہ لری نشر ایتلیدلر. لکن آلا ر اوزلری کتابلرینک باشلرینہ اوق ریا کوفدن آغاناقلرن یازوب قویغانلر. ریا کوف ویرخورال اویازندہ تونگہ ور وولصتلی تیرہ سندن گنہ یورگانی ایچون ایگ کوب حتی کونک ایگ صاف یرلرنندہ بولماغان دہرگہ ممکن. مونک اوستینہ ریا کوف اوزی اولک یاؤروپا کشیسینک قولاغی باشقرد کویلرینہ تیز ایلہ شہ آلمی دیب اعتراف ایتہ. باشقرد موزیقہ سی ایلہ یاخشی آشنا بولغان بر ذات: ریا کوف اثری چوب آراسینہ ارغتلورغہ کیرہ ک، اول باشقرد کوین ہیچ آ گلاماغان، ہیچ بلمہ گان، دیگان ایدی. قزانده باشقرد کویلری دیب اوینالغان صاقمار ایلہ آشقازار موندہ بتوللہ باشقہ. یعنی باشقرد کویلری تاتار اوینجی لری طرفندن دہ رتلبہ اوگرہ نلمہ گان. اوشونک ایچون بو کوندہ باشقرد کویلرن باشقردلرنک اوزلرندن باشقہ خلق رتلبہ بلمی ہم اول کاغدگہ یازلماغان دیب ایتورگہ ممکن. شولای ایتوب باشقردنک موزیقہ سی دہ تقریباً قول تیمہ گان کویدہ طوراً. شمالی تورکلرنک اچندہ باشقرد خلق اوزینک موزیقہ غہ شہ بلگی ایلہ آیرلا. قرغز، تاتار، صارت و غیرلردہ موندای بابلق یوق (۱). مونی ضائع ایتسہ ک بز اوزمزنک ملی موزیقہ مزننی ضائع ایتکان ہم استقبلمز ایچون زور جنایت یاصاغان بولورمز. باشقرد کویلرن طکلاب اوطورغاندہ نیچک تاثیر ایتکانی یا کہ آنک کشیگہ نیچک تاثیر ایتہ آغانلغی حقتندہ برہر سوز ایتو نیتندہ تو گلمن. اوشانداق موزیقانت بولمادغم ایچون بو کویلرنک موزیقہ علمی جہتندن اہمیتی، توری ماتلر موزیقہ سی آراسندہ غی اورنی حقتندہ دہ بر سوز ایتہ آلمین. تیک بو حقدہ مذکور ریا کوفنک بعض سوزلرن کوجرسام بر قدر فائدہ بولور دیب اویلمن. اول ایتہ:

(آخری بار) احمد زکی ولیدی.

(۱) م. و. گاتویتسکی ہم پفینغ لرنک قرغز ہم صارت جر وکویلری حقتندہ اتناغرافیچسکی ابازرینہ ژورنالینک ۱۸۸۹ نجی یلی ۳ نجی کتابدہ یازغان مقالہ لرن ہم میلرنک ۱۹۰۳ نجی یل مسکادہ نشر ایتدی عثمانلی تورکلرنک کویلرن قارا گز.

عبرنی سوزلر:

اوتکان اشلر ایچون اوکئوب اوطوروغہ کورہ، کیلہ چک ایچون یاخشی یول ایزلہب اوطورومق یاخشیرا قدر.

زفاف کیچروب ایرته گسن معاذالله ارتداد قیلسه، دیکک کیرهک زوحینه و کیرهک اوزینه ایگ الوغ جنایت قیلسه. تعلیم اسلامییه شول خاتونتگ مهن زوج ذمه سنده بورچ حسابلامقده در. اسلام بالالری ایسه عمرلرن بر که کیچرگان زوجه لرن شریعت اسملری ایله طلاب شول طالاولرغه توبان و بوغاری علماطرفدن شریعت بیجاتی باصلوب بارمقده و تعلیم اسلامییه اسمندن دفترلرگه ده قید قیلنمقده در. عقلا و شرعاً هر نرسه ننگ اصلی. الوک استعماک ایدلو، اول نرسه نی ارزینگ موضوع له назначеніه سنده طوتو حساب ایدلوب، اعتذار مقاننده گنه آنگ بدللرینه کوچامکده در. آبرو آیرلو واقعه لرننده اصل، الوکگی طلاق بولوب، خانمارغه ظلم قیلمق یولنده غی خاغلر ضرورت مقاننده گنه یورتلمه لی ایدیلر. لیکن دوخاونوی صابرائیه اداره سنده یلینه تقریباً بیش، آلتی مک خانملرننگ مظلومیتلرینه اعتبار ایدلمازن شریعت اسماری ایله بیچاره لرننگ حقلری یوزولا باروی، اشلر مونگ عکسنچه ایدکن آحق اثبات قیلمقده در. خانمار ایسه معرفتسزلیکلرندن مونی اوزلری ده بلمازدن قالمقده لردر. دیکک یلینه تقریباً شول مقدار خانملر خلع ایدلوب، هر قایوسی شریعت اسمی ایله قابلانوب، «حقلی حقن آلدی، حقنی خواجه سینه بیرلدی» دیکک کیبی بیگ قناعتلر ایله گنه اجرا ایدله بارمقده در.

موندی خاغلر، بیچاره لر حقلرن نی قدر بوغالتسه لرده ظلمدن قوتولو شادلقلری ایله حقلرینک تلف بولووینه کونوب، متریکلرگه رضالق امضاری ده قویقمده لردر. بو بیچاره لرده دعوا ده یوق. بولامو سوک؟! بولورغه امکاتی ده یوق. مونه بولار عدالت اسمندن یورتلمش حقسزلقلردر. برگنه قریه امامی بولسه ده غزته لرده تاوش بیرسون ایدی: محله لرنده تقریق عموماً یا که اغلب طلاق بولویده اماملر حضورنده هر قایوسنده زوجه تماماً حقلرن آغان بولسونلر. موندی محله نی باروب کوررگه یا که انسانیت نامینه اماملرن تبریک ایدرگه وجدان اوزن بورچلی حسابلامقده در. مونه بو سویله گانلر ایر ایله خانم آراسنده تام عدالت حکم سوره دیولگان عائله لرده در. ایر طرفندن خاغلرگه ایدلگان جبارلقلر شریعت اسمی ایله قابلانوب دعواسزغنه متریکه گه قید ایدلگان اورنلرده در.

ایندی شول ضعیف الوشلرنک، دوخاونی صابرائیه گه یا که اماملرغه مراجعت ایدوب حق دعوی قیلغانلرینه کیلسهک، اغلب دعوالرنده حقلی ایدیکلرینی، قریه لکلرنک عموماً خاغلر حتمده طوتدقلری بوزق فکلرلی، خاغلر حقوق طوغروسنده آلدق معلوماتلرنک مقداری هم، آلاز حتمده عموماً یورتدیکی معامله لری ایله ده اثبات ممکن در. طبیعی، جبر و ظلم الوک وقوعسده دعواغه

آلاز معلمه لک گه امتحان ایدلولرن صوراب اداره روحانیه گه مراجعت ده ایتلر، شونگ ایله تورلی ایدلرگه ده کیله لر، آله سعادت طاکی کورگان کیبی ده بوللر. لیکن یوغاریدن توبان گه میزاسنلر قاراولر، کوب حقلی رچالرنی یوتوب حقسزلقلر طودرغانن کورگایچ دردلری سونه ده، نی دیورگه ده بلملر. بر طرفدن، اوزینک تیوشلی دا کومیتلرن تقدیم ایله معامله لک امتحانی صوراولری مفتی حضرتلری طرفندن رد ایدلکلرن، اوبلاغانده، ایکنچی طرفدن، بعض بر مستشی خانملرنک مفتی حضرتلرن امتحانسزوق معامله لک شهادت نامه سی آلدقلرن خاطرله گانده. «موندی اولچاوسز لکلرگه ده چیگ بولور میکان؟!» دیو تأسفلر ایتلر.

بو مقاله نی شاهد صفتنده یازدیغمدن تأسفلرنده حقلرن اعتراف قیلمقده من. بو طوغورده خانملر حتمده یاردم قیلو ایچون افکار عامه نی اولتق برنجی بورچزدر. معرفتی قوم، معرفتی شخص باشقلر حقسزلغی آستنده ایزلو خوارلغن هیچ بر وقت تحمل ایتمازلر. خانملرنی ده موندن استننا قیلوب بولمی. خانملرنک کیرهک ایو ایچنده، کیرهک طشنده هر تورلی تحقیرلرگه هدف بولولری، آنه شول حایلری طرفندن آلازغه تیوشلی معارف بیرلوی و یوغاریدن ده آلازغه اولچاوسز و کیفی قارالودندر.

ایندی خانملرنک تعلیم و تربیه سز قالولرندن هم تعلیم تربیه کورگانلرنک ده اداره روحانیه مز طرفندن ایگ اهمیتلی حقوقارندن محروم ایدلولرندن اوتوب، آلازینک عائله طوره مشلرینه کیلسهک دخی ده دهشتلی واقعه لر کورلمکده و آلازده انسانیت حقوقی بارلغنده شک توشه باشلامقده در. طوغورسن ایتمکانه بزده خاغلر، ایرلر تله گن اوتار ایچونگنه وشول ایرلرنک (حامیلرنک!) تله کلری و سعادتاری یولنده اوزلرینه شقاوتلر بوکلر ایچونگنه و آلازینک ترکلکلی یولنده اوزلرینه معنوی اولومنی کورنار ایچونگنه، الحاصل ایرلر خانملر ایچون توگل، بلکه خانملر ایرلر ایچون هر فدا ئیلک گه حاضر بولورغه تیوش حساب ایدلمکده درلر. قریه لرده عمومی همیشه کوزدن کیچروب ایر و خاتون برسی ایکنچیسنه معامله لرنندن خبردار کیسه لر مونی یاخشلی بلمکده درلر. تعلیم اسلامییه گنه توگل بلکه عموم ادیان برفردنی ظلمغه یول برمه گانده. اسلام بالالرنده خانملر حتمده حقسزلق، مشروعیت صفت حسنه سی ایله قبول ایدلمکده در. ایرلرنک حمایه سی، خانملرنی شرعی تربیه لرنده توگل، بلکه شاعرنگ: «وراعی الشاة یحمی الذنب عنها * فکیف اذا الرعاة لها ذئاب» دیدکنجه اول بیچاره لرنی معنوی آشارغه اوزلرن قورال ایله مکلرنده در. عجب شونسی: یوغارتن هم توباتسن شوندی حقسزلقلرغه تحسین کوزی ایله قارالوب اوتمکده در.

واقعه نی یاصاب کورساتیک: بر خاتون نکاحلی ایری ایله

معرفة من معرفة من ايزمك طبيعتك قانونلر ندرند. مادام خانم ندرده معرفة تعميم تاجاسه. مادام آلاز آراسندهده حقوقى ومعرفة معاسله تارالماسه. شرعى حقوقلرغ آلازنى توشوندرود تعالماست اسلاميه نى قانلرينه اورناشدرماسه. بيچاره خانم چيدين كورگان بعض جزئى شفقت و مرحتلر ايله گنه عمومى اصلاح كوره آلازلردر.

بو سويله ديكلرم قريه معيشينه قاراب يازلديغندن، شهريلر اوزلرينى تزكيه ايدى بلسه لر مين آندن ممنون گنه بولاچقم. آخوند المسعودى.

شعر:

اميدسزلك و چدام...

بختسزلك اچنده بر ايزلگاج،
سويوسز طورمشندن بر بيزلگاج،
رحيمسز دنيانى چنلاب جيگه رگه
يوره كده برده كوچ يوقلق سيزلگاج،
اميد يالقنلرى بر- بر سونه رده،
قزل يتلرگه زعفران تونه رده،
آور كونه رده قزغان اوط يوتارغه،
ايركسز، شول ضعيف كوكلم كونه رده،
اوزوب كيتكان عمرلرني صاغشلاب،
خدايغه همه اشلرني باغشلاب،
حالى بئكان ضعيف - حالسز يوره كنى
زهرله نگان قارا قان برله طاشلاب،
آچى حسرت صوون كوزدن صغارمن،
يالاب - ياشلر توگوب اشدن چغارمن؛
شولايدى مين يالمام هيچ بره وگه،
اوزم - يالغز بو محنتكه چدارمن!

مينم ئلده تهنده دردى جان بار،
باشمده - الله بيرگان - كوچلى آك بار
و ديگسزدهدى تيره ن - كيگ كورده گمده،
جانم چقمينچه بتمه زلك، چدام بار!..

عبد الله ييگى (قوزنيسق).

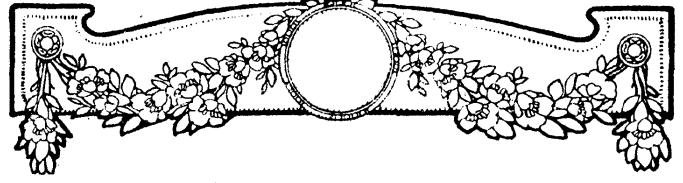

آشماردقنى كىبى . حسابلاخازدن قيانغان جبرلر. اتناقى ظلملر، ضبرغه مجال بارنده عفو ايدلمكده در. بر آيق اير. عمرنده بر مرتبه ايجوب ايسروب ريفقه سن جفا وقهر قيلغان ايكان، اوزينك سعادت ن شول اير ايله طوروده بولاچق ديو قناعت قيلغان بر خانم، اوراملرغه چغوب قچقروب آتم گه نيچك كولكو بولونى يوكلاسوند. شونك ايله اوزينك كيله چك سعادت ن يويسون؛ البته ايكنجى وقتلرني كوتهر. ديمك خانملا نك اير جبرندن رفع قيلغان دعوالرى الوك و قوعده بولوون سلامت عقل اصلا يوكلايه چك توگلدرد. حالبوكه ايرنك، شول عمرنده بر مرتبه بولسه ده ايجوب ريفقه سن قهر و جفا قيلورغه حق بارمو؟ عفو قيلماغانده ظلمدن حساب ايدلوب خانمك حق طلب ايدرگه اقتدارى بارمو؟ مونه بولار يك جدى اوريلارغه تيوش واقعه لردن هم خانملا نك جبر و ظلمنى كوتارو طرفى مسلمانلر ايجون اهميتلى مسئله لردندر.

بيچاره خانملا نك شول ايسرك ايرلرندن كورگان جفالرني تفتيش كاغدلرينه يازارغه يوز قزاردغى واقعه لرده اوچرامقده در. يازوب نى اشليسك؟ آندى حيوانيتلر گواه ايله قينمىلر شول! مونه شوندى بيچاره خانملا نك: «ايرلماسام ايرلام، لكن اوزمنى تحقيرگه بيررگه رضا توگل» ديو عمرلرني ايرم كيچروچيلرده يوق توگلدرد.

تفتيش وقتلر نده، خانملا نك قينالدينه دوكترسكى اوداستد. فيرينيه لر كوررگه ده طوغرى كيلگان كىبى شوگا قوشمته. «ايرم قينادى» ديگان وقتده چيدين تاوشلرني ايشتكارينه هم خاتونك يوكروب اورامغه چقدقينه گواهلردن صوراب بولرگه ده طوغرى كيلگاله گان ايدى. البته قيناوكوب وقتده شاهدلر آندنده بولماديغندن عين واقعه نك كينيتن گواهلر ايله اثبات ممكن بولماسه ده، مذكور اوداستاؤر بينيه لرنيك چيسلاسى تاوش بولغان وقتلرغه بيك يقين ايدكن اويلاب، باشقه وقتده ده طنج طورمادقلا نر اعتبارغه آوب هم آندى زوجلرنيك اغلب: «خاتونمك، مان آوب قالوب ايروب بولماز ميكان» ديديكى ايسكيدن قيله كيلديكى كياشلىرينى ده حسابلاب. آندى ايرلرنيك مكممل بر ظالم ايدكلرينه قناعت ايله آرازلنده بر بائن طلاق ايله حكم قيلوب كيله ايدم. مقصودم، مظلومه ايدكينه قناعت قيلديغم بيچاره لرني - تفتيش مجلسنده ده چيركانمازدن «تاوق چيش ده ايجه» ديو - مبالاتسز سوزلى ايسرك ايرلردن قوتولدرمق قنه بولا ايدى. لكن خانملا نك اوستونده شريعت، نظام هم حاميكت اسمى ايله بوريلك معامله سى قيلوچى ايرلردن باشقه دورتجى قولده يورمكى تأسف در!

هر قوم و هر شخص اوز حقوقن اوزى بلو قدر معرفت كسب قيلماغانده ظلم جبر اوز دورن سوره چكدرد. قوتلى قوتسزنى،

ملاقلدن کوکل صوونو و اوشبو حقدہ سؤالر

اولگی زمانلرده غی حضرتلر، اوزلرینک اوغللرینی اوز حضورلرلرندہ بر آز اوقوتوب، صرف، نچولرگہ کرلک و قتلری ایتو ایله زورراق مدرسه لرگہ یبارلرلر و ملالوق ایچون حاضرلرلر ایدی. ملا بالالری ده تلری آچلغان کوندن باشلاب ملا بولولرینی سوبله لرگہ کرسورلر. بتون فکر و خیاللرینی شوکا صرف قیلورلر، ملا بولمی قالونی زور بختسزلک صانارلر ایدی. لکن اوشبو معیشتک و اوشبو فکرلرینک غام آلسنوب بتوی بو کونلرده حتی اوللرده ده کورلورگہ باشلادی.

حاضرندہ کوزی بر آز آچیق، باشقلرغہ کوره علمی بر آز توپلی دیب حساب قیلنغان حضرتلر، اوغللری ابتدائی مکتبلرینک درس لرندہ امتحان بیرو ایله رشدیلمده یا بر آز اوقوتالر یا که ابتدائی مکتبلرده اوقولرینه غنه قناعت ایتلرده بالالری تیزره ک اوچیتلسکی اشقولا، غرادسقی، ریالنلی و غیمنازیہ کبی اورنلرغہ یا که نیندی بولسه ده بر رهنز مکتبینه بیررگہ قایلر. بالالری حقدہ «دین علمینی اوقوسون ایدی، ملا و مدرس بولسون ایدی!» دیب سوبله وچی حضرتلر آز ایوب بارالر. حتی: «مین اوغلمنی فلان ملالر شیکلی چاچ یتکروب، فوراشقه کیدروب اورص مالایی ایتوب یورغام، بلکه اسلامچه اوقوتوب امام و مدرس قیلورم» دیب سوبله نوب یورگان بعض بر حضرتلرینک بالالری بر آز باش کوتارو ایله: «های بالانک یاشی اوتہ، تیزره ک ریالنلی و غیمنازیہ گہ بیروب قالورغہ کیره ک!» دیب آشغه آشغه غیمنازیہ، ریالنلی اوچباشچه دیریکتورلرینه پروشینه لرینی اوزلری ایلتوب تابشروچی، «ایندی نیچولرگنه بولسه ده قبول ایتہ کورکڑ!» دیب التماس قیلوچی حضرتلرینک بارلغینی اویازلرده ده کوررگہ ممکن.

بو نیندی اوزرگوش و نیندی عجب حاللر بولدی؟! بر آزغنه فکری آچیق بولغان ملالر، ملاقلدن صوونیلر و کولکلاری قایتدی. ذهنلری آچیق، فکریلری درست و اجتهادلری کامل آدملر همیشه ملاقلدن چیت که کیتوب طورسەر، ملالوق اورنی بوش قالوونینی فرصت صاناب هر بر هنرسز و حقیق جاهلر اوشبو اورنغہ خواجہلق ایتہ باشلارلر و دنیا، جاهل حضرتلر ایله طولوب ملت یته کچیسز نيسز قالوردہ بو اشدن اصل ضرر کوروچی ملت اوزی بولور بیت. شوشی اشنگ آلمزغہ کیلووی ملتیز ایچون

مطلوب بر اش بولماسه کیره ک ایدی.

بز. روسیه مسلمانلری ایچون روسچه بلونی لازم دیب اعتقاد قیلدیغمز حالده ملالوق اورنیشکده اهل آدملرین محروم قالوونینی موافق کورمیدر ایدک. شونک ایچون، حضرتلرینک بالالری اوزلری اورنلرینه حضرتلر بولسونلرده باشقلرینک بالالری اوزلری ایستہ گان قدر روسچه اوقوسونلر، آدواقات و دوقتورلوق ایچون حاضرلر نسونلر، حضرتلر هیچ بولماسه آرادن بر ایکی اوغللرینی محراب اهللی بولسون دیب تربیه ایتسونلر ایدی.

فی الواقع ملالوق اورنی اوزلری یاخشی طوروچیلر، دین گہ و خلق غہ خدمت ایتو نیتندہ بولوچیلر ایچون بیک یاخشی اورن بیت. یاخشی ملالر، مکتبلر تاسیس قیلوب بتون محله بالالرینه (ایرلرینه، قزلرینه) دین و یازو اوگرہ تولری ایله برابر خلقلرینک ذهنلرینی آچارلر. طوگ تيمر قیلندن قاتوب طوروچی عوام خلقینی بالاوز اورندہ یومشاتالر، محله لرینی اقتصادی جہتلردن کوتاره آلالر. آدواقات، دوقتور، اینژنیر بولوب اوز ملتکگہ شوشندی، یاخشی اشلرینی قایچان اشلی آلورسن؟ اما ملا بولسه ک بو اشلرینی اشلہ و بیک آور توگل. ملالری طریش بولوب اش باشلرندہ طورغان و هر وقت خلقلرینی یته کله ب یورگان محله لر، باشقلرغہ کوره بایوب، آچلوب بارالر.

ملاقلدن کوکل صوونونک سببی آچیق آ گلاشلوب یتمی. مونی بر اسارت صاناب اوزلرینک حاللرینه مناسب کورمیلرمی، یا که خلق، بر آز آغہ کیتولری سبیلی ملالرینک اولچاولری توشدیمی یا که ملا بولوب معیشت قیلو اوکغایسزلاندیمی؟ اگرده سوکفی احتمال درست بولسه بو وقتده ملالرینک معیشتلرینی تامین قیلو چارہ سینہ کررگہ کیره ک ایدی. یا که ملالوق اورنی حد ذاتندہ شرافتلی و حرمتلی بر اورن توکلمی؟ نی بولسه ده بر نرسه بار. «شورا» ده یازلغان سؤالدرغہ بو کون گہ قدر بیک یاخشی جوابلر بیرلوب، بولوب طورہ طورغان صولرینک یول آلوب آغوب کیتولری روشندہ بولوب و آ گلاشلمی طورا طورغان مسئله - لرینک چیشولوری و یول آچوب کیتولری کورلرگان ایدی. شونک ایچون شوشی مسئله حقدہ ده قلم و فکر اهللری مذاکرہ ایتسەر بلکه بر نرسه چیقار ایدی. درست، بو طوغرودہ غزتہ لرده کوب نرسه لر یازلدی، تیکشردی، قرار بپرلک درجه ده بولماسه ده کوب فکرلر بیان قیاندی، لکن غزتہ لر کوب وقتده اوقولاده تارالا، قایتوب یا کدن تمقیش ایتوب بولمی. شونک ایچون بزینک بو مسئله مز «شورا» ده مذاکرہ قیانسون ایدی.

آخوند عبد الهادی الحمیدی الاسه کابی.

سؤال: بو مسئله گہ اهمیت بیروب مذاکرہ قیلوچیلر بولسه

اسلام و مسلمانان

(باشی ۱۸ نجی عددده).

مراقبه

دین الهی بولغان دیانت اسلامیہ گه کامل اعتصام و اتباع قیلو و آنک ایله حقیق روشده تریهله نو و آنی محافظه ایتو، هر بر دینی، فلسفی، فنی، مهاجمه لر گه قارشی مدافعه یولنده بولو هر مسلمان ایچون مقدس در.

اسلامنک اولگی دورنده گی کتاب و سنت گه اعتصام، رسول الله غه اتباع قیلماق لری ایله دیانت اسلامیہ نی کامل محافظه قیلدیله. قرآن شریف و سنت نبویه دن استفاده ایدلگان اعمال صالحه و فضائل ایله جمله دینلر و ملتدرن اوستونلک کسب ایتدیله.

صوگره اسلام دینینه فلسفی و علمی، دینی و اساطیری مهاجمه لر، معارضه لر بولدی ایسه ده، دیانت اسلامیہ نی مدافعه قیلوچیلر بولوب طوردی. بونلرک بر فرقه سی «علم کلام» تدوین ایدوب فلاسفه و معتزله، باطنیه و مشبهه هم کرامیه لر نی هر درلو برهانلر ایله رد قیلدیله. و بر فرقه سی قرآن شریف و سنت رسول الله غه اعتصام قیلو سببلی و اوچونجی بر فرقه سی ده کتاب، سنت اساسینه مطابق روشده تصوف و تهذیب اخلاق بوینچه هر درلو بدعت و خرافاتدن دین الهینی تطهیر قیلدیله. اوشبو قیلدن سوکئی زمانلرده آوروپالولر طرفدن بولغان یاکی مهاجمه و معارضه لر نی ده مدافعه قیلو مسلمانلر اوستلرنده مقدس وظیفه در.

حاضرگی و قدده دین اسلامی اوشبو اصللر ایله محافظه قیلورغه ممکن: (۱) حقایق قرآن و انوار اسلامی قابلاغان هر درلو خرافاتی و «دین» اسمنده ظاهر بولغان هر درلو باطل عقیده لر نی و بدعتلر نی ازاله قیلوب خالص و حقیقی اسلامی اظهار ایتمک. (۲) دیانت اسلامی گه گنه خاص بولغان اساسلی قاعده لر نی شایع ایتمک و شول قاعده لر ده بولغان حکمت و سرلر نی حکمت و مدنیت دنیاسنه اظهار قیلمق. (۳) امتنی حقایق قرآن و انوار اسلام بوینچه تریه و ارشاد ایتمک، (۴) دیانت اسلامی گه قارشو بولغان معارضه و مجادله لر نی دلیلر ایله مدافعه قیلمق. اسلامنک ظاهرینی قابلاغان خرافات، فاسد رسملر، استبدادلر، اوهام خیالاتلر و فلانلر نی ازاله قیلوب صاف و حقیقی اسلامی اظهار ایتو و اسلام دیننده گی عدالت و حقانیتارنی بیان

مونک ایچون «شورا» بیتلری آچقدر. فقط جوابلرنک، لزومندن ارتق اوزون بولماز سزاقلری هم ده موضوعدن حقیقی و ممکن قدر بی طرف، صالقول قان ایله یازولورلی مطلوب. مذاکره قیلوچیلر و جواب یروچیلر گه اوکغایلیق بولسون ایچون بو مسئله نی اوشبو روشده سؤال ماده لرینه آیررغه ممکن:

(۱) مسلمانلرک دینلری، اخلاقاری، اجتماعی و اقتصادی حاللری نقطه سندن ملالوق اورنی حرمتلی بر اورنی و شول اورندن ملت که فائده لی خدمت لر قیلورغه ممکنمی؟

(۲) یاخشی کشیلر بو اورندن تایوب طورولری سببلی لیاقتسز آدملر اورنلاشوب طورس لر، ضرر بولورغه ممکنمی؟ بولسه بو ضرر خصوصی کشیلر گه گنه می، یوقسه عموم ملت ایچون بولاچقمی؟

(۳) فکرلری آچق ملالر نیچون ملالوقه رغبت ایتیمار و بالالری نیچون باشقه خدمت لر ایچون حاضرلیر؟

(۴) ملالوق اورنی اگرده، هم دنیا هم آخرت ایچون خیرسز بر اورن بولسه مونی خیرلی اورن بولورلق ایوب اصلاح قیلورغه ممکن توکلمی؟ ممکن بولسه اصلاح یوللری نیچوک بولورغه تیوشلی؟ (۵) بو مسئله، ملت منفعتی جهتندن اهمیتی بر مسئله می توکلمی؟

(۶) اوشبو سؤال لرغه آرتدراچق باشقه بر سؤال یوقی؟ بولسه، اول سؤال نی روشده و جوابی نیچوک بولورغه تیوشلی؟

دیکار باشینه قدر کیلگان جوابلر اداره غه آلتغان ترتیلری ایله باصلورلر. مگرده جوابلرنک تورلی صنف خلقلر طرفندن هم ده تورلی اورنلردن بازولوی، مسئله نی یاخشی آکلار ایچون فائده لی بولور ایدی. تکرار بولسه ده دخی بر مرتبه شوشی سوزنی آیه مز: «جواب یازوچیلر، اوزلرینک ملالوق اورتنده بولولرینی یا که ملالوق اورتنده توکلمک لرینی کوکلده طوقی و هر تورلی حسیاتدن یراق بولوب یازسونلر ایدی».

قطعه

بله گان برله ن برابر می بله تورغان کشی؟
تیاک بولورمی کورمه گان برله ن کوره تورغان کشی؟
برمی اوز اوزن نادانلق قبرینه کومگان بله ن —
چن علمدن قلبینه روح — جان پیره تورغان کشی؟
شیخ زاده به بیچوف.

بولغان حکمت و علم هم ادیاتلرنک خلاصه سینی قرآن شریف واحادیث شریفه لر جامعدر.

بزلر ایسه بو سوزلرنی یالکز خیال و ظن ایله گنه توگل بلکه تطبیق و تدقیق اصولینه بنا قیابوب سویلیمز. حکمت قرآنییه نك فرعلری، حکمت عقلیه نك فرعلرییه. شعبه لرینه، قاعده لرینه توفیق قیلنوب قارالور ایسه شول وقتده بزم بو سوزلرمز نك درستلگی معلوم بولور.

فقط شول قدر بادرکه: حکمت قرآنییه نك، ایمان، عقیده الهیه، آداب عبودیه حفته بولغان شعبه لر ایله حکمت عقلیه نك مطابقتی لازم توگل. چونکه بو ایکی حکمتک مذکور شعبه لری آراسنده الوغ فرق بار. وهم حکمت عقلیه و فکریه نك خرافات و ترهاندن عبارت فرعلرییه ده قرآن شریف جامع توگلدر.

قرآن شریف بتون ادوار مدینه بابلرینی ده جامعدر. چونکه فلسفه تاریخ نظر نچه، مدنیت: اساطیر، فلسفه عقلیه، حکمت ماده اسمنده اوج دورگه تقسیم قیلنور. اساطیر دوری کوبراک اباطیل و خرافاتدن، اوهام و خیالاتدن عبارت بولوب عقل و حکمت همده فنون جهندن مردود بولووی اوستینه حیات و سعادت وهم انسانیت اوزرینه ده موافق توگل.

فلسفه عقلیه دوری: عقل و حکمت اساسینه قورلوب «ما فوق طبیعت» احوال روح، معاد، حیات اخرویه و فضائل روحیه دن بحث ایدر. بو بابده یگردک «اشراقیون» فلسفه سی رواج تابشدر. فلسفه ماده و طبیعیه دوری: قوانین طبیعیه و حقایق ماده اساسینه بنا قیلنمشدر. بو طریق یگره کده بنی آدم ایچون حیات دنیاوییه نی افاده قیلور. آنلرغه فضائل روحیه دن آرتغراق فضائل بدیهه بیر.

حالبوکه: قرآن شریف بو اوج درلو «دور مدنیت» اوزرینه موافق روشده نازل بولمشدر. صوگنی ایکی دور مدنیتک ظهور و رواجلری سببندن برنجی دور اولان اساطیر دوری مهجور و متروک اولمش ایدی. صوگنی دورلرنک ظهور و رواج بولمقلری ایله بنی بشر ایچون حقایق ماده و معنویه انکشاف ایتمش ایدی. و اولگی دورنک اصول مدنییه سی اوهام و خیالات ایدیکی ظاهر بولدی وشول سبب اولگی مدنیت، صوگنی مدنیتلر طرفندن جرح قیاندی. ایندی اول دورده گی اعمال بشریه نك اکثری یالکز هجو و مضحکه ایچونگنه سویله نور. اوشبو صوگنی دورلرنک حکما و ادیب لری اساطیر و اساطیرلرنی هدم و هجو ایتدیکلری کبی قرآن شریف ده آنلرنی بتولنه ی هدم قیلور.

ایسکی یونانلرنک الوغ حکما سندن: سقراط، افلاطون، آرسطو، زه نون، پلوتین، بوریفر و فلانلرنک جمله سی سوفسطایر

قیلو سببندن آوروپای دینی (مسیونرلر) نك اسلامیتی گویا محوسلک و اساطیردن عبارت دیب کورساتولرینه جواب بولور. اما آوروپای فلسفی (آوروپا فلاسفه) سینگ دیانت اسلامیه گه قارشو بولغان معارضه لرینی حکمت اسلامیه و حقایق قرآنییه نی اظهار قیلماق ایله مدافعه ایتلور. دیانت اسلامیه نك مقاصدینی، قواعدینی و آنلرنک فلسفه و اسرارلرنی مدنیت و فلسفه طریقندن کورسا- تلور، تاریخی و علمی ایضاحلر ایله آنلرنی اقناع ایدلور.

حکمت اسلامیه نی ایضاح قیلو اوشبو وجهلر ایله بولاچقدر: ۱) قرآن و احادیث شریفه بولغان حقیقتلرنی تعریف و بیان قیلماق. ۲) قرآن شریف و حدیثلردن استنباط ایدلگان قواعد اسلامیه نی مدنیت و انسانیت عالییه تطبیق قیلوب کورساتمک. ۳) قرآن شریف و حدیثلردن استخراج قیلوب مدنیت دنیا سانه جیقارلغان علوم اسلامیه نی و ساقلردن باشلانوب عرب مدنیتینک انقراضینه قدر بولغان عالمرنک اسملرنی، ترجمه حاللرنی احیا و اثرلرنی نشر ایتمک. حسن بصریلر، شهیلر، زهریلر، ابو حنیفه لر، شافعیلر، مالکیر، احمدلر، ابو منصورلر، اصهبانیلر، اشعریلر، باقلانیلر، ابو ظالمیلر، قشیریلر، ابن حزمیلر، ابن مسکویه لر، ابن عربیلر، ابن قسیرلر، ابن تیمیه لر، ابن سینالر، فارابیلر، ابن زکریالر، غزالیلر، ابن باجه لر، فخر رازیلر، سهرویدیلر، ابن قیملر، ابن حمدونلر، ابن خلدونلر، ابن جوزیلر و فلانلر کبی عالمر اوزلری و اثرلری احیا قیلنورغه تیوشلیدر. قرآن شریف نك حکمتی. انبیاء کرام طریقلرینه تطبیق قیلماق ایله ظاهر بولور. چونکه پیغمبرلرنک هر قایولری حق تعالی نی توحید، تمزیه و تعظیم ایله بیوردقلری حالده انسانلرنی ده تهذیب و آنلرنک جسمانی، عقلی و روحانی فضیلتلرنی تقویم همده حیات ثانیه و آخرت کونلرینه ایمان ایله بیورلر و ارشاد قیلورلر. قرآن شریف انبیالرنک حاللرنی، سیرتارینی، ذکر قیلوب انسانلرنی دخی آنلرنک یوللرینه کونددر.

قرآن کریمنک حکمتلری حکما و فلاسفه نك حکمتلرینه توفیق و تطبیق قیلماق ایله ده ظاهر بولور. چونکه حکما و فلاسفه طرفندن مقبول کورلگان علوم، فضائل، ادبلرنک جمله سینی قرآن شریف اوز ایچینه آلمشدر. مثلا: ایسکی اشراقیونلردن بولغان فیثاغورث، سقراط، افلاطون و فلانلرنک حکمتلرنی و فضائل بشریه حفته غنی قاعده لرینی وهم هسائیونلردن بولغان آرسطو، زه نون، سینکا و فلانلرنک حکمت و فضائللرنی وهم «اسکندریه» مکتبلرنک ادیاتلرنی و صوگنی حکمیلردن فارابی، ابن سینا، ابن رشدلرنک حکمتلرنی، ایده یالیست، ناتورالیست، ماتیریالیست و فلانلر کبی حاضرگی فلسفه لرده

»یا کئی اور گانچ، کہ بارغانده

کوز یتوب، مکتب - مدرسه، اوقو - اوقوتو دیگان طاوشلر ایشله باشلاغاچ، میکانده - بوقش معلمک ایتہرگه - وعده بیروب قویغان اورنیمه (یا کئی اور گانچ) کیتہرگه طوغری کیلدی. ۲۵ نچی آوغستده قوزنیتسقی واقزالدن پوزدغه اوطوروب یولغه حقدم.

کشی، اوزینک سویوکلی وطن، طوغان اوسکان یرن، قردهشلرن و دوست ایشلرن قالدروب بر چیت یرگه کیتکان چاقده. کوکلنده گی بر توری دولقنلی حسکه ییکلوب. ثلله نیچکدر کوکسزله نه، قایغولانغان و حسرتله نگان توسلی بولا. . . بیلگولی، مین ده شول حالدن قوتولا آلامدم.

اوطورغان پوزدمز شاولاب قوزغالوب کیتکان چاقده، ثلله نیکدر میکا شول واقزال. شول شهر، شولارنک تیره سنده بولغان نرسه لر، شونده بورگان کشیلر و اولیمز طورغان یاقده و اعون تهره زه سندن کورنوب قالغان قویی اورمانلر - همه سی ده بیک یه ملی و بیک سویوکلی بولوب کورینه لر؛ مینم کوکلنمی اوزلرینه طارتقان، چاقرغان توسلی طویولار؛ میکا بخت و صاولق تلبه قالغان شیکلی سیزیلر ایدی.

پوزد، ایسکی حکایه لرده گی قوت اوچورغچ آزداهارلر شیکلی، فچقروب - گورولده ب، قویی - قارا توتون چفاروب همان آغه بارا، همان یوگوره.

قویاش اوزینک آتقغی نورلری برلن بزنی سلامی، بزگه کوله، یلمایا؛ آنک اینشی یاغنده غی باصقچ، باصقچ بولوب طورغان صیق بولوطلر، طونوغره قغنه قزل نورغه بویالوب، بر قاراغانده، کوک بلن بر آراسنده ییکلگنه قزل په رده لر و بر قاراغانده، گویا فرشته لر پورر ایچون، قزل یاقوتدن یاصلغان بیزه کلی باصقچلر توسلی بولوب کورینه لر. قویاش باقچ اول قزل په رده لر و اول نورلی باصقچلرده یوغالار. بتون تیره یاقنی آقرن آقرننه قارا کھولق قاپلی، همه نرسه شول قارا کھولقنک قوچاغینه کوملوب کوزدن یوغالا باشیلر. قویی قارا کھولق برلن آقرنلق و شولار ایلہ برگه ثلله نندی بیلگوسز بر موک و کوکلسزلک بتون دینانی جولغاغان شیکلی بولا. کوکل نندیدر بر طویوغه، نندیدر بر قوتسکه ییکلگان؛ اوطورغان

ایله، نی روشده نزاعلاشدیلر و آنلرنگ خرافاترینه نی قدر قارشو کیتیدیلر. صوگغی دورده بولغان آوروپا مدنیچیلرندن: بورنولر، آرازملر، وولترلر، روسولر، گوتملر. طولستویلر و فلانلرنگ جمله سی اساطیر دورندن قالغان خرافات و کھانت اصوللری و استبداد طریقه لرینه قارشو طور دقلری حالده انسانلرنگ فضائل مادیه و معنویہ لرینه خدمت ایتدیلر. قرآن شریف ده آنلرنگ مقصدلرینی تأید ایتکده در. قرآن شریف اوزی «صاییت» عالمینک اورتاسندن ظاهر بولدیقی خالدہ نجوم پرستک اباطیلرینی رد ایتوب عهد عتیق و عهد جدیدلرده ظاهر بولغان تحریفلر و خرافاتلرینی تنقید قیلمش و نیچه دورلردن بیرو دوام ایتوب کیلگان و انسانلرنی قان دریا سنه چومرغان استبداد اصوللرینی و توارث جنسیت، عصیت قانونلرینی ابطال قیلمشدر. بناء علیه قرآن شریفنک حکمت و مقصدی ایلہ بتون حکیملرنگ حکمتلری بر نقطه غه قایتمقده در. قرآن شریف انسانلرنی نندی نرسه ایلہ بیورر و نندی نرسه لردن منع قیلور بولسه حکمانک حکمتلری ده شول نرسه ایلہ بیورر و شول نرسه دن نهی قیلور.

کیرک حکمای قدیمه و کیرک حکمای جدیده بولسون انسانلرنی حقایق مادیه و معنویہ گه نظر قیلورغه و اسرار موجوداتی تمحص قیلورغه دعوت قیلورلر. قرآن شریف ده انسانلرنی بوگا دعوت قیلور. حکما. کائنات مادیه و معنویہ دن نه کچی علوم و فنون، ادبیات ابراز ایتمشلر ایسه قرآن شریف ده شویلہ ارشاد ایدر. خصوصاً «حکمای معتدلہ» نک (۱) طریقه سی ایلہ قرآن شریفنک طریقه سی آراسنده عجب قیلورلق درجه ده یاقینلق بار. حکمای اشراقیه نگ مقصودی روحانی سعادت بولوب جسمانی مقصودلرغه کوب التفاتلری یوقدر. حکمای مادیه نک میل و مقصدلری ایسه ترقیات مادیه و دنیاویہ دن عبارت بولوب سعادت روحانیہ گه ارتق اعتبارلری بولماز. اما اوچونچی طائفه بولغان حکمای معتدلہ نک مقاصد روحیه و بدنیه نک هر ایکسینی جامع بولدقلرندن دنیاوی و اخروی سعادت ایچون حرکت قیلورلر. اوشبو فرقه، حکمانک زبده سی بولوب قرآن شریف ده بونلرنگ طریقه سینہ موافقدر.

امام و مدرس سرورالدین بن مفتاح الدین،

عبرنی سوزلر:

تن آزینی ایکمک، جان آزینی علم و معرفتدر،
عقلی دشمن، عقلسز دوستدن یاخشیراق.
الک الوغ بهادرک فلاکتلرنی تحمل قیلمقدر.

(۱) حکما. حکمای اشراقیه ویا که خیالیه، حکمای مادیه، حکمای معتدلہ اسنده اوج صنفدر.

برلن مینی فارشی آلدی . اوزمنی طانتوب ، کیلودن مقصدمنی سویلہ گاج ، اوزینک فاتح حضرت ایکانلگن بلدروب مینی اویگہ آوب کردی . اوطوردق و ئللہ قاچانغی طانش کشیلر شیکلی سویلہ شدہ باشلادق .

مین « اقتصاد » مجلہ سینک باریشن صورادم . حضرت : « طوقتاغانی یوق ، ہانده الکی کبگوک چغوب طوراً دیدی . صوگ شولایده دوامی نیچگرہک ، مشتریلرکز آرتوب طورامی ؟ دیگج : « کوب آرتقانی یوق ، باشلاب چغارغان چاقده مکہرلب باصدرا ایدک ، ئلده شولایغنه باصلا » دیدی . بو سوزلرنی ایشو طاغندہ اوکغایسز بولدی .

نیچہ میلونلاب سانالغان شمالی تورک ملتی و آنک اقتصادی حاجتلی ایچون چغارغان بردن بر ژورنالک - نیچہ یلدن یزلی - مشترسی آرقاسون ، اوشاچلی صورتده دوامی تآمین قیلناسون ، اش رتکہ سالناسون ایش ! چنلاب دہ کوکلی توگل بیت . بو اش ایرکلی ایرکسز ، ملتزنک ترہگی بولغان اول کشیلرنده روح ، فکر ، آک یوقلغن ، ہانده شول بورونغی ازدن بارغانقلرن ، حیات و طورمش میداندہ اقتصادی آورلقلر برلن کورہ شور ایچون یاکی یوللر و یاکی قورالردن فایدہ لانورغہ آلارنک تلہمہ گانلکلرن ، جدی اشلرگہ و حیات مسئلہلرینہ اہمیتسز کوز برلن قارادقلرن کورسہ تہ و شونی آکلاتا .

سیاسی ، ادبی غزتہ و ژورناللرمز کوندن کون آرتوب و دواملری تآمین قیلنوب طورغاندہ . اقتصادی کوتہ ریلوومز ایچون ایگ کیرہ کلی و ایگ فایدہ لی بر ژورنالک - اجل توشہ گندہ گی آورو کشی شیکلی - بہر بتمہس ، یوغالور یوغلاماسقنہ بولوب طورووی یک یاخشی توگل شول .

ژورنال مسئلہسندن اوقو اوقوتو ، مکتب و مدرسہ لر حالینہ کوچکچ ، بایتاقنہ کوکلی سوزلر ایشتم : صمارا مسلمانلری آراسندہ بایلر بولمغانغہ کورہ ، مادی یاردملری آز بولسہدہ ، غیرت و اجتہاد آرقاسندہ مکتبلرنک یاخشی بارغانلغن ، اوقو و اوقوتورنک ترتیبی ایکانلگن . فقط آلارنک تریہسی ایچون کیرہک بولغان قدر آچہ طابو مسئلہسی یک قیین بولغانلقدن ، زیمستوا طرفندن « روسسکی - تاتارسکی اشقولا » لر آچدرغہ طریشوب یورگانلکلرن و بو کوزدوک اوکتابر باشندن قالمی آچلاچقلرن سویلہ دی .

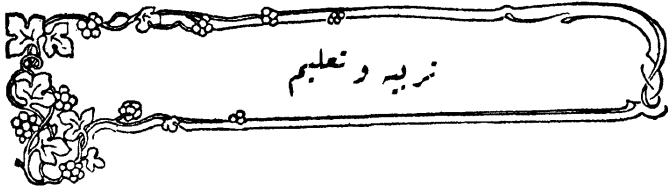
ایگ صوگندن فاتح حضرت : « حاضر صمارا مسلمانلری بالارن اوقوتو طوغروسندہ یک دردلیلر ، نیچک بولسہدہ اوقوتورغہ طریشارلر ، مونہ بو کوز آچلاچق مکتبلرگہ کرر ایچون ، حاضر دنوک ایکی یوزدن آرتق بالا امطلوب طورالر ؛ حکومت

بردن قوزغالاسی ، واغون تہرہ زہسندن باشنی آوب ایکنچی یاقغہ قاریسی کیلمی ؛ توری توری اویلار ، توری توری صاعشلر ، تاتلی امیدلر ، تہملی خیالدر و اینگی پلانلر ایلہ چوبالوب ہان شول یردہ اوطوراسی و شول قارا کولقغہ قاریسی کیلہ ؛ شول تیرہن قارا کغولقدن و چیکسز بوشلقدن کوزلر آریلا آلیمیلر ، ئللہ نی ازلہ گان و ئللہ نرسہ کورگان کبک بولالر .

تونہ - ساعت ایکی یارمدہ صمارا واقرالینہ کیلوب توشدک . بزگہ شونده پیرساقدا بولوب ، « اورنبورغ » طرفینہ پویزد توشدن صوگ ایکی یارم ساعتہ کیتہ چک بولغانغہ ، توگل ۱۲ ساعت شونی کوتوب طورورغہ کیرہک ایدی . مین ، شول بوش و قندن فایدہ لانوب ، شہرنک اجندہ یوروکلہرگہ و « اقتصاد » مجلہ سینک محرری محترم فاتح مرتضین جنابلی برلن کوریشورگہ اویلادم و شول اوی ایلہ ایرتہ ساعت ۷ لردہ واقرالدن چغوب کیتدم . بو وقت ، شہرلردہ حیاتک باشلانغان ، طورمشنک قاینارغہ کرشکان چاغی بولا . یلگولی موندہدہ شولای ایدی . زور زور ماغازینلرک ایشک و تہرہ زہلری شالدراب آچیلار ، اوراملردہ بر طوقتاوسز فایطونلر یوگورہ ، آقنامویلملر چابا ، کشیلر یوری ؛ طاوش ، حرکت ، گورولدہ و . . . کوزلر ، طاو - طاو بولوب طورغان دورتہر بیشہر قاتلی بنالر ، زور زور ماغازینلر و بیوک مؤسسہلرنک « Вывѣска » لری آراسندن ، برنیکنہ بولسہدہ ، تاتار اسمی و تاتار فامیلیاسی یازلغان کوررگہ تلی و شونی ازلی . فقط ، کوبموگنہ ازلہ سہدہ آندی ویوسقا کورغی ؛ بلیم نی ایچوندر ، بر فایدہ طاغلماغان .

بایتاق یورگاندن صوگرہ شہرنک چیتندہ ، بازلق اجندہ ناچار و پچراقنہ بر اورامغہ کیلوب چقدم . بو اورامدہ میکا اوزمزنک بر نیچہ تاتار آغایلر اوچرادی ؛ شولاردن صوراشوب فاتح حضرتک طوراً طورغان یرن ظاہدم .

مین ، یراقدن کوزگہ تورتوب کررلک زور ویوسقالی « اقتصاد » ادارہ خانہسی و ماتورغنہ بر یورط کوررمن دیوب اویلاب کیلہ ایدم ، لکن اشلر باشقہ چہ چقدی : قاپقانگ اوستینہ « اقتصاد ادارہ خانہسی » دیوب یازولی کچکنہ گنہ بر طاقتا کیسہ گی طاغلغان یاقینہ کیلوب قاراماغان چاقده بتونلہی کورینورلکدہ توگل . بو طاقتانی کورو میکا نیکدر کوکلسزہک طویولدی . اقتصاد بانبدہ ئللہ نیچہ میلیون تاتار ایچون چغارغان بردن بر ژورنال ادارہ خانہسینگ شول قدر اہمیتسز و طاشلاندرق بر حالہ بولووی میگا ، بر کیلشسز اش توسلیرہک بولوب کورندی . حضرتک اوی یورط اجندہ بولغانغہ ، مین دہ فاپقاندن اچکہ کردم . اوینک ایشگی آلدینہ کیلگج ، بر کشی چغوب آحق یوز

بزده ابتدائی تحصیل

هر قوم و ملتنگ ترقیسی ایچون ایک برنجی سبب و یول شول ملتده بولغان ابتدائی مکتبلر و معلملردر. چونکه ابتدائی درجهده بولسهده تحصیل کورگان کشی ایله، بر عامینی بر درجهده قویوب بولمیدر. مبارزه حیاتده یاریشو، اقتصادی محاربهده چداملیراق بولو ایچون، ابتدائی اوقودن حظی بولغان کشی، مغوی صوقر وهر اشده آنا باباسینه تقلید ایتوچی «مقصد» که قاراغانده بولدقلى و اشچه نرهك، طبیعتنگ چیکسز نعمتلرندن فایده لانوچیراق بولادر. هر اشگه لوك کرشکان وقتده یاردمچی و ترهك کیرهك بولغان شیکلی، بر ملتنگ تمدن و ترقیسی ایچونده مطلقا بر یاردمچی و ترهك کیرهك بولادر؛ اول ایسه مکمل صورتده ابتدائی مکتبلر، اصول تربیه و تعلیمدن خبردار معلملردر.

ابتداسز اتهانگ بولووی ممکن توگل ایکنیچلیگی هر کم قاشنده ظاهر بر حقیقتدر. مادامکه ابتداسز اتها بولمی، هر بر ترقی و تمدنی نزه و یولنده بولغان ملت ایچون ایک اول ابتدائی تحصیل که بیرلورگه و آتی تحصیل یولنده دنیا و مافیهاسن فدا ایتهر درجهده طرشورغه کیره کدر. نیگری چرك بولغان آغاچدن ییمش امید ایتو معناسز بر اش بولغان کبی ابتدائی اوقوغه اهمیت بیرمگان بر ماتنگ استقبالنندنده ایدییه و مقصدلر امید ایتو بوش بر خیالدر.

ذاتا ملت آچروسنده ترقی و تمدنتک بهشوی و دوامی ایچون شول ملت آچنده گوزهل اخلاقنگ بهشوی لازمدر. حسد، کینه مدانه شیکلی، «اخوت اسلامی» نگ برباد بولووینه سبب بولغان نرسه لرنگ ذره قدریسیده ضررلیدر. بونلر بولغانده ملت آراسنده اخوت اسلامی ننگ جانی حکمنده بولغان محبت عمومی ننگ بهشوی ممکن توگدر. اگرده بر ملتده ابتدائی اوقو تیوشنچه تارالسه، فساد اخلاقه سبب بولغان ناچار صفتلر بتوب آنک اورنینه گوزهل اخلاق اورناشوب، استقبالننگ پارلاق بولاچنی طبیعیدر.

بر شهرنگ صاقلانووی، دشمن آباق آستنده طاقتلوب ایزلهوی ایچون مکمل قوراللر، طوب و پوله میتر نه قدر لازم بولسه، دین، وطن، ملیت شیکلی عزیز نرسه لر نی صاقلانو ایچون ابتدائی مکتبلر و ابتدائی مکتب معلملری لازمدر. تن تربیه سی،

مکتبلرنده اوقوچیلر مزده بایتاغنه بار؛ محترم قارت حضرتزنگ بالالری ده گیمنازیه ده اوقیلر؛ شوشندی قارت آخوندمز خلقغه اورنهك بولا بلگاچ، بزنگ اشلر امیدلی «دیوب سوزن تمام ایتدی. مرتضین جنابلری، آچق، تکلفسز و ملایم طبیعتلی محترم بر حضرت ایکان؛ سویله گان سوزلرندن. اوزینک یک تدبیری، یک طرش، یک ثباتلی و حاضرگی خلقغه چن چندن یولباشچی بولورغه یارارلق، بولدقلى بر ذات ایکانلنگن آکلادم. التئات ایتوب قبول قیلغانلغی و طغزلاتینچه ساعت یارمدن آرتق سویله شوب اوطورغانلغی ایچون تشکر ایتوب کوریشوب چغوب کیتدم. «کاشکه، شوندی حضرتلریز کوبرهك بولسه ایدی» دیوب اویلی، اویلی واقزلغه قایتوب ساعت ایکیلرده پویزد کیلگاچ اوطوروب یاکیدن یولیمه یونه لدم. عبدالله یگی. (یاکشی اورگانچ).

«ملا نصرالدین»، ژورنالینگ حکمتلی سوزلری

اورنلر بار، مک تنکه نی بر تین اورنینه ده کورمه گز، اورنلر بار، بر تین نی مک تنکه اورتنده حساب قیلگز. مثلا: سویهرکه لر یاتنده بولغانده، کارته اویناغان یا که دوست ایشلر گز ایله ایچکان وقتده آچه نی، نی گده صاناما گز، مک تنکه بر تین مثالنده اویناب یورسون. اما استودیتلرنگ جمعیت خیره لرینه، اوقوچیلرغه یاردم یروچی جمعیتلرگه آچه صوراسه لر بر تینگرنی مک تنکه اورتنده طوتکز!...

آدملرنگ کالاتلری علم برله ده، ادب برله ده توگل، بلکه آچه برله.

اوقوغان کشیلرنگ هر بری عالم بولماز. اما منبرگه حیققان و محرابغه کرگان کشیلرنگ هر بری ده عالم بولور.

حقينه خدمت ايتكانلكندن معلمنگ كوب وقتده معيشتي تايمين ايتلميجه ييك كوب مشقتلر كورگانلگينه ذره قدر بولسون اهميت بيرمیلر. خلقمزد نادان بولغاناقلدن ذهنلری محدوددر، آلاز ئه لی آكلامیلر؛ بناً علیه آلازنی معذور طوتارغه كیرهك.

استاذ محترم موسی جارالله جنابلرینگ: «شو فانی حیاتنگ ائك یوك لذتی ده مقصد یولنده تصادف ایدر آغرقلره غلبه ده در» دیگان حکیمانہ سوزلرن قالن قلم ایله خاطرہ دفتلره زگہ یازوب قویارغه كیرهك و هر وقتده كوز اوگمزدہ طورسون. معلم حجت الله عبداللین (تومهن).

بخارا مدرسه لری

«بخارا» اسمی ایشلو ایله هر کسنگ باشینه «معدن علم» بولغان شهر کیلوب اورناشادر. واقعا بو شهر اوزینه «شریف» «فاخره» اسملرینی آورغه لایق ده بولغان. چونکه مدرسه لری کوب، هر مدرسه ننگ چیکسز وقفلری بار، زمانده علماسی ده ییک اجتهادلی بولوب هر فدن درس ئه یتکانلر و خلقنی تربیه ایتکانلر. (مدرسه لرننگ تاریخلرینی صوراشدقم ده بر یاخشی غنه آدم، بخارایلرننگ ترقی ایتولری طوغروسنده: «بر بخاری آطسز یوری طورغان بر تورلی آربا یاصاب اورا، ده یوررگه چقغان، خلق مونی کورگچ قیامت قوبدی دیوب موگا هجوم ایتکانلر هم شونودوق آرباسینه اوت قویوب اوزینی شونده باغلاب یاندرغانلر» دیدی. بو زماننگ آقتمویلی صمان بر نرسه بولغان بولورغه كیرهك. ایشته شول سپیدن در «بخارا» شهری بوگوزل اسملرنی اوزینه آغان!). حاضرگی زمانده جمیع ممالک اسلام تدنیکه یول طوتدیگی کبی «بخارا» ده انقراض غه یول طوتقان. مونگ ایچون درس لرنگ نی روشده اوقولورونی خاطرگه کتورلسه باشق، نرسه گه احتیاج قالمازظننده من. مملکتتمز روسیه ده گی تاتارلر اوقوغه صاندقلر نندن، اولده گی مسلمانلر علم یولنده نی قدر فدائیلق ایتکانلکرن «بخارا» مدرسه لرنی یازوب ایسکه توشرسه ک روسیه ده گی بایله زده علم یولینه آقچهلرینی کوبره ک اعانه ایتارگه سبب بولماسی قصدی ایله، «بخارا» ده نیچه مدرسه بار و هر مدرسه گه کوبجو وقف و نیچه حجره سی بار، آنلرغه کوبجوشهر وقف تعیین ایدلگان - شونلرنی «شورا» صحیفهلرنده اوقوچیلرغه عرض ایتهم.

شهرنگ اورتالغنده، مدرسینگ معارف ناظری درجه سنده بولوی، حجرهلرینگ کوبلگی، بناسینگ گوزللیگی ایله «کوکلتاش» مدرسه سی اوزن برنجی درجه گه قویدرادر. «کوکلتاش» ننگ بانیسی قل بابا اسمنده بر اوزبه ک بولوب، وقیله بخارا خانزاده لرندن

عائله احوالی، محبت و غیرت، تثبث کبی نرسهلر ابتدائی تحصیل و تربیه ننگ ییمشلی و فرعلری بولوب، ابتدائی درجه ده تربیه کورمیچه میدانغه کیلمه یه چگی معلومدر. شولایوق مانتنگ آله ظابا نورله وی، شول ملت ننگ ابتدائی تحصیلی ایله بر نسبتده بولغانلقدن، کامل بلاغت گه ایرشوب یتمه گان (بزنگ کبی) بر مانتنگ ابتدائی معلملری ایچون ئه لله نیندای عالی مکتبلر عام ایتهرگه و بعض بر خصوصی فلردن متخصص بولوب چغارغه شرط توگلددر. یتمه ز توکنمه ز درجه ده ثباتلی، نشاط و غیرت صاحبی بولغان بر معلم افدیننگ طرشلغی، همتی سایه سنده، حسابسز صیلرننگ حسن اخلاق صاحبی بولوب یتشه چکلری مأمولدر. قولدن اش کیله طورغان، اشچهن و متشبت ملت بالالرن کوروده شول وقتده غنه میسر بولاجقدر. لکن معالتأسف بزنگ «تومهن» تربیه سنده ابتدائی اوقوغه تیوشنچه اهمیت بیرمیلر. ابتدائی تحصیلی ترقی ایتدرو، ابتدائی مکتبلر میدانغه کیترو شیکلی انساننگ حیاتی ایچون هوا، صو درجه سنده لازم بولغان اشلرننگ آرتیدن یوروجی، وقتلیغنه بولسه ده اوزاشنی بر یاقغه قویوب طوروب جزئی گنه باش واتوجی یوق دیسه ک خطا بولماسه كیرهك. محترم میرسلیمو فلر بولسه ده، تومهن او یازنده گی خاننگ کوبلگینه نسبتا ییک جزئی گنه بولغانلقدن، دربادن تامچی، طاودن طوزان قدری گنه در. خصوصاً بزده گی، کوزلری آچیغراق معلملرننگ آزلغن، شوننگ ایله برابر مادی جهتلری قسنقی بولغانلقرن خاطر لاسا ک بونله ی شاشوب قالاسک. اوزلرنی ضیالی دیوب عد ایتوچلر مژدن بو طوغروده بر بن ده آلوب بولی. آلاز آقچهلرینگ زکاتلرن ئیپادروملرده اوطدرو بتره لر. شوندا ی اورنسز بتکان آقچهلرینگ اون دن برن گنه بولسه ده ملت یولینه صرف ایتهلر مکلرچه ملت بالالرنه نیچه یلبرغه راحتله نوب ارقورغه یتدر ایدی. کارتا، ئیپادروملرده اوطش اوینی اویناو شیکلی، تله نیچلک گه اوستری طورغان عادتلر شول قدر میدان آغان، که یغمبر کیلوب ئه یتکان وقتده ده اگرده سوزی تاثیر ایتسه معجزه دن صانارغه اورنی بار.

مونه شونگ شیکلی اجتماع بشر نقطه نظرندن قاراغانده غایت ضروری بولغان، جانندن عزیز کورگان ماللرینگ یوق اورنغه ئه رهم بولورونه سبب بولغان بوزوق عادتلرنی بتره. آقتق ایکنه کن آوزندن اوزوب ملت یولینه صرف ایتهرگه کونکدرو ایچون فداکار و تحمیلی ذاتلر کیره کدر؛ اول ایسه: غیرتلی. هر بر مشقتلر گه کورکده کوروب قارشی طوروجی، اوقو - اوقو اشن مقدس صاناوچی ابتدائی مکتب معلملری بولاجق.

درست، خلق نادان بولغانلقدن خدمت قدرن بلعیلر؛ شالقان

سمرقند مدرسه لری

سمرقند شهرینک شمال طرفنده «چوپان آنا» دیگان بر تاغ بار. بو تاغناک باشینه چقغاج عجایب گوزهل بر منظره کورینه. شمال و شرق طرفلرنده یوک و قارلی تاغلر؛ تاغلردن آغوب توشکان «سیاب» و «زرفشان» صولری یالتراب یاتا؛ توگرهک کول کبی ماطور هم یاشل اورمان. سمرقند شهری ده شول ماطور اورمان اچنده قالغان. یورظلرینک کوبره گی آغاچلرغه کوملگان. فقط یاشل اورمان اچندن «شیردار» و «الوغ ییک» مدرسه لرنینک یوک و گوزهل مناره لر یغنه صوزلوب چغوب طورالر. بو مدرسه لرنینک یاقنلرینه کیلگاج، یردن چغوب اوسکان اوزون قاراغایلر کبی یوک و ماطور بویولوی مناره لرینه تاغن کوز توشه. مهابت مدرسه لر، گوزهل و نفیس صنعتلر! بولارنی کورگچ تاریخن بر پرده آچلا: اسلاملرده بولوب اوتکان صنایع نفیسه و بورنغی اسلام مدینتی کوز آلدینه کیاهده طوراً. حس و روح کوترلوب کیشکان توسلی طیولا.

کوزنی مدرسه ناک اطرافینه توشرو ایله بو شادلقی پرده آماشنا: مدرسه ناک دیوارینه یاشوب طورغان، اورمه کوچ اویاسینه اوخشاغان واق، لکن ییک یه مسز دکانلر کورنوب اچنی بوشرا باشلی. بو چوبلرنی مدرسه تیرسدن سروب توگه سی کیله. «آه یاوزلر! شول مبارک اثرلرنی ده خراب ایتلر بیت ایندی! توزه تورگه قوللردن کیلمه سه ده بوزارغه بله لر!» دیورگه مجبور بولاسک.

مدرسه لرنینک اچلرینه رهک کره باشلاساک، بیگره کده کوکلسز حاللرگه اوچرالا: شول مهابت مدرسه لرنینک ایشک توبلری تله نیچلر، قرق یاماولی سه له مه کیه میلیلر، یالغانچی مداحلر برله ن هر کون طولی بولا. بو مداحلرنک خرافات سویله ب خلقتی آداولرینه و آداب آچمه جیولرینه، شول مبارک مدرسه لر آلدنده بولغانلقدن آچو کیله، کوکل رنجی: «آه ظالملر! جنایتچیلر!» دیسک.

درسخانه لرغه کروپ مدرسلرنک درس لرن طکلی باشلاغاچ روح تماما توشه ایندی. شول یوک و عالی مدرسه لرده اوقولا طورغان نرسه لر، یالغز: نحو، منطق و کلامدن عبارت. بو فلرده اساسلی روشده باشدن آخیرینه چه تمام اوقولمی. قواعدگه اهمیت ده بیرلمی. کوبرهک عمر، دیباجه و حاشیه لرگه صرف ایتله.

بو حاللرنی کورگاندن صوک بیچاره طلبه ناک، قارانتی حجره لرده، یاقتی و لذتلی امیدلر برله ن ۲۰ - ۲۵ یل قالمولر، یاتولری آیانج، بیگره کده آیانج طیولا. حقیقتاً آیانچدر! اول بیچاره لر، مدرسه ده شونچه وقتلر یاتوب چغودن مقصدلری نیمه ایدکن

برن تریه ایتدیکندن اوزینه «کوکاتاش» لقبن آغان. («کوکه» تریه ایدوچی معناسنده بولوب «لتاش» سوکره الحاق ایدلگن سوزدر؛ نی معناده ایدکن بله آمادم). سوکره مدرسه نی بناغه شروع ایدوب شوگا یللق ۱۵۰ مگ تنکه (هر تنکه ۱۵ تین) داخود کیتوره طورغان یرلر و سرایلر وقف ایتکان. بو مدرسه ناک صالئوینه ۳۵۵ سنه بولغان. ۹۷۶ سنه هجریده صالئغان. ۱۴۸ حجره سی بولوب آناک اوستینه بر مسجد و درسخانه هم کتبخانه سی ده بارد. کتبخانه سنده ییک عزیز کتابلر بولسه ده ترتیبسز طوولد یقنلردن قایده ایکنلسکری حاضر معلوم توگل. یللق کیلری ۱۵۰ مگ تنکه بولوب شوندن ۲۸ مگ تنکه مدرسه نیه بیرله در. حجره ده گی شاگردلر احتیاجده قالب درس لرینه قصورلق کیتور. مه سولر دیب هر حجره گه یللق ۷۵ صوم بیریلوب هفته ده ۲ مرتبه تازارنوب چغارغه بر حمام ده وقف ایدلگن (لکن حاضر اول حمامنی بلوچی ده یوق فقط وقتنامه سنده غنه بار ایکان. آنی ده حاضرگی مدرس آخوند قوام الدین حضرتلر یگنه سویله دی). مدرسه ناک مشرق طرفینه بر ایو صالوب آنده شاگردلرنک کیوملرن یوار ایچون دائمی ایکی خادمه طوتارغه شرط ایتولسه ده نی سببندر بو کونده آندی ایشلر یوق.

حجره لری صایله در. ایک قیمت بولغانده ۴ مگ ۵۰۰ صوم و آندن کیمره کده صالغالی. حجره نی ۳ گه بوله لر. اعلاسی ۴ مگ ۵۰۰ صوم. اوسطی ۳ مگ صوم. ادناسی تاغیده اوچوزراقدر. حجره لرینک کوبره گی بایلر، قاضیلر، مفتیلر، مدرس لر قولنده بولوب فقط ۳ دن برسی شاگردلر قولده در. بزم روسیه ده، بایلر قولدن قوتلور ایچون واق بورچ شرکتلرینه احتیاجمز نی قدر بولسه، بخاراده حجره لرنی بایلرغه صاندز ماسقه شول قدر احتیاج بارد. چونکه آنلر ییک تایلر، کوب تاریکله طوتارغه، آنلرنک هر یکروینه یرحمک الله دیهرگه لازم. یوقسه حجره سندن قواده چقارد، اورامده آبدراوده قلاساک.

۱۴۸ حجره گه ۷۴ مگ تنکه نی، کتبخانه ایچون بر مگ تنکه نی، مدرس ایچون ۲۸ مگ تنکه نی امام ومؤذن، صوتاشوچی، ساچ آلوچی، سبروچی لر ایچون ۱۰ مگ تنکه نی چقارساق قالغان ۳۴ مگ تنکه متولیلرگه صرف ایدلسه کیره کدر. چونکه آنلرغه اورن تابوچی بولمادی، فقط «متولیلر آله کیرهک» دیب گنه جواب بیردیلر. من. ملا محمد مصطفی.

اوگرہ تہلر. بالانی وقتندن ایرتہ قولده یورتوده خوفلی. بالا بیک تیز قولغه اوگرہ نہ، طاوشلانوب، چقروب، اوزن کوتاررگہ قوشوب. آناغہ ہم قاراوچیغہ آرتق مشقت یاصی. بالالر باوسکالری ہم تہگہرمہ چلی اورندقلرده یاش بالالر ایچون یاخشی توگلار. چونکہ آلازغہ اوطورتوب، بالانگ آرقا سویاکلرن و باشقہ سویاکلرن قیشایتو ممکن.

بالانی کون الگاری آیاغینہ باصارغہ، یوررگہ اوگرہ توردہ ضرردن باشقہ بر نرسہدہ کیتورمی. اوطورو، باصو، یورو بارده طبیعت کورساتکناچہ اوز اوزندن بولولری آرتق. عادتده بالالر، اوزلرنده بر آز قوت سیزسہلر، اورمہلہب یوری باشیلر. بالانی، اورمہلہراچون، ایدہنگہ جایلگان کلہم اوستینہ یبارہلر. اورمہلہب، تزلہنوب، طوروب ہم یوروب سکر و طامرلری نغایاچ بالا آیاغینہ باصوب طورا. آندن صوگ آقرنلاب کاراوات قرینہ طوتونوب، اورندقلرنی تہیلہنوب یوری باشلی. بعض بر بالالر اوطوررغہ ہم طوررغہ اوگرہ نو ایلہ، طوتومی یوروب کیتلر. بالالرننگ یورووی آباق سکرلرننگ نقلغینہ قاراب بولا. بالالر ۹-۱۴ آیلق بولغاچ، بعض وقت صوگرآقدہ یوروب کیتلر.

بالانگ برنجی آدومن قاراب طوروچی برہ و منہ نیچک آنک حرکتن تصویر ایتہ: «بالانگ برنجی کرہ یوررگہ طرشووی غایت قزقلی ہم معنلی بر منظرہ بولا. بو منظرہ نی کورگانده، قزوغاسک، عجیلہ نوب ظن آلوکئی طوقتاوتوب زور اعتبار ایلہ قاراب طوررغہ مجبور بولاسک! بالا اوز اختیاری ایلہ باصوب طورا. آنک یوزندہ زور بر اشکہ حاضرلہنو فکرلری بلونہ باشلی، گویا اول جیکسز بر زور اشنی اشلب تاشلارغہ حاضرلہنہ، اما آگا تہللہ نیندی بر مانع بار کبی طیولا؛ گویا بالا بردن باشلاب کیتارگہ باطرسنا آلمی کبی طیولا. قاپلتون بالانگ بر آیاغی آغہ باصا، قوللری آغہ صوزولا، بالا سلکنہ باشلی. بعض وقت شول حرکتلردن صوگ آطلی آلمی، یغلا. بعضا، خصوصاً آلدندہ یراق توگل بر طوتونورلق نرسہ بولسہ، بر یولی بر نیچہ آدومنی شہب-شہب آطلاب باروب یغلا».

بالانی یوررگہ اوگرہ تو بردہ یارامی. بالانی یوررگہ و طوررغہ اوگرہ تو ایچون یاشلغان اورندقلر ہم آربالردہ بالاغہ ضرردن باشقہ بر نرسہ کیتورمی. بالانگ آرقا ہم آباق سویہ کلرن قیشایتورغہ سبب بولالر. بیک ایرتہ یوررگہ طرشووندن بالانی بر آزطیو آرتق. صوگرآق یوررگہ باشلاغان بالالر، بلوب وصاقلق ایلہ حرکت ایتلر، آرتق کوب یغملیر، یغلاغاندہ آغہ تاباقوللرینہ تیانوب یغلار. یوررگہ ایرتہ باشلاغان بالالر بیک باطر حرکت ایتلر، صاقلانوب و آکلاب حرکت ایتہ بلملیر؛ یغلسہلر بیک

اوزلری بلملیر؛ مدرسلر بلدرملر.

مدرسہ وشاگردلرننگ شوشی حالدری، مدرسلردن صورارغہ مجبور ایتدی:

— تقصیر! دیدم، دیباچہلرنی قسقارتوب، حواشنی درسدن چغاروب، آنلر اورنینه، قواعد کوبرہک، یعنی تمام اوقوتلسہ، تفسیر، حدیث، بلاغت و اصول فقہ درسلی کرتلسہ ہم الورغ بیک زماندہدہ اوقولا تورغان طبیعیات و ریاضیات فنلری دہ آرتدرلسہ فائده لیراق بولماس ایدعو؟

— درست تہیتہ سز، درسلیز مطلقاً اصلاحقہ محتاج ایدکن اوزمزدہ بلہمز. فقط بو اشنگ بخارادن باشلانون کوتوب طورامز، دیلر.

نوشیروان یاوشف (سمرقند).

فن تریبہ

قوزغالو - حرکت. هر کشیک تہنی حرکتنی تلی. خصوصاً تہن نی قدر یاش بولسہ، حرکتنی شول قدر کوب تلی. اعضاسی سلامت بولغان ایکی یاشلک بالا بر مینوتدہ بر اورندہ تیک طورہ آلمی؛ ہیچ آرونی بلمی، کون بویی حرکتدہ بولا: یوگرہ اوینی. بالا آیاغینہ یورماس بوروندہ هر وقت حرکتدہ بولا: آباقلرن بوطی، قوللرن بولغی، باشین چایق. بیک یاش بالا اوزی بلوب ہم توشونوب حرکت ایتمی. تیک اعضاسینک حرکتنی کیرہ کسنوی ایلہ گنہ حرکت ایتہ. اما ۵-۶ آیلق بولغاچ، تیرہ یاغندہغی نرسہلرنی طوتارلق ہم آلاز ایلہ اوینارلق بولا باشلی. بو حرکتلرنی بالا ایلتہ بلوب ہم توشونوب اشلی. بو بالادہغی طبیعی حرکتلرنی آنالر و قاراوچیلر بالاغہ طوتارلق اوینچقلر یوروب ترقی ایتدرہلر.

بو اوینچقلر بالانگ اعضالرننگ تدریجی ترقیسینہ خدمت ایتہ طورغان ہم آنک غیرتینہ موافق بولورغہ تیوش. اولردہ بالانی صنعی حرکتلر ایلہ حرکتلاندرہ ہیچدہ یارامی. یاکا طوغان بالا باشین ہم گاودہ سین طوری طوتا آلمی؛ اول تیک بر اورندہ یاتقان کونینچہ گنہ آزارق حرکتدہنہ. دورت آی طولمی طوروب بالا باشین طوتا آلمی. ۷-۸ آیسز اوزایرکنچہ اوطورا آلمی؛ شول سببلی ۴ آی طولماز بورون بالانی یاتو حالندن بیک اوزاق آیرماسقہ کیرہک. اوزی طوررلق و اوزی اوطوررلق بولغانچی بالانی باصدروب و اوطورتوب ماتاشماسقہ کیرہک. وقتندن آلتک اوطورتو بالانگ آرقا سویاکلری قیشایوغہ سبب بولا. چدامسز آنالر ہم قاراوچیلر بالانی ایرتہ اوطورتورغہ

ايتو ايله كفايه له نوب، ايكي - اوج آيلىق بالاغه عقل اوگره تو تپوش ايمهز. سلامت بالانك يغلانده اول قدر ايچ پوشماسه كيرهك. بالا قار اوچينك بلور بلمه زسلكتوب تيره توب يوطوبوندن، ياطوب يغلانده فائده ليدر. سلامت بالا كوب يغلانده، كو كرده كيگ بولا. اوج دورت آيلىق بولغاچوق بالانك باشي طوغروسينه بيشككه چوبار نرسه لر به يله و عادتى شولقدر كيگ اورن آغان كه هيچ بر بيشك آنسز بولماز ديسه مبالغه توگلدرد. صاتوب آغان چوبار اوينچق بولماسه، تورلى چوبار چوپره كلر بولسه ده طانلوب قويولادرد. بالا ياتقان يرنده شوشى چوبار نرسه نى طوماقچى بولا، يوبانه حتى يوقلاب كيتكاچده قوللرني سوزا. موندن بلنه كه بالانك كچككه ميبى يوقوغه كيتكاچده طنجه غاغان همان اشه طورادرد. اوج آيغه قدر بالاغه اصلا اوينچق كيره كى. دورتچى آيغه چقچاق تش ايتلىرى قچونه باشلانغانه. سويهك حلقه (قولتسه) كيردك بولادرد. حلقه نى بالا آوزينه قابوب تش ايتلىرى ايله قسه. تش ايتلىرى قچوتقانغه كوره بالاغه راحت بيره. ايكنچيدن: تش ايتلىرى يارولوب تشلرنگ تيز چغوونه ياردم ايتيه. موندن صوك كچككه گنه ريزين كره (مهچ) حاجت بولا. بالا كره نى بهروب يباره، يانده غيلر آوب بيرگچ ينه بهروب يبارده، بالا راحتله نوب كوله هم قول ايتلرنيك كوچى آرطوغه فائده بيره. كچككه قكغراو، زيانسز بولاچاق.

بر ياش طولغانده سلامت بالا يورى هم آزالاب سويله شه باشلى، بو وقتده بالاغه كچككه حيوان صورتلرى بيررگه يارى. تيك آرسالان، آيو، بورى، قاپلان كى يرتقوچى يانوارلر صورتى بولماسون. ايو اجنده كوزينه هر كون، پلكه هر ساعت كورونه طورغان ماچى، يورطده بولغان آط، صير، قوى، كجه، ات؛ قوشلردن طاوق، قوچات، قاز، ئوردهك، كوگرچن، چيچق كى طاش نرسه لر بولسون. بالاغه بونلرنگ تريكلىرى كورو قيبن بولماغانغه كچككه ميبى بونلرغه ايله شه. يوقارنده يازلغان جانوارلرنگ، بوركوت، لاجين، قارچغه، طوطى كى قوشلرنگ تريكلىرى كورو، جغرافيا اوقوغان وقتده ده بالانك كويسنه ميسر بولميدرد. بو يازلغان اوينچق ايله اوطوروب اوناغانغه، يوكروب، سلكنوب اوتار ايچون تاغى ده ريزين كره كه حاجت توشه.

يوقارنده يازلغان حيوان، قوش صورتلرني بالاغه بردن بيرسه، قابوسينه بيگرهك قزغورغه بلمى ده، اخلاصى تيز قايتيه. بره ملب بيرگانده، قزغاندن قزغوب اوينى. ياز كونده، حيوانچقلىرى تويه بورتورگه، قوم طاشوب اوناوغه كچككه، آغاچ آراباقلىر بولسه، بالا اوطوروب اوينامى همان يورى، سلكونه شونك ايله

قورقنچلى رويده، چالقان ياكه يوز توبان يغلانلر.

بالانى بوته نلر يارده نندن باشقه، اوز اوزندن يوررگه اوگره تو ايچون بو زمانلرده يورر مکتبى - (Школа для ходьбы) اشليلىر. «يورر مکتبى» قورولا وسوتوله طورغان بر ياشچيكدن عبارت بولا. ياشچيكدنك توينه كلمه جايلا، استينه لرنيه اچ ياقدن يومشاق ماتر يالر قاداقلانولا. موندى ياشچيكدنك ايچنده هيچ خوفسز بالاغه اورمه لرگه، باصوب طوررغه، يوررگه، آرسا، ياتوب طوررغه ده ممكن. مرد عالم.

بالانك اوينلرى هم اوينچقلىرى

I

بالانك اوينلرى و اوينچقلىرى طوغروسنده فكر يورتورگه، اصلاح قيلورغه بزگه ده وقت يتكان بولسه كيرهك. اوينچقلىرنگ نوعى بيك كوب بولوب بونلرنگ نينده ي فائده نينده ي ضرر بيره ايديكينى اويلاو، قارو آنالر و مريميلر وظيفه سيدر. تأسف كه قارشى بزهر قايموز فائده و ضررنى اويلايمچه، بردن: بالانك كوكلرني طابو نيتى، ايكنچيدن: اوينچقلىرغه اهميتسز نرسه لر ديب قارارغه عادتندكردن، كورنگان بر اوينچقنى آوب بيره مز. حالبوكه بالانك سلامتلكى هم تريه لرى ايچون بونلر مهم اورتنى طوتالر. شونك ايچون بونلرني صايلاو بيرو تپوش. محترم و محترمه «شورا» اوقوچيلرى ايله كيكاشمه كى بولوب اوين و اوينچقلىرى بر نيجه بولمگه آيرام:

(۱) قانى وقتده اوينچقلىر فائده لى، نيجه باشده آنلر حاجت.
(۲) قز بالانلر ايله اير بالانلر آراسنده اوين و اوينچقلىرنگ آيرماسى.

(۳) قورچاق و آنلر ايله اويناونك فائده و ضررلى.
بالا ديناغه كيلگچ اوج دورت همته ده كوله باشلى. مونه شون وقتدن اوق آناسى هم باشقه يقينلرى كولدررگه طرشوب بالانك كچككه ميينه طنچ بيرميلر. كچككه وقتده بالا نقتدر طنچ ياتسه، بدننى، ميبى شولقدر سلامت بولادرد. بالانك كيريله نووى، ياش ياروم، ايكي ياشكه يتكاندوك عصبى آوروغه مبتلا بولووى (خلق تلنده ييلله نه ديب تعبير قيلونه) كچككه وقتده صنعى كولدرو، تيره ياققه قارارغه كوچله و سبندن ميبى ضعيفله نودن كيلدرد. بالانك بو حالينه آنا آنالر خفلا نوب، قايبوسى ئوشكره و قايبوسى بلور بلمه ز دارولاب تاغن ميينى طنچسز لندردلر. ياش بالانك نيرؤالرى ضعيفلنگچ آنى كيته رو ييكل توگل.
ياكى طوغان بالانك تيك بدننى سلامت بولوغه اعتبار

توقای سوزلری • مشهور شاعر متینیک مؤثر و معنالی شعرلرینی «امثال متبی» اسمی ایله بر یرگه چیغانلر و شول حیولمش شعرلر بر برندن عالی بولوب چیغانلر ایدی. حتی بر وقتلر «متبی بتون معنالی آرسطو سوزلرندن آغان ایکان» دیب بر یولغه آرسطو سوزینی و آنک آستینه ده شول معنایی آگلانا طورغان متبی شعرینی یازوب ترتیب قیلغانلر ایدی. ال کات صوگ و قتلرده مشهور قاسم امین سوزلرینی بر یرگه حیوب «کلات قاسم امین» اسمی ایله بر رساله نشر ایکنلر ایدی. متبی وقاسم امین قیلندن آدملر بزنگ اوزمزه ده بار ایکان. اوتکان یل وفات بولغان توقای افندیگ «جوامع الکلم» بولغان سوزلرینی حیوب رساله صورتده باصدر دیلر. «توقای سوزلری» ایشته اوشبو رساله در. مرتبی ع. شرف و ناشری «معارف» کتبخانه سیدر.

♦♦

باللر کتبخانه سی • اوشبو اسم ایله «معارف» کتبخانه سی واق واق رساله لر باصدر ب تاراتا ایکان. شونگ حاضرنده ف. احمدوف اثری بولغان ۲۰ نچی جزئی و معلم ن. دوماوی اثری بولغان ۲۱ نچی جزئی اداره گه کیدی.

♦♦

مک اورلفی • مرتبی «اوقا» شهرنده امام و آخوند جهان گیر افندی آیزگیلین بولوب مندرجه سی اوشبو نرسه لردن عبارت: مهک اورلفینک فائده سی، مهکنگ نوعلری. مهک اوسه طورغان یرلر، مهک ساچا طورغان وقت، مهکنی ساچو روشلری، مهکنگ اوسووی و چه چک آتوب قوزاقلانوی، مهکنی صوغو و تازارتو. اوقورغه و فائده نلورگه تیوشلی بر اثر در.

♦♦

جامع الخطوط • هر توری یازو روشلری کورسه تلگان و تاش باصمه ایله نشر ایبولگان گوزل بر اثر در. مرتبی «توره قورغان» شهرنده قاضی اسحاق خان حضرتلریدر. یازو هنرینه رغبت ایچیلر و صنایع نفیسه دن حظ و لذت آلوچیلر، آثار قدییه ایله شغلنوچیلر ایچون بو رساله نی کوروب اوتکاررگه تیوشلی.

♦♦

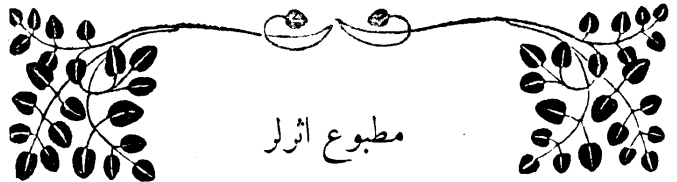
معلم: «اورنبورغ» شهرنده اوشبو اسم ایله ادبی، فنی تربیه ژورنالی چیقا باشلادی. ناشر و محرری حسن علی افندی علییف در. یلده ۱۶ نومبر چیقاجق. حتی ۲ صوم.

کوکلی آجولا، اشتها سی آرتا، یوقوسی نی طنج یوقلی. یاز کولر نده ممکن قدر بالالرنی آچق هواده اویناتو تیوش.

دورت یاش گه یتکاج آزلاب آزلاب رسملر کورسه تو ممکن. بیش گه یتکاج قاتی کاغددن یاکه آغاچدن یاصامش کچکنه کیرچیلر فائده بیره چک. کیرچیلر دن بالالر توری بنالر یاصیلر. قلون کاغده یاصلغان توری شیلر نی کیسوب، ئوزلریده کاغد اوستینه، نی بولسه رسم کی یاصیلر. آطی - یدی یاشده، الفبا حرفلری یازلغان قلون کاغد کیسه کلری یا یسه حرفلر یازلغان آغاچ کیسه کلری بیرواسه، هیچ بر مشقتسز اوین آراسنده حرفلر طانورغه حتی اوقورغه ئوگره نه لر. یدی - سیکر یاشنده بالالرغه قش کونی کچکنه چانا (صالازقه) ایله شوب اویناو، آندن یوغاری کیتکاج قانوق شوو و قیده کیلوب یته.

کاغد، آغاچ کیرچیلری ایله اویناغانده، یایسه نینده ی بولسه رسم کی نرسه لر یاصاب ماتاشقانده، بالالرغه کامل آزادلق بیرو تیوش. اگر: «آنی یاصاما، مونه مونی یاصا» دیب هان کورسه تلوب طورولسه، بالا ئوزینی آزاد سیزمه گچ عصبی نه. ایکنچی: کورسه تکان نرسه نی یاکه رسمنی گنه یاصارغه ئوگره نگان بالا کیله چکده ده ئوز آلدندن هیچ بر نرسه اشلرگه کوچی یتمی. یول باشچی بولماسه بر قارش آغه آطلارغه قورقه. محبوب جمال آچورینا.

شرف الاسلام • ابتدائی مکتب صنفلر نده اوقی طورغان ایر و قز بالالر ایچون ترتیب ایلمش علم حال کتایدنر. جمله سی بیش جز. مؤلفی سمیر شهرنده محمد صابر ابراهیم آقاصوی و ناشری ده شمس الدین حسینوف ورته لریدر.

♦♦

محمد علیبه السلمانک مولر شریفی • بو رساله نك نیندی شیدن بحث ایکنلگی اسمندن معلوم. مونک مؤلفی ده محمد صابر ابراهیم افندی آقاصوی در.

♦♦

هدایت که فارسی برنجی آدم • ایسرکک گه قارشو یازلغان قسقه بر رساله. مؤلفی اورنبورغ شهرنده علام الدین خان اسلاموف.

♦♦

کراخوف، بیرخوف، شوتوف دیب یورتورگه لازم کورماسه لر
توقایوف، نوقایوف، منصوروف، یادکاروف دیب استعمال قیلورغده
لزوم یوق، بلکه توقای، نوقای، منصور هم یادکار یتەر. فامیلیه لر،
سویله ر ایچون ینگ و یازار ایچون قسقه بولووی قولای بولدیغندن
قویرقلر قوشارغه حاجت بولماسه کیرهک. (۲) مقدم زمانده بولغان
بیک کوب فنی اثرلر یوغالوب و بیک کوب مسلک اونیوتولغانلقلری
معلوم. ابن القیم کوچرگان سوزلر، اوزلری اونیوتولغان و اثرلری
یوغالغان عالملرگه منسوب بولسه کیرهک. بو طوغوروده شاید باشقه
برر وقته اوزونراق یازارمز. (۳) بخارا مکتبلرنده کی رسمی
درسلر ایسخولاستیقندن عبارت بولسه ده عزلتخانه لرده یا توجی بعض
بر درویشلر ناک نظری صورتده گنه بولسه ده حساب، هندسه،
طب و هیئت کی اهمیتلی علملر ایله شغللنولری ده روایت قیلنه در.
مرجانی حضرتلری، بخارا و سمرقنده طورغان و قتلرنده عمرینک
کوبرک قسمینی شوندی عزلتخانه ده طوروجی عالملر حضور -
لرنده و کتبخانه لرده یوروب اوتکارگانلگی استرلیاش قریه سینک
حبیب الله مخدومدن ایشتکان ایدک. ظن غالب، اول هندسه
و هیئت کی علملرنی شول روشده تحصیل ایتکان بولور.

فازانه. اوشبو سؤالارم حقتده «شورا» ده جوابلر یازلسون
ایدی: (۱) ۱۸ نچی عدد «شورا» ناک «مراسله و مخابره» بانبده اولگی
مسلمانارنگ نادان بولغانلقلرنی بلدره طورغان بر جمله بار. بو
سوز عمومی اعتقادغه خلاف توگلمی؟ چونکه بز مسلمانلر
اولگیلرنگ بیک عالم بولوونی، بو کونگی خلقلر آنارغه کوره
بیک توبان قالولرنی اعتقاد ایتمکده مز. (۲) نعمت الله حاجی ترجمه
سنده صالحین غه معلم و امام بولوب باروجی کیلدیارتنگ نیچون
کیری قایتوب کیلگانلگی یازلامغان. آنک قایتوونه سبب یندی
نرسه بولدی؟ (۳) ۱۹ نچی عددده «تاریخ اسلامیت» کتاینه
ردیه یازوجیلرغه قارشو جمله لر بار. مذکور کتاب رد قیلنازغه
تیوشلی ایدی؟ (۴) بزنگ ایله بر یکیت پاراخودده بولدی. برر
اوجیتل یا که معلم بولور دیب فکرله گان ایدک، لکن هیچ وقت
غازینی قالدیمی کیلگانیشی کورگنر صوگنده: «بو، اوجیتل بولور
غده معلم بولورغده اوخشامی» دیب اوزندن صوراشورغه مجبور
بولدی. لکن صوراشوومزدن کولدی و بر سوزده انده شمادی.
اوزی قام روسچه کیونگان، لکن طوتاشدن کتاب قاراب کیلدی.
عجب ایتکان اوزغز شول بولدی: بعض غازلرنی طهارت ایله اوق،
شول آرادوق بعض غازلرنی تیمم ایله اوق. «عذرگرم باری؟»
دیب صوراعاج «عذریم بار، مسافرمن» دیدی. تیمم ایچون
«مختصر» ده سفرنی عذر ایتوب صانامی بیت دیگاج، «مین آنی

اورنبورغ. بزده حاضرنده فامیلیه لر یا روسچه و یا عربچه
یوریدر. (احمدی، احمدوف شیکلی). بزنگ تورک قومی
ایسکی و تاریخی بر قوم بولدیغندن آنلرده فامیلیه بولورغه، لکن
عربچه ده، روسچه ده استعمال ایتولمگان بولورغه تیوشلی.
شونلر ناک فامیلیه نی نی روشده استعمال قیلولری حقتده معلومات
یوقی؟ (۲) بو کونگی حکمت و کیمیا فلری بتون اجسامنک اصلی
بر نرسه ایدیکنی خبر یرره، صو ایله اوت بر برندن فرقسز
ایدیکنی دعوی ایتدر. مونی حکمت خانه لرده بز اوزمزده
آزغنه بولسه ده تجربه ایتوب کوردک. ابن القیم اوزینک «شفاء
العلیل» اسملی کتانبده «قدریه» لرنگ افعال عباد حقتده غی
فکرلرنی سویله گان صوگنده: «جسملر حد ذاتلرنده متحد
بولوب اوت ایله صو آراسنده فرق یوق» دیب بعض محققلردن
نقل ایتدر. مونک بو محققلردن مقصودی البته منطق و کلام
عالملری بولماز. چونکه آنلر بعض بر جسملر آراسنده خدلق
بارلیغینی سویلر و اجتماع ضدینگه بعض جسملرنی مثال ایتوب
کورساتلر. هر حالده علم ترقی ایتوی سبیل بو کونلرده گنه
معلوم بولغان بر نرسه نی ابن القیم و آنک شیخی ابن تیمیه لر
زمانده سویله وچیلر بولووی عجب اش. شونک ایچون شول
محققلر ناک کیملر ایدیکلرنی به سمز کله در. (۳) بو کون سلامت
بولغان بر شاگردی مرجانی حضرتلرنک اونیورسیتتده بولغان
قوراللر ایله سیون بیکه مناراسینک یوکلگن اولچاگانلگی
سویلدر. بخاراده تحصیل ایتوجی مرجانی حضرتلری موندی
علملرنی نیچولک بلگن بولادر؟
عبدالحمید المسلمی.

شورا: ایسکی تورکلر اوزلرنی اوروغ و قبیلهرگه نسبت
یوروب یورتسه لرده عربلر و روسلر قاشنده معروف بولغان روشده
فامیلیه ایله یورولری حقتده معلوماقز یوق. حقیقت حالده بو
کونده معروف بولغان روشده فامیلیه سز یورو خلقلر ناک بیک
واقلانویونه، نسللر ناک بر برینی اونیوتوب یراقلاشولرینه سبب
بولغانلقدن بز تورکلر ایچون بو کونده معروف بولغان روشده
فامیلیه استعمال قیلو لازم ایدی. فامیلیه ناک «اسکی» یا که
«اوف» سوزلری ایله قوشلوب یوروونه حاجت یوق. بیک کوب
خلقلرنگ باروب قوشلا طورغان بر اصل بولووی آگلاشاسه
شول یتدر. کراخ، برخ، شوت نسلدن بولغان خلقلر اوزلرنی

مجلسلرینه صالحن قاراساق بو اش عمومی توگل، بلکه «دین» اسمندن بولغان مجلسلر حقنده در. اگرده بره و «دین» اسمندن توگل، بلکه مجرد بر عرف عادت ایچون گنه مولد مجلسلری یاسه آنده بزنگ بر سوزمزده یوق. چونکه اول کشی اوزلگندن دین توزوچیلردن ده بولمی، اوزینی دین یولینه آچه صرف ایتوچیلردن دیبده حساب قیلمی.

اورسورغ . ۱) یر یوزنده آلتی آی قدر وقتلر کون و شول نسبتده دخی تون بولوب طورغان یرلر بار دیلر. شول اورندهغی مسلمانلر غاز وقتلرینی و روزملرینی تقدیر (ساعت) ایله یوروتسه لر کیرهک. ایندی شوکا قاراب کونلر ۱۶-۱۷ ساعت بولغان بزده ده روزه نی ساعت ایله تقدیر قیلورغه ممکن توگلمی؟ (۲) قرآن کریمده بولغان «انما الحیاة الدنیا لعب و لهو» کبی آیتلر مسلمانلرنگ مسلکسز بولولرینه و دنیاغه التفاتسزلق قیلوب باشقه لرننگ آیاق آستلرنده قالولرینه سبب توگلمی؟ (۳) اسلام دینی باشقه قوملرده تارالوب ده آروپاده تارالا آلامدیغینگ سببی نیندی نرسه بولدی؟

شورا: ۱) علامتله تابلمایغانق سببلی ساعت ایله تقدیر قیلوب غاز اوقولا و روزه طوتولا طورغان یرلرگه. علامت تابولا طورغان یرلرینی قیاس قیلورغه ممکن توگل (بو مسئله نك تفصیلی اصول العقه هم فقه کتابلرنده در). (۲) دینانی ذم قیلوب کیلگان آیتلردن، حدیثلردن الله تعالی رضانی بولمی طورغان اشلر مراد ایکانلگی بیک معلوم بر نرسه در. الله تعالی رضا بولماغان اشلردن صاقلانو مسلکسزلیکگه، التفاتسزلقغه سبب بولماسه کیرهک. بتون باشقرد یرینی صاتوب آلورلق بای صحابه لر بار ایدی. مسلکسز بولسه لر اول قدر بایلق تابا آمازلر، تابسه لر طوتا بلمازلر ایدی. (۳) مسلمانلر جساتلی بولوب اوز آرالرنده محبتلی طوردقلرنده آروپاده ده اسلام دینی یاخشی تارالا باشلاغان ایدی، لکن مسلمانلرنگ بو حاللری اوزاق دوام ایتادی، آرالرینه اختلاف توشوب بر یرینی قره باشلا دیلر. شول سببلی آروپاده دین تارالو اشی طوقتالیدی. بلکه اوز گناهلری شوملغندن مسلمانلر اوزلری تارالوب بتدیلر. «ان الله لا یغیر ما بقوم حتی یغیروا ما بانفسهم».

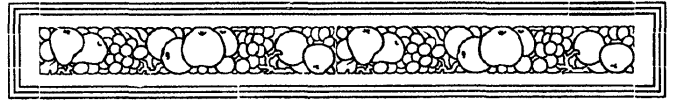

اورسکی . احمد زکی ولیدی افندی «را» ایله باشلانغان تورکی سوزلری یوقلغینی دعوی ایتده در (۱۹ نجی عدد «شورا» دهغی مقاله سنده). حالبوکه لغت چغتای، لغت تورکی عثمانی ده «ر» حرفی ایله باشلانغان تورکی سوزلر کورساتوله و مثال ایچون ده

بله م. لکن مین مختصر امتندن توگل، قرآن امتدغن، قرآن رخصت ایتکان نرسلر حقنده مختصر ایله هدایه ده یوموشم یوق» دیدی. دخی سوز قایتارا باشلاغان ایدک: «افندم! موندی مسئله لر حقنده خبرگزر یوقلغی آکلاشلا، شوندن آرتق سویلی آلمیم معذور کورگزا!» دیدی هم ده همیشه تله سه طهارت آلب تله سه تیمم قیلوب غازلرینی اوقوونده دوام ایتدی. تیمم ایچون مسافر لکننگ عذر بولوی قرآنده بارمنی؟ (۵) ۱۹ نجی عددده مولد و ختم مجلسلری قیلونی قاغوب آنک اورنینه فقیرلرینی اوقوتو، تیمم و عاجزلرینی تریه قیلونی مدح ایتوب یازغانسز. مونلرنگ بر برینه خلاقلغی یوق بیت. هر ایکسینی ده مدح ایتوب یازسه گر یاخشی بولغان بولور ایدی. مولد و ختم مجلسلری ده بتولنه ی فائده سز بولماز. روسلر رازدیستوا بایراملرینی نیندی شهب قیله لر! . . . عبد الحق الچیرمیشانی.

شورا: ۱) اولگی مسلمانلرده علم بولسه، بو علم عمومده توگل، بلکه خاص آدملرده گنه ایدی. بغدادده ابوحنیفه و احمد بن حنبل کبی زور عالملر بولغان بولسه بتون بغداد غوییر ناسنده یازو تانوچی کشی دوا ایچون تابلورلق ده یوق ایدی. «عام، بر طائمه گه گنه خاص بولوب، عموم خلق نادان ایدی» دیگان سوزنگ معناسی شولدر. (۲) کیلدار مذهب نراعسی سیندن قایتوب کیلدی. صالحالین جزیره سینه قرق تورلی مذهب صیوب طوردقلری خالد، بختسز مسلمانلر، سنیلک، شیعلک تعصبی ایله شول جزیره گه صبا آلامدیلر. (۳) «تاریخ اسلامیت» گه جواب یازارغه کیرهک، لکن آچولانوب سوگوب توگل، بلکه یاخشیلق ایله و شوشی عصر ادینه موافق صورتده! (۴) تیمم حکمی نساء سوره سنده ۴۶ نجی آیتده سویله نه در. ظاهرینه قاراغانده اوشبو اوج صورتنگ برنده تیمم ایله عمل قیاورغه رخصت بارلنی بلنه: خسته لک، سفیر، صو بولماغانق. سزنگ ایده شکر آیتنگ ظاهری ایله عمل قیلغان بولسه عجب توگل. (۵) خلق، دین ایچون طوتقان آچه سینی دنیا ایچون طوتقان آچه سندن آیروم یورته و شونک ایچون کوب وقتده: «دنیا ایچون بو قدر بایلق صرف ایتدم، ایندی دین هم الله رضانی ایچون ده آزراق صرف ایتیم» دیب خیرات یولینه ده طوتارغه طریسه در. دین یولینه و الله رضانی ایچون تعیین ایتکان آچه لری مولد و ختم مجلسلرینه کرگان صوک، تیمم و عاجزلر منفعیتنه. علم یولینه صرف ایتلورگه آچه قالمیدر. قرآن کریمنگ مسجد ضرار صالحوچیلرینی ذم قیلوی ده شوشندی اجتماعی ضررلر ایچون بولسه کیرهک. بزنگ شیکلی فقیر خلق ایچون اهمیتلی نرسلرگه آچه قالدیرمازغه سبب بولغان نرسلرنگ هر بری «مسجد ضرار» حکمنده در. بزمولد و ختم

تورکیچه بیتلر کیتورلگان. ولیدی افندی اوشبو طوغروده لطف ایتوب جواب یازسون ایدی. عبدالله المعادی.

مطبعات فخرموسی

افرام: زراعت اشینگ آله کیتووی ایچون اڭ کیرهکلی نرسه آقچه در. ایگنجیلرنگ بتون نرسه لرینی خراب ایته و بتون مشقتلرینک نتیجه سینی بر باد قیله طورغان نرسه «بورچ» در. ایگنجیلرنگ بورچلری بر نظام ایله یورتلمادیکندن بورچغه کروچیلر بتونه ای ایزلوب خراب بولالر. ایگنجیلرنگ بارتابقان آقچه لری، بورچلرینک پروتستیلرینه کیتوب بته وشول سبیدن ماللرندن، کیرهکلی نرسه لرندن آیرلوب خراب بولالر. ایگنجیلرینی شوشندی فلاکتلردن صاقلاو ایچون اڭ یاخشی یول کفالت متقابله ایله شرکت توزودر (بزده گی واق بورچ جمعیلری بولادر). فرانسزلرده موندی شرکتلر اون یلدن برلی دوام ایتهلر و ایگنجیلر ایچون کیتگان فائده لری آیتوب بترلک توگل. اوشبو جمعیت سبیدن ایگنجیلر اول بایلرینه چیکسز پروتستت بیروندن و آنلرغه اسیر صفتنده بولوب طورودن قورتولدیلر. ایندی موندن صوڭ شوشندی جمعیلرینی (واق بورچ جمعیلر) بزده (تورکیاده) ده ییک کوب آچارغه تیوشلیمز.

ترجمان: ۱۷۸۳ نجی یل قریم خانلغی بدی، بتون ملک روسیه ضبطینه کردی. خان کیتدی ایسه ده ملت قالغان ایدی. قریمده بر میلیونغه یاقین «تاتار»، یقاترینوسلاو، خیرسون، بیسارایا غوبیرنلرنده بر میلیون قدر کوچیه «نوغای» بولوب آرالرنده هیچ بر روس یوق ایدی. بتون طوپراق، قرلر، صولر، باقهلر، تاو تاشلر مسلمانلر قولنده ایدی. قریم آلدیغینه ۱۳۰ یلندن آرتق توگل. شوشی آزغنه وقت ایچنده اوز قرلرنده یوروجی و اوز یرلرنده طوروجی مذکور تاتارلر و نوغایلرندن کوبلری منقرض بولدیلر. مونک سببی صوغشلر، وبا هم طاعون کبی خسته لکلر توگل، بلکه مسلمانلرنگ «بوکون- بزنی» ایرته ایچون ایشاک قایغرغان» دیب طوپراق قدرینی بلمی طورولری بولدی. مسلمانلرنگ بر قسمی تورکیاگه هجرت ایتوب تارالوب بتدیلر. ایکنجی طرفدن آزالاب روس مهاجرلری و غسه بایارلری کیلوب طوردیلر. تدریجی صورته طوپراق، اشچی روسلرغه

غسه لرگه کوچدی. یر قسملدی، شول نسبتده آیاقلی مال آزایدی. بتون معیشتلری آیاقلی مال ایله بولغان تاتارلر نوغایلرده منقرض بولدیلر. «طوپراقسز دنیاده باشالماز» بو یر قاعده در. دینانک بتون اشی طوپراقغه باغلاغشدر. طوپراق، الله تعالی نڭ ایگ الوغ نعمتیدر. آدم علیه السلام آلتون کموشدن توگل، بلکه طوپراقدن یاراتولدی. جانلرغه قوت، عمرلرگه برکات بیروچی طوپراقدر. کیرهک باقیچه و کیرهک دالا بولسون، کیرهک تاقر و کیرهک تاشلی بولسون، کیرهک کوب و کیرهک آز بولسون، طوپراقدن آیرلما کز. آقچه کیتارده کیلورده، اما طوپراق، بر کیتسه کیلماز. موندن ایلی یل مقدم دیساتینه سی اون صوم بولغان قریم طوپراقلرینک بو کون دیساتینه لری اوچیوز سومدر. ایلی یلدن صوڭ مونلر مڭ صوم بولورلر!...

سروت فنونه: «اتحاد و ترقی» بیان نامه سی ایچنده، موندن صوڭ تجدد یولینه کرو، معیشت ایله موافق بولماغان ایسکی فکرلرینی تعدیل قیلوب اقتصادی اشلمزنی توزه توکبی شیلردن عبارت فوق العاده مهم ماده لربار. اگرده «اتحاد و ترقی» شوشی وعده سینی یرینه کیتوره آله بزنگ استقبالمز امیدیدر. ایندی بزنگ ایچون آروپا مدنیتینی قبول قیلودن باشقه چاره قالمادی. مونی ایسه هر بر درست فکری آدملر مز اعتراف ایتهلر. اوشبو ماده مطلقا عملگه قویلودرغه، آکسز و قارشسی هم متعصب خلقلرنک مرلداولرینه اصلا و اصلا قولاق صالمازغه تیوشلی. قارا خلق فکری ایله یوروومز بزنی هلاکت چوقرندن باشقه اورنغه آلوب بارماز. بو دنیاده راحت یاشامک ایچون اهالینگ اقتصادی ترقیلری، صنایع و تجارتنگ کوچله نووی کیرهک. اسلام دینینی قوتله و فکری ایله خلقلرینی همیشه ایسکیکگه سوره وچیلرگه، اوشبو اشلرینک آبو خدمتی ایدیکنی ده آکلاتورغه کیرهک. آروپاده تیلیفون استانسهلرنده عموما قزلر خدمت ایتهلر حتی بو خدمت آنلرغه مخصوص بر امتیازدر. یاخشی بوله لرده و یاخشی هوالی اورنلرده اوطوروب مونلر، نی قدر آقچه تابالر. ییک ینگل بولغان شوشی خدمت ایچون آغی ایللیشار صوم آوچی قزلر بولادر. بزنگ استانبول شهرنده گی تیلیفون استانسه سنده خدمت قیلور ایچون تورکیچه، فرانسزچه بلوچی قزلر کیرهک. لکن اوشبو خدمت ایچون قزلر تابلمی. مونده کیلوب خدمت ایتارلک قز آروپاده حسابسز کوب، لکن آنلر تورکچه بلمیلر، شهرمزده بولغان روم، ارمن قزلرینک ده تورکچه بلولری استانسه ده خدمت ایتارلک درجه ده توگل. تورکلر آراسنده فرانسزچه بلوچی و استانسه ده خدمت ایتارگه قوللرندن کیلوچی قزلر کوب، لکن

لکن بو آدملرنک هیچ بری اوزلرنک مقصودلرینه یته آلدیلر، قارشولرینه چیقغان مانعلر سیندن مغلوب بولوب قالدیلر. شولای بولسه ده مونلرنک نسللری کیسلمادی، مونلر منقرض بولمادیلر. سونورگه تیوشلی حاللرمنک بریسی شولدر. بزده همیشه همت اهللری، غیرتلی آدملر بولوب کیلر. اول وقتده بزنگ امیدمز، مقصودمز مملکتمزنی مشروطیتلی بر دولت یاصاودن عبارت ایدی. « مشروطیت بولسه، هر نرسه بولاچق » دیب بله در ایدک. مشروطیت بولدی. بو اش البته بر غالبلق ایدی. لکن اش بتمادی، هر نرسه بولمادی، بلکه طریبشورغه و ذهن صرف ایتارگه بیک کوب نرسه قالدی. مملکتمزنگ احتیاجی بیک کوبدر. مملکتی اصلاح قیلور ایچون درست نیت ایبه طریشو، آرمی طالعی شونک اجتهادینی کورو کیرهک. بزده شوشی اش آزارق.

الیهول . یر یوزنده بولغان صوغشلرنی بترو، حکومتلر آراسنده بولغان دعوالرنی مصلحت ایبه آیرو حقدغه فی فکریلر یاکی مدنیت اثریدر. اوشبو حقدغه کوب جمعیتلر تأسیس ایتلیدی و کوب اثرلر ضیع قیلنوب تارالیدی. حتی ۱۸۹۹ نجی یلده آوروپا و آمریکا حکومتلرنک اجتهادلری ایبه « لاهی » شهرنده « صلح مجلسی » اسمی ایبه الوغ بر مجلس تأسیس قیلندی و یر قدر مادهلر حقدغه قرارلر بیرلیدی. اوشبو صلح مجلسی ایچون دیب آمریکا بایلدنندن قارنهجی ۵۶۰۰۰ آلتون مصرف طوتوب « صلح سرایی » اسمنده عجایب روشده گوزل قیلوب بر سرای بنا ایتدی، اوشبو یل آوغوست آینده مذکور سرای آچلوب صلح مجلسینه بیرلیدی. لکن شوشی اشلردن نیندی نرسلر کوتوله؟ یر یوزنده صوغش بتارمی؟ دولتلر، عسکرلرنی آزیتورغه ممکنک تابارلرمی؟ یوقسه آدملر اولدهگی کیبی همیشه بر برینک قانلرنی ایچوب طورلرمی؟ بو سواللر که ایجاب برله جواب بیررگه قولمزدن کیلمی. انسانلر شوشی طبعیتارنده طورغان مدته صوغشسز طورلر دیب بولمی. صوغشدن طوقتار ایچون دوغش قیلورغه، عسکر جیارغه حاجت بار. شونک ایچون موندی جمعیتلر، اوزلرنک مقصودلرینه ایرشورلر دیب بلمیمز. شولای بولسه ده بو جمعیتلر و مجلسلرنک فائدهلری بیک کوب. مونلرنک همنلری سیندن صوغشلر بتونلهی بتاسه لرده بر قدر آزایور، اختلافلر بر آز بتار، دعواچی حکومتلرنک آشغوب صوغشغه کرشماولرینه سیبلیگی بولور. انسانلر « صلح سرایی » صالدر وچی قارنهجیغه تشکر قیلورغه بورچیلر در.

بزنگ ایسکی فکرمز و عقیده مزگه کوره مسلمان قزلری موندی اورنلرده خدمت قیلوب یورولری یارامی. ایندی شوشی آوزغه توشکان آچه دن ده ایسکی فکرمز سبیلی مسلمان قزلری محروم طورسونلرمی؟ آناطولیده خاتون قزلر یارتی عمرلرنی قزلرده آشلق اشنده اوتکارلر موندن مانع یوق، هیچ کیم مونی عیب صانامی، اما استانبولده تیدفون استانسهنده خدمت قیلو قزلرمز ایچون عیب صانالسون ایش! . . .

سراج الاخبار (افغانستانده « کابل » شهرنده). « مکتب فنون حریه شاهانه » شاگردلری حضورینه شاهزاده حضرتلری تشریف ایتوب بعضیلرندن سوزلر صورادی و سوکندن غایتده اثرلی صورته شاگردلرگه خطاب قیلوب: « بو کون بتون یر یوزندهگی مسلمانلر مصیبت و فلاکت آستنده ایدیکنی بامواجی بولماسه کیرهک، بو فلاکتلرنک سببی جهالتمز و غفلتمز همده اسلام دیننک قدرینی باماموز، وطن محبتی نی ایدیکندن خبرسز لکمز بولدی. ایندی موندن سوک شوشی نرسلر حقدغه مساهله قیلومز یاراماز. سز موندن خبردار بولکوز! » دیدی.

شورلر . بزنگ بیک یا گلش فکرتلرمز بار، شول فکرتلرنک ضررلرنی هر کون کوروب طورامز. لکن ضررلرنک قایسی طرفدن کیلوینی بلمیمز. شونک ایچون ده دوا قیلو قایغوسینه کره آلمیمز. بزنگ عقلمز و فکرمز اوز یرلرنده بولسه ایدی یاخشی نصیحتلرنی تکلار ایدک و شونک ایچون ده بو قدر خور و حقیر قالمز ایدک. قزلرمزنی اوقوتوغه خلاف طورومز شوشی یاگلش فکرتلرمزگه بر مثال بولورغه یارار. بو ضررلی فکر بزگه آتا بابدن میراث بولوب قالغان ایدی. « قزلر غاز تیره سینی بلسه لر یته، باشقه نرسه کیرهک توگل » دیگان فکر بزنگ ذهنلرمزگه حتی بالا و قتمزدن اورنلاشوب کیله در. دنیادنده « دین » دنده خبرسز بولغان آدملرمز مجلسلرده و یورگان یرلرنده: « قزلرنی اوقوتورغه تیوش توگل » دیب نصیحت ایتلر حتی قزلرنک اوقورغه، یازارغه اوگره نولری حرام ایدیکنی سوبله و (شریعت که افترا قیلو) دن ده اوایلیر. علمنگ لازم بر اش ایکانلگینی، دنیاده طورر ایچون، اوقورغه، یازارغه بلو لازم ایدیکنی ایندی دنیانک احقرلرینه قدر تمام آکلادیلر. شوشی علم ایرلرگه گنه خاصمیدر؟ الله تعالی، خاتونلرغه علم اوگره تودن منع ایتکانی بارمی؟ . . .

طنین . تورکیانی یاکی حیاتغه کرتمک، اداره سینی توزه تمک نیتی ایبه خدمت صرف قیلوچیلر الکلندنده یوق توگل ایدی.

باشسز حکایه

(باشی اوتکان نومرده)

ساره (بیک قایغوغه قالبوب): سین آییق بیت زاهد! مین قورقا باشلادم ئلی، سین آییق خالده شول رهوش ییکله ییمه گان بولساگ یارار ایدی.

زاهد: سین مینی چنلابده ایسرنک دیب بلدکمینی؟ مین آیتمه سم سز مینم اچکانتی سیزمه گان ده بولا ایدگر بیت. تیک، ایشکدن کرگان وقتده فورازقه بیک آرنده بولغاچ، بولار باری بر بله لر ایندی دیب مین آلدن آیتوب قویدم. شولای ایتسهگ بر آز ییکل بولغان کبک بولا اول.

ساجلرن صپروب آرتقه سالاده اوزی ساره گه تابان بورلوب قابرغان یاطا. بیک تیران اویغه قالبوب، ایزوی بله ن اوینارغه طوتونا. ساره بیک دقت بله ن زاهدنگ اوسته قاراب طورا، طوراده چنلاب یاگیدن سوزگه کریشه.

ساره: سین چنلابوق آیته سگمی، زاهد؟

زاهد (بر آز قایغولی طاوش بله ن، اوزوب): چنلاب، ساره طوتاش، چنلاب... سوگ مینم کیتومدن سیکانی ضرر کیله؟ باری بر توگلمنی، ساره طوتاش!

ساره (بیک قایغولی بر طاوش بله ن): شولای کوره سگ، ییلگولی، باری بر توگل!

ایکیسی ده بیک اوزاق اویغه قالبوب سوزده شمی طورالر. بر آزدن سوگ بیک کینت ساره زاهدنی صوغشقه بارماسقه دیلی باشلی.

ساره: زاهد، سین مینم بله ن عمرلک دوست بولورغه تلمسک؟ Просто دوست بولورغه! تلهسهگ مین سیکامونه نرسه آیتمه کچی بولامن: - سین بارما، زاهد، بو صوغشقه، بارما! بر طاری دن بوتقه بولماس، بته لر ایکان- باری بر بته لر. مین ئلی آلیوق بولور دیبده اویلامیم.

زاهد: سین بله سگمی، ساره، بو صوغشنگ نیندی اهمیتی بولاچاغن. بو بیت تورکار ایچون یا قالوده، یا- بتو مسئله سی. اوطوز- قرق... باشندتوق ایسابله سهگ یوز یلردن برلی حاضرله نوب کیلونگان بر صوغش. بو صوغشده تورکار یا بته لرده یا- قالالر.

ساره (بر آز کولکوگه تارقالچی بولوب): شولای ایندی

اول ایکنک برسی: «یا بته ده یا یوق».

زاهد (بیک جدی): آلائی توگل شول. بونده شونک چن معناسی بار. تورکار یا بته لرده یا- قالالر.

ساره: خوش، سین باروب نیشله مکچی بولاسگ سوگ ایندی؟ زاهد: اوستمده بولغان بورچمنی اوتیم. قولمدن کیله ایکان یاردم ایتیم، کیلمی ایکان- جانم جهنم گه...

ساره (بر آز کولوب): العیاذ بالله دیگن!

زاهد: جنتمی، جهنمی- آنک اول قدر اهمیتی یوق. بورچ دیگان بر نرسه بار. تورکارنگ تاریخی بر قیونلقغه توشکان وقتلرند، ایکنچی بر عبارده بله ن ایتکانده: ۶ یوز یل حکومت

سوروب طورغان یوک بر اسلام خلدنه لگینگ یاوروبادن چغارلورغه، بتون دیناده اسمی بترلورگه طورغان وقتده بزگه، مسلمان- تورک خلقینه قاتناشمی قالورغه یارامی. گناه!.. صوغشده اشترک ایته آلمیز ایکان، هیچ بولماسه صوغش آرتنده طوروب یاردمسز، حمایه سز

قالدرلغان آورولر بله ن بوغازندن قانلری، قارتندن اچه گیلری آغوب یاتقان مجروحلرته یاردم ایتهرگه تیوشدیز. بله سگ سین کیچه قرق کلیسه اطرافنده کومو خلق توشه لگان!... بارده چن بیت شونک، بارده چن! «ر. و.» غزته سنده یازلغان خبرگه قارا-

غانده ده قوط اوچقچ بر جان حسابی. شونک اچنده جانی آچینوب یاردم ایتکان بر دوقتر، بر سانتار (طبی یاردمچی) یوق، دی.

حاضر هر یرده تورک عسکری طبی یاردم بولماغانلقدن صوغشقه کریمی، تیک طورغان یرندن قریلوب یاتا. بر پولوقه بر کشی آورو یته، شول بتون پولوق نی آلوب کیته.

ساره: سوگ، بیت، بارغان بله نده بر اشدده قیلوب بولمی. باری، دورت یش کشی جیولوب بر هیث بولوب باریق ده ایندی- آندن نی چغا؟

زاهد: یوق، ساره طوتاش، اش آنده توگل، مونه نرسه: بتون شهرلرده اوقی طورغان استودینتلرنی جیساگ یوزگه

طولا. قورسیسه لرده، شبهه سز. شول قدر بولاچق. بولارنگ قایسی طبیه، قایسی فیلدشرلق مکتبده اوقیلر. خورلق بیت،

یاردم ایتیم دیگان بر جان یوق! ایسه یینه ده کرعی. Просто حس یوق، حس!.. اسلامیت یوق ایکان- تورکلک بار. تورکلک ده

بولماسون، بزنگ «قوسماپالتر» آنی ده طایماسونلر- انسانیت، نهایت- انسانیت بار! انسانیت حسی بولورغه تیوش توگمو؟..

دیناده خلق وجدانی، قرداشلک حق، ناموس، حمیت، غیرت دیگان نرسه لر بار. بزده نرسه بار؟ بز تولگان، بتکان!.. تولهرگه

بته رگه تیوش!... یاشی طورغان خلقده روح، حیات اثری، رحیم، شفقت، مرحمت دیگان نرسه بولا. بزده نی بار؟...

طرفدن قارا طاغ و یونان عسکرلری تورک و اسلام جماعتن قرا باشلادیلر. آیوا- یوق. ایر بولسون، خاتون بولسون، قز و بالا چاغا بولسون بارده توشهله. بارده آتولا. بارده صویولا، بارده تحقیر و جبر ایتوله لر. دنیا ده تورک و مسلمان جانی قالماسون دیب ققرا لر. هر طرف شوگا یاردم ایته... ایری صوغشقه - خاتونی صوغشقه بارا. آخی، قاراسی، استودینت، پرافیسوری صوغشقه بارا. ۱۳ یاشلک صبی بالترینه قدر قلیچ کوتاردی. هر قایوسی اوز قرداش، و اوز قانداشترینه یاردم ایتهرگه بارا لر. اولغنه توگل ایک قارا بر موژیغندن. آلوب ایک ضیالی و ایک کیگ بر فکری بولورغه تیوشلی بولغان پرافیسورینه قدر آیاصوفیه باشنده بولغان آینی توشروب آنک اورنینه صلیب قویونی غنه اویلی. حقیقت حال مونه شول. بزنگ بو کونگه قدر «ایدیئال» یاصاب یورگان عالی مکتب طلبه سی بله ن عالی مکتب پرافیسورلری آراسنده یله دین و ملیت تعصبی بار. همده ایک قاتی و ایک قزووی بار. کوز آلمزده: هر آته بر هیئت کیته. هر آته واغون، واغون عالی مکتب طلبه لری صوغشقه، اصلاولرغه یاردمگه بارا لر. قایسی کوکلی بولوب، قایسی صلیب احمر فرقه سی بولوب بارا. بز شولارنی کورمیزمونی، کوره بز. کوروب بارمیز. بزده قرداشلک حسی، غیرت، حمیت، ناموس دیگان نرسه یوق... کچه مین ایسرك توگل ایدم. آییق ایدم... طوغریسی مین آینودم. آگا قدر ایسرك بولغانن، مینی «شومی ماریسه!» اویغاندی. اویاطمو، توگمو؟ - سزده حس دعوا قیلاسز، سزده، مسکین - بیچاره خالاتچیلر... سزده طویغو دعوا قیلماقچی بولاسزمو؟ - دیلر. مین بو سوزلرنی آیتکان وقتده قایده کرر اورغنی طابالمادم. یر یاریلوب تیشک بیرسه کررگه حاضر ایدم. بولمادی. اچدن طندم. آرمزدن کیتوچیلر بولسه، بو سوزلرنی ایشتو اول قدر آورده بولماغان بولور ایدی. یوق، برگنده کشی یوق! تکرار آیتهم: دنیا ده خلق روحی، قرداشلک، ملیت حسی، ناموس هم بورچ دیگان نرسه لر بار. بزده نرسه بار؟ آیت شونی، ساره طوتاش: بزده نرسه بار؟!... بز کم بولاجق، کم - بز؟ شونی بولورگه وقت توگمو ایندی! بز بو ایانسزلق، ایدیا لسنزلقنی طاشلارغه وقت... کیچه ایده شلر مینی «ساتیمینتالیزم» بله ن عیبه دیلر. سین بزدن آرتق بر ساتیمینتالیست بولونی طلب قیلاسک، دیدیلر. لکن صاف وجدان و صاف طبیعت صاقلاب قالغان بر خلق آراسنده بو حدلی گنه «ساتیمینتال» بولماغان کم بار؟ بارده «کتاب سوزلری»... «ریالی» دیب او قوب یورگان روس ایده شلری، اصلاوانلر نیشه دیلر؟ آلا رده ساتیمینتاللق بله ن گنه قوزغالدیلر مو؟

یاشی طورغان خلقده قهرمانلر، داهیلر، فدائیلر چغارغه، «غاد ریبالدی»، «ژانادارق» لر بولورغه تیوش. بزده نی بار؟! آیت شونی: بزنی حاضرگی «وحشی» یاورویا قوللغندن قوتلدرای طورغان، نرسه بار؟!... عادتده ایسکیلرده متین بر فانائیزم - تعصب بولا. بزده اولده یوق. تعصب - فانائیزم نی مین ناچار اش دیم. آنک کوچ قوتینه اشانام. قرون وسطی ده غی صلیب واقعه لری بله ن بازارسکی، مینین لرده غی، فرانسوز خلقن مسکاودن قوب چغارغان روس خلقی نك تعصب، وطن حسیاتن کم تقدیس قیلمی؟ بزنگ پچان بازاری بله ن بورک بازارمزده نی بار؟! برنی یوق، باشمی کیسه رگه بیره من - یوق! آلا رده کوگراگان صاوری جیتک بله ن طنچیفان صاصی بورک بارا... یوقسه بتون بالقان طاوولی تورک قانی، اسلام گوده سی بله ن توشه لگان بر وقته آلا ر توزوب طورلر ایدیعی؟... بز یاورویالیرنی خطا توشونه بز. بزنگ قاراشده آلا ر جانسز، ایانسز، ناموس، وجدان دیگان نرسه نی بلمی طورغان، طاش کوکلی، یاغز اوز راحتی و اوز لذتی ایچون گنه یاشاگان کبک کورینه لر. شولای توگمو؟ سین فاضل بله ن صالحف نك سویله گانن ایشتمک نك باردر بیت. آلا ر نی دیلر؟... یوق شول ثلی، آلا ر آدانغان اقتصاد، اجتماعیات زمانلری، کیلمه گان. آلا ر ظاهرده غنه شولای. اما چننده... آلمزده طرابلس - ایتالیان صوغشی بولدی. ایتالیانلر تیک طورغان معصوم عرب خلقینی کوچله ب، قلیچ بله ن، اوزلرینه قول ایتهرگه طوتوندیلر. تکرار آیتهم - قول ایتهرگه. برده باشقه ایچون توگل! مکر، اون مکر جانلر، مکر، اون مکر آدم باشلری، معصوم مسلمان مونی کیسولدی. شول وقت بزنگ کونکان امیدلر قایده کیتدی؟ قایسی مملکت ساتسیالیستلری چغوب بو وحشت و بو ظلمغه قارشی صوغش آچدیلر؟ یاخود نیندی بر صلح جمعیتی چقدی ده جدی بر طاوش بیدی؟ بارده صوصدیلر...

اولغنه توگل، بتون خریستیان دنیاسی آیاقغه باصدی. مدینت نامینه طرابلس عربلرن تمیل ایتهرگه، اوزله شدررگه، - ассимили ровать ایتهرگه کیره ک بولدی. متعصب، اورتا صنفلرغه توگل، ایک ضیالی و ایک کیگ بر فکری دیگانلرینه قدر قلیچ کوته ررگه طوردیلر. حاضر تورک - بالقان صوغشی بارا. دورت دولت بر تورکیه اوستینه هجوم قیلدی. قایسی بر جمعیت طوروب بو مظلوم تورکلرنی حمایه قیلاجق، دیسز؟

بلغار پادشاهی فریدناند صلیب محاربه سی (جهاد مقدس) اعلان قیلدی. بتون دنیا بلغارلری صوغش میدانیه جیولدیلر. بتون اصلاو بالالری آیاقغه باصدی. بر طرفدن صربلر، ایکنچی

بیرمه سکه آیه. سوکندن طاغن کوکلی یومشاب ایکی کوزندن قاینار یاشلرن آغزا آغزا ساره نك قوچاغنده قالا. . . ییک اوزاق بر، برسینگ یت آلمالینه یتلرن قویوب یاتقاندن سوک ساره طوروب کوز یاشلرن سورتورگه طوتونا. ایکیسی ده بایتاق سویله شه آلمی طورالر. ایکیسی ده برنجی مرتبه چن کوکندن بر برسینه چن هم صاف بر محبت حس ایتله. ییک اوزاق ایکیسی نك ده کوزلرندن یاش طیولا آلمی. یغیلر- قووانالر. . . بولای هیچ بر وقتده بولمی طورغان بر لذت حس قیلرلر. . . یغلاب یغلاب طویغاندن سوک طاغن کولوشوب سویله شرگه طوتونالر. بو کولو، بو سویله شور آدم بالاسینگ عمرنده بر کیله یا کیلمی طورغان تاتلی محبت لذتلی بلن طولا؛ بونده یالغان، (فالشی) دیگاندن بر اثر قالمی. الوکگی حاللر، بوندن بر- ایکی مینوتقنه الوک سویله نگان قورقچ صوغش حاللی- بارده اونطولا، بارده تاتلی محبتکه آیه نه لر. . . بارده بر آز یوغالوب طورا. . .

ساره اورتندن طوروب قایتورغه جیوغاقچی بولا. زاهدنگ ایکی قولن برگه قصوب سلک، سلک کتیرگه رخصت صوری. - یه، یتهر ایندی، زاهد، مین سینی برده بولای بولور، دیب اویلاماغان ایدم. . . ساعت نیچه ایکان؟

زاهد (کوز یاشلرن سورت، سورت): ایندی ساعت نیک کیره ک؟

ساره (تیره زده دن کورینگان کون یاقوسن کورسه توب): قارا، زاهد، تیره زگه قارا! کون یندی یاقتی بولغان، ساعت نیچه بولدی ایکان؟ . . . سین اوشیسگ شیکلی، زاهد، یانبوب یاتاسکمو ئلله! . . . خوش صاو بول، مین قایتیم ایندی! طوروب کورشمکچی بولا. لکن زاهد یبارمی. قولندن طوتوب طاغن اوطورتا.

زاهد: قایده آشفاسک، ساره، باری بر یت حاضر ایندی یوقلی آلمیسک! مینمده یوقو آچیلدی.

ساره: قایتورغه کیره ک، اورنوقلر حاضرله مه گان. زاهد: یه، مین کیتکچی بر آز اوقومی طورساکده یارار ایندی. (یک قایغروب) ئلله قایتا آلاز، ئلله - یوق! . . .

ساره: زاهد! سین همان کیتو فکرنده منی ئلی؟ زاهد: کیتمه سکه دیب سویله شکابز یوق توگمو سوک؟

ساره: مین ایندی قالاسک، دیب طورام. . . (یالینوب) قال ایندی زاهد، قال! بولمی ایکان، برگه جیولوب باربرز.

زاهد: یوق، ساره طوتاش. یوق! . . . Ръшено безъ поворотно!

(دوامی کیله سی نومرده) کیتر بکر.

آلارده عییلر منی؛ اونیورسیتیت - علم منبعی، فن، اقتصاد اورونی. حاضر آنده کم قالدی؟ درس اوقیم دیب بارغان کم بار؟ یوق، ساره طوتاش، یوق! وقت شوندی، تاریخی مینوت کیلگان. . . استودیوتی صوغشقه، پرافیسوری صوغشقه. ضیالیسی صوغشقه، ضیاسزی صوغشقه، ایری صوغشقه، خاتونی صوغشقه. ۱۲-۱۳ یاشلک بالاسینه قدر صوغشقه بارا. مونه قرداشلک حسی نیچک بولا. . . یوق، ساره طوتاش، یوق! . . . نی یوق بزده یوق، ئولگان، بتکان، ئوله رگه، بته رگه محکوم! . . .

زاهد، شول سوزلرنی ایتوب بته رتمه سدن یغلارغه طوتونا. ساره آبدراب قالا. اول طوقتا توب زاهدنی یوواتماچی بولا. زاهد اوزیلوب «یوق، یوق! . . .» دی. باشقه بر سوزده قایتاره آلمی. قابلانوب اوکسوب یغلارغه طوتونا. . . ساره ایکی قولی بلن قایروب زاهدنگ یتینه قابلاغان قوللرن آیورماچی بولا. زاهد آنک صاین یوزن توبه ن قابلاتوب یاطا. نهایت ساره حالدن طایوب، زاهدنی بولای قزغانورغه طوتونا. ایکی قولن بر یرگه کیتروب آبدراب قالا. بر آزدن سوک بورولوب، سوزگه کریشه.

ساره: زاهد. سین بو کون صاو توگل، не нормальный یوقلاماغانسک، یوقلارغه کیره ک! . . .

زاهد (کینه ت باشن قالقتوب کوز یاشلرن سورت، سورت): سین ده مینم کوکلمنی جراحیله مکچی بولاسکمنی، ساره طوتاش! . . .

ایش ده مین «صاو توگل». صاو- مین ساره طوتاش، صاو! . . . ساره: نیک سوک یغلارغه! کیره ک ایکان - طوتابزده کیته بز.

زاهد: سین بلمیسک، ساره طوتاش، مینم اچمه نیلر بولغان بلمیسک!

ساره آبدراب زاهدنگ یوزینه باغا. زاهد ییک نق ساره گه قاراب طورا، طوراده طاغن کوزینه طولی یاش کیلوب یغلارغه طوتونا.

ساره: نیک بلمیسک زاهد، نه، نیچون بلمیسک؟ زاهد (آفرغنه قوللری بلن کوز یاشلرن سورتوب): باریسی

ایچونده ساره طوتاش. . . باریسی ایچونده. . . ساره: ئلله مینم ایچونده طاغن؟

زاهد: سینک ایچونده ساره طوتاش، سینک ایچونده یغلیم. . .

ساره کولمه کچی بولا- کوله آلمی. ییک کینه ت بر زور شادلق بلن زاهدنگ ایکی قولن آیروب حاکمانه صورته کوکره

گینه یاتا. ایکیسی ده ییک اوزاق بر برسینگ کوزلرینه قاراب طورالر. زاهدنگ طاغن ایکی کوزندن ملدره ب یاش کیله باشلی.

شونی کورگچده ساره کوچله ب، بتون آورلنی بلن زاهدنگ کوکره کینه یاطوب اوبه رگه طوتونا. زاهد باشده اوبه رگه

اوستنده يورى طورغان پاراخودلردن ۱۰ پاراخود كيلوب «ۋالتورنو» نڭ ۵۲۱ كشيىنى قوتولدره آغانلر. ۱۰۰ قدر خلق هلاك بولغان. صوگندن پاراخود اوزى ده باتقان.

حوادث

ايكى اوج يلدن بيرلى قافقازده مشهور بولغان سليم خان، اوتكان سنتابرنڭ ۲۵ نده داغستان پولقنده آفتسار كياروف قول آستنده غى آتلى عسكرلر طرفندن اولدرلمشدر.

«كييف» شهرنده به يليس فاميليه لى بر يهودى دينى نيت ايله بر روس بالاسبى اولدروده عيله نوب تورمه گه يابلغان ايدى. سنتابرنڭ ۲۵ نچى كوتندن باشلاب كييف آقروژنى صودنده شونڭ اشى قارالا و هميشه دوام ايتهدر.

الهبائرى باشلاب ترتيب ايتلوگه ۱۵۰۰ يل طولو و ارمنى تلنده برنچى مرتبه كتاب باصلوغه ۴۰۰ يل طولو مناسبتى ايد. ارمنلر، شوشى، كونلرده زور بايرام ياصيلر. مونلرنڭ بايراملرى ايسه قوش قورتلڭ جانلرني قيبو و حيوانلر اوله تى بولودن غنه عبارت بولماز، بلكه اوشبو مناسبت ايله اوز قوملرني مخصوص مکتبلر و هنر يورتلرى آچارلر، اجتماعى و اقتصادى كوتارلورلرني يوللر حاضرله رلر. ارمنلر «بويلى» ياصارغه وير يوزنده ياشارگه حقلرى بولغان بر قومدر.

اوتكان سنتابرنڭ ۲۲ سنده «مسقط» سلطانى سيد فيصل بن توركى وفات ايتدى واورنينده اوزبنڭ الوغ اوغلى تيمور اوطوردى. سيد فيصل ايسه ۱۸۸۸ نچى يلده تخت گه چققان ايدى. (مسقط، عربستانڭ جنوب شرقيسنده چككسه گنه بر اسلام حكومتيدر). مسقطده الوغ اختلال دوام ايتهدر. ۶۰ مڭ قدر عرب عصيان قلدوب مملكت نڭ كوب اورنلرن اوز قوللرني آغانلر. پايتخت «مسقط» نى تهديد ايتهدر. سلطان بونلردن صاقلانو ايچون انگلتره حمابه سنه كررگه مجبور بولادر. انگلتره، بر عصر الك زور اسلام دولترنلر صانالا طورغان زنگبار سلطانلغنيڭ پايتختى بولغان زنگبار آطه سن مڭگوگه گيرمانياغه طابشر ادر.

انگلتره نڭ «روتيردام» شهرندن آمريقادهد «نيويورق» غه يولچى توياب كيتكان «ۋالتورنو» اسملى پاراخودده سنتابرنڭ ۲۶-سنده اوت چققان. چيقسز تيلغرام ايله ياردم صور اوپنه كوره ديكر

وفاتلر

هورسبير خانم وزيرووا

قافقاز اديبلرندن باكولى نجيپ بك وزيروفنڭ خاتونى خورشيد خانم، اوتكان سنتابرنڭ ۱۵ نچى كوتنده وفات ايتدى. جنازه سنده بيك كوب خلق بولوب، قافقازده غى اسلام مطبوعاتى، مونڭ وفاتى ايچون تأسف قياوب يلزديلر.

حسين شامل

قريمده «خارجيه» قريه سنده معلمك ايتوچى حسين شامل افندى توقتارغازى اوغلى اوتكان سنتابرنڭ ۱۷ سنده بر ظالم طرفندن شهيد ايتولديكنى «ترجمان» ده اوقودق. بعض شعرلرى و بعض بر سؤاللرغه بولغان جوابى «شورا» ده نشر ايتلگان ايدى. قلمى بيك گوزمل، عبارتى آچيق ايدى. باصارغه فرصت يتمگان بر ايكى شعرى بار، دوستلرني و «شورا» اوقوچيلرغه تعزیه و يادكار بولسون ايچون مذكور شعرلرني كيله چك عددلرده درج ايتسه كيرهك.

ابراهيم باسماقوف

اوشبو جاي كوتنده «وقت» اداره سنده خدمت ايتوب طورغان ابراهيم افندى باسماقوف، اورنوبورغ شهرنده وفات بولوب ۹ نچى اوكتابرده دفن قياندى. ابراهيم افندى پينزا غو بيرناسى اينصار اويازى «اورلهدم» قريه سنده امام يوسف اوغلى بولوب «اوپا» ده «عالیه» مدرسه سيني قام قياغان ۲۰ ياشلر نده ياش بر يكت ايدى. يكميرزا امضاسى ايله باسماغان «شورا» ده بعض شعرلرى بار. الله تعالى رحمت ايتسون و قالغانلرغه صبر بيرسون!..

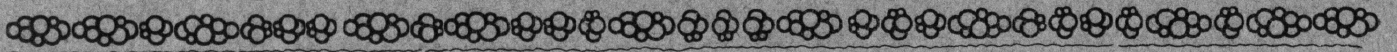
محررى: رضاءالدين بن فخرالدين.
ناشرى: محمدشاکر و محمد ذاکر راميفلر.

«شورا» اورنوبورغده اونه بشمه كونه بر هفقانه ادبى، فنى و سياسى مجمره دره.

ТАКСА ЗА ОБЪЯВЛЕНИЕ: НА 2-Й СТРАНИЦЕ СБЛОЖКИ
30 КОП., НА 3 И 4 СТ.—20 К. ЗА СТРОКУ ПЕТИТА.
Адресь: г. Оренбургъ, редакция журн. „ШУРО“.

آبونه بدلئ: سنه لك ۵، آتئ آيلقئ ۲ روبله ۶۰ تين.
«وقت» برلن برگه آلوچيلرغه:
سنه لك ۹، آتئ آيلقئ ۱ روبله ۶۰ تين در.

اداره : —————

- «عبد السلام مېتىنك خاطرہ دفترى»، «اويغانو ويا گالق تاريخى» اسملى مقالهلر اورن آزلغندن بو عددگه كرمى قالديلر.
- عبدالحق افندى گه : باصلور.
- گلچهره خانم آشروا جنابلرته : خاطرگه آلدق ، انشاءالله چارهسى كورلور. مگرده «شورا» نك نوميرلرني حيوب باروگر ياخشى بولور. آنك بعض بر نوميرلرني يتوب بارا ، زور مصرفلرغه حاجتلى بولديغندن بئكان نوميرلرني يا گادن باصدرو ممكن بولمى .
- امام محمد صلاح افندى گه : مقاله لرگرنى او قورغه هنوز يتشه المادق .
- اوشبو مقالهلر باصلورلر : آيىق خواجه الكاشغارى ، «نيژنى» ده بولغان آثار تاريخيلر .
- ذاكرخان افندى الحانوف گه : آدرسگرنى يوغالتدق ، شونك ايچون يياروب بولمادى . معذور كوڤرگا!

محبت الله حضرت طوغرىسندىغى شعرلرني هر وقت اوقوب هم ضرب مثل قلوب آلمش ايدى . اوزى كيوم سالومده وباشقه اشلرده بيك بخته بولديغندن كاوشى ياكه آرباسى قيشايغان كشيلا گه « اوشبو قرن يازين يورونى قويكر : تازه بخته يوروگه طرشكرا » ديب مطايه قىلا طورغان ايدى . اوزين تضليل ياكه... قىلغان كشيلا نى ده انعام احسانلارن محروم قىلماغان نعمت الله حاجى ، آقوللانى آندى سوزلرني ايچون قبول ايتمادى ديكان سوز مرحوم حاجى حقنده جنائت واحتمالدىن بيك بعيددر . تله سه نيندى ملتدن بولسون ، تله سه نيندى طبعلى كشي بولسون ، نعمت الله حاجينك ايشكندن محروم كيتمادى ديب جزما ايتيه آلامز .

امام عبدالغنى ابن ملا عبدالكريم «پاولودار» .

اداره : بو مکتوبدن بر فائده حاصل بولدى : اولده شاعرلر ايله صحبت ايتوى و آللردن تفتيه و و آشقازار كويلرني ، كويله توب او طور ويدير . آقوللانى رد قىلو خبرى درست بولماو ايچون بزده شادلانامز .

ايرلرنك وقتسز ضعيفلگى

وقتسز بومشاب فالودن طبيب لرلرنك اياك ياراوب تقديم ايتكان دولسى بو كويله بولغان دولر اچنده نيروالرنى نغوتتا طورغان شكسز

МУЙРАЦИТИНЪ-АЛЕКСАНДЕРЪ

نيمسه وباشقه دارالفنونلرنك بيوك عالملى همده ايك مشهور بالنيسه نك اوزن باشنده دولاوچى طبيب لر دائم هر تورلى نيروالني آغروندن بو يور يياراننى استعمال ايتتگه قوشالر

بو آغرو طب عالملى طرفندن ايك مهم آغرو ديه تفتيش ايتلوب بارادر . بيگره كنه ايرلرنك وقتسز حالسزله نووى اوزى بيك فورقنچلى اشدر . بوگنا يه وتار طلى ديه قارزغه يارامى . ايرلرنك وقتسز حاسزلگى آرتق كوچ صرف ايتودن ، غر خدمتدن ، يونسن عمر اتو وباشقه لرن كيله در همده بتون اعضالرنك بومشاويته سينت بولادر . بوگنا مبتلا كشي ده آرنغه اورگارش يعنى آش سگماو حاضر سزلك ، بوونلر قائلرانو ، فورنو ، بوراك جيلسكنو كيميلر نيروالرنك اش دن چقاننى كورسهنه در .

بونداى وقتلرده هيچ كم موبراسيتن دن فائده لهنودن تارتماسون . چونكه بونداى حاللرده ايك زور ياردم ايتيه طورغان دوادر . بوگنا دائر طبيب لرنيك تبهو به نامه لرني اوقونى اوتنه مر . استهگانلرگه توهين بوشلاى ييارلر . بو براسيتن اليكساندرنى هر بر آيتيك لرن آلورغه بولا .

Контора Химических Препаратовъ С. Петербургъ. Малая Канюшная 10.

«تورك يوردى»

«تورك يوردى» اوچنچي يلىنگ برنجى صايسى اداره خانه مزه كلدى . مندرجات مهمه سى بروجه آيدر : ادبيات : ليبرته ، عبدالحق حامد بك - قره سودا ، خالد اديب خانم - كوشه باشنده ، عشاق زاده خالد ضيا بك . اقتصاديات : تورك يه ده زراعتك استقبالى ، يادروس افندى . لسانلر علمى : اشتقاقى تقيد ، محمد نجيب بك . تاريخ و آثار عتيقه : هزارقن حسين افندى ، بروسه لى ظاهر بك . سياحت : آلتايلره طوغرى ، حليم ثابت . توركلك شئونى : عثمانلى ، بولغار صلحى واتحاد وترقى قونغرهمسى . بو نسخه يه دردنجى جلدك فهرستى ده علاوه اولونمشدر . فياتى ٦٠ ياره به در . سنه لك آبرهمسى ٣٠ غروش يارم سنه لگى ١٦ غروشدر .

«خلققه دوغرو»

«تورك يوردى» طرفندن خلققه مخصوص اولمق اوزره چيقاريلان بو قولاي ديللى و يلك فايدالى مجموعه نك ده يكرمى دوردنچى صايسى چيقمشدر . هفته ده بر دفعه چيقاريلدىني خالد سنه لك ابونه سى ١٢ غروشدر . كرك «تورك يوردى» نى و كرك «خلققه دوغرونى» هر تورك مطلقا اوقوماليدر . هر ايكي مجموعه نك مراجعت يرى استانبولده نور عثمانيه ده ٤٠ نوهرولى «تورك يوردى» اداره خانه سيدر .

ش ی ر ۰

№ 20.

ОКТАБРЬ 15 = 1913 ГОДА.

«شهبال» ژورنالی

استانبولده چغا طورغان رسملی ژورناللارنىڭ ايك اعلا و ايك نيفسى ۱۵ كونده بر مرتبه چغا طورغان «شهبال» مجموعه سيدر. بو ژورنال ادبيات دن. علم، فن، صنعت، مدنيت دن و ترقیات عصریه دن بحث ايتنه. رسملى غایت گوزل انتخاب ايتنه. كاغدى و باصلووى بيك نيفس اولوب، ياوروبا نىڭ رسملى ژورناللاردن قالشميدر. بونىڭ هر نسخه سى ابو ايچون بر زينت در. آبونه حق روسيه ايچون يلفه ۱۰ صوم. آلتى آي غه ۵ صوم. آدریس: Константинополь. Въ ред. журнала „Шагбаль“ Стамбуль. противъ Новой-почты № 9-10. آقچه نى عادى پيراو ادنى بلانقه ايله، آدرسنى يالگىز روسچه غنه يازوب يياررگه مكندر. آندن ژورنال كيه چك آدرسنى روسچه اوقوناقلى ايتوب بازارغه تيوش.

«چوجوق دنياسى»

بالارايچون چقارله طورغان ژورنال. آطنه ده بر چغا. رسملى. مديرى توفيق نورالدين بك. حق روسيه ايچون: يلق ۲ صوم. آدریس: Константинополь. Ред. журн. „Чуджукъ-Дунясы“ ул. „Шарафъ-Эфенди“ д. № 17

«اسلام دنياسى»

استانبولده ايكي آطنه ده بر چغا. باش محررى عبدالرشيد افندى. يلق حق روسيه گه ۲ صوم. آدریس: Константинополь. Ред. журн. „Исламъ-Дунясы“ ул. „Нуръ-Османія“ въ пансионъ татарск. бл. общества

«اجتهاد» ژورنالی

استانبولده هفته ده بر مرتبه چغا طورغان اقتصادى، اجتماعى، ادبى مجموعه در. ناشر و محررى دوقتور عبدالله جودت بك. بو مجموعه ده اصلاحات دينيه و حقوق نسوان غه دائر مهم بحثلر و مقالهلر درج اولونمقده در. تلى جيكل و آچق توركچه در. روسيه ايچون يلق بهاسى: ۴ صوم، آلتى آيلىق ۲ صوم ۵۰۰ در. آدریس: Константинополь. Въ ред. журн. „Иджтигадъ“ Джаагалъ-Огло, д. доктора Абдуллы Джевдата.

«جریده صوفیه»

استانبولده چغا طورغان تصوفى، دينى، اخلاقى، ادبى، سياسى جریده اسلاميه در. آطنه ده بر چغا. حق روسيه ايچون يلق ۵ صوم. آدریس: Ред. журнала „Джеридэ-Суфизъ“ ул. „Бабъ-Али“, пер. Абусуудъ“, въ типогр. „Неджми-Истикбалъ“.

«زمان» كتيخانه سى

استانبولده «زمان» كتيخانه سنده هر تورلى كتابلر بار. روسيه دن مسلمان كتابلرى و غزته لرى آلدروب ده ساتا. صورتوچلر غه غایت تيزلك ايله هر تورلى كتابلر يياره. تاتارچه، روسچه يازلغان خطلرنى آگلا وچيمز بار. آدریس: Константинополь. кн. магазинъ „Заманъ“ ул. „Бабъ-Али“

«يوك طويغو»

استانبولده ايكي آطنه ده بر چغا. توركلك طرفدارى ياشلر طرفدن يازيله. تلى آچق در. روسيه ايچون يلق حق ۳ صوم. آلتى آيلىق ۲ صوم. آدریس: Константинополь. Ред. журнала „Вуюкъ-Дуйгу“ ул. „Бабъ-Али“, кн. магазинъ „Джеміэтъ“.